

*JINDŘICHA CORNELIA AGRIPPY  
Z NETTESHEIMU,*

*ozbrojeného vojska rytíře pasovaného, obojího práva i medicíny doktora,  
Jeho Svaté Milosti císařské rady a archiváře*

*OKULTNÍ FILOSOFIE*

*KNIHA PRVÁ*

---

Podle prvního latinského vydání z roku 1534 přeložil Jaroslav Novák; vydalo nakl. Trigon, Praha 1992

*Veledůstojnému otci*

*panu JANU TRITHEIMOVÍ,  
opatu u sv. Jakuba v předměstí würzburgském*

*JINDŘICH KORNELIUS AGRIPPA  
Z NETTESHEIMU*

*přeje štěstí a zdraví.*

Když jsem se nedávno, ctihodný otče, zdržoval s Tebou delší čas ve Tvém klášteře ve Würzburku, mnoho jsme rozmlouvali o chemii, magii, kabale a jiných skrytých vědách a tázali jsme se také, proč magie, která podle souhlasných názorů všech starých filosofů byla naukou přední a mezi ostatními vědami nejvyšší a jako taková byla neobyčejně ceněna starověkými mudrci a kněžími, po založení katolické církve byla tolik nenáviděna a podezřívána a nakonec teology zavrhována, svatými koncily proklínána a zákonem dávana v klatbu. Po zralé úvaze se domnívám, že příčina snad je v tom, že zhoršením časů i lidí vyskytli se mnozí lživí filosofové a domnělí magové, kteří přijavše z mnoha kacířských sekt a bludných náboženských věr nejvýš zavržitelné, pověrečné a rouhavé obřady, zneužívali i náboženství pravověrného zlovolně a odporně ke zkáze přírody a člověka. Vydali spoustu vykřičených knih, zneuživše v nadpisu vznešeného jména magie, a poněvadž s tak vysokým titulem vyšlo mnoho knih hodných zavržení a šarlatánských, i magie sama kdysi vysoce ceněná byla nyní dobrými a poctivými lidmi nenáviděna a bylo velkým zločinem, když se někdo prohlásil magem ať již slovem či perem, nebyla-li to snad nějaká bláznivá venkovská stařena, chtějící míti pověst adeptky tajných věd, jež namlouvala lidem, že může - jak praví Apuleius - nebe stáhnouti dolů, zemi pověsiti, prameny ucpati, horstvo zničiti, přivolati duchy zemřelých, oslabiti bohy, zhasiti hvězdy a dokonce i podsvětí osvětliti. Neboť Vergilius praví:

*Quae se carminibus promittat solvere mentes  
quas velit, atque aliis duras immitere curas,  
sistere aquam fluviiis, et vertere sidera retro,  
nocturnosque ciet manes, mugire videbis  
sub pedibus terram, et descendere montibus ornos.<sup>1</sup>*

Věci, které vyprávějí například Lucanus o thesálské čarodějnici aneb Homeros o všemohoucnosti Kirčině, jsou povětšinou vylhaným, pověřčivým brakem, zhoubným básnickým výmyslem a přesto, že nelze jich řaditi k uměním dovoleným, nesou vznešený titul magie. Uvažuje o tom, velmi jsem se podivil a rozmrzel, že se dosud nikdo tak vznešené a posvátné vědy nezastal a nepodal ji lidstvu v její pravé a původní ryzosti, neboť všichni moderní učitelé magie pokud vím, jako Angličané Roger Baco a Robert, Petr z Abana, Albertus Teutonicus, Arnold de Villanova, Anselm z Parmy, Španěl Picatrix, Florentin Cicchus Asculus a mnozí jiní, již méně známí autoři, slibují sice magii vyučovati, ale podávají toliko smyšlenky bez jakéhokoliv rozumového podkladu aneb pověry poctivých badatelů nedůstojné.

Pátraje v útlém mládí pozorně a nebojácně po všem zázračném a po tajuplných obřadech, napadlo mne, že by nebylo právě nechvalitebné, znovu oživiti pravou magii, onu prastarou vědu mudrců, očistiti ji od nesvědomitých zkomolenin, pečlivě rozvinouti její zásady a ochrániti ji takto před utrhači. Ačkoliv jsem se onou myšlenkou zabýval delší dobu, neodvážil jsem se ji dříve uskutečniti, až nyní, kdy mne naše rozmluvy o těchto věcech, Tvoje znamenité zkušenosti a učinnost, jakož i horlivé pobídky ke zmužilosti dodaly nové odvahy. Tehdy jsem napsal na základu děl nejosvědčenějších filosofů, nebrav zřetele ke spisům za magické mylně vyhlášeným, tři knihy, co možná stručně a nazval jsem je méně odpudivě „Okultní filosofii!“

Ježto Tvoje důstojnost v tomto směru má vědomosti obsáhlé, předkládám Ti svoje dílo k přísnému posouzení se žádostí, abys všude, kde jsem se proti přírodě, Bohu aneb náboženství prohřešil, blud ten ráčil zatratiti, na druhé straně však ochránil pravdu, aby tak z díla vše, čím zlomyslnost onu vědu

---

<sup>1</sup> Ta slibuje zaklínáním libovolně ulevovati duším a jiným seslati krutou trýzeň, zastaviti vodu řek, zvrátiti dráhy hvězd, vyvolává noční nány, užíš, jak pod ní sténá země, a z hor sestupovati stromy.

znešvařila, bylo vymýceno. Vůbec Tě prosím, abys s tímto dílem, jako se samotnou magií, naložil tak, aby prospěšné nebylo zatajeno a škodlivé bylo vyloučeno, aby tak dílo, jež obstálo před Tvou prohlídkou a dosáhlo Tvé pochvaly, mohlo příležitostně vystoupiti na veřejnost a nemusilo se obávat odsouzení našich potomků. Žij blaze a rač býti k mému odvážnému dílu shovívavý!

*JAN TRITHEIM,*

*opat u sv. Jakuba ve Würzburku dříve ve Sponheimu, posílá svému Jindřichu Korneliu Agrippovi z Nettesheimu přátelský pozdrav!*

Ani smrtelný jazyk ani pero nemohou, nejmávanější Agrippa, vypsati s jak velikou radostí přijali jsme Tvoje dílo O okulní filosofii, k prohlédnutí nám předložené. Obdivujeme nemálo Tvoji neobyčejnou učenost, poněvadž vniknuv již jako mladík do tak hlubokých tajemství, mnoha nejučenějších mužům neznámých, dovedl Jsi podati je nejen přiléhavě a správně, ale i velmi krásným slohem. Především Ti děkujeme za Tvou důvěru; jsme Ti však i nadále díky zavázáni. Tvoje dílo, které by nedovedl sdostatek vynachváliti ani učenec největší, dobývá si našeho uznání a my Tě napomínáme a prosíme co nejsnažněji, abys na započaté dráze pokračoval a nenechal dřímati tak nádherné síly duchovní, nýbrž abys je dále pěstoval, zdokonaloval a i nevidoucím ukázal světlo pravé moudrosti, jímž Tě Bůh tak vysoce osvítil. Nedej se ve svém předsevzetí zviklati nikým z oněch ničemů, o nichž platí přísloví: „Líný vůl stojí pevně na jednom místě“, neboť podle výroků mudrců nemůže býti nikdo opravdově učeným, kdo přísahal na prvky jen jediné vědy. Bůh Tě obdařil hojnými a vysokými dary duchovními, a proto nenapodobuj vola, ale ptáky, a nezastavuj se u jediné věci, nýbrž odvážně krácej k obecnému. Neboť každý bude pokládán za učence tím většího, čím rozsáhlejší budou jeho vědomosti. Tvůj duch je s to obsáhnouti vše dokonale, a proto je nutno, abys se zabýval ne málo a nejnižšími, ale mnoho a nejvyššími věcmi. Radím Ti jenom jedno, abys totiž pověděl prosté prostým, avšak věci vyšší a tajemství pouze mužům vynikajícím a důvěrným přátelům. „Volovi dej seno a jenom papouškovi cukr!“ Zkoumej duše, abys se nedostal, jako tak mnozí, pod nohy volům. Žij šťastně, příteli, a budeme-li Ti moci prokázati nějakou službu, rozkaž, a ihned Ti vyhovíme. Aby se však naše přátelství denně stále více utužovalo, piš nám častěji a pošli nám také něco ze svých učených prací, oč Tě snažně prosíme. Ještě jednou: Žij blaze!

V našem klášteře ve Würzburku, 8. dubna 1510.

*Nejdůstojnějšímu otci v Kristu a nejjasnějšímu knížeti  
HEŘMANU,*

*hraběti z Wiedu, z Boží milosti kolínskému arcibiskupu, kurfiřtovi svaté Římské říše, arcikancléři italskému, vévodovi vestfálskému a engernskému atd., urozenému legátu velesvaté Římské církve a generálnímu vikáři in pontificalibus Jindřich Kornelius Agrippa z Nettesheimu přeje štěstí a zdraví.*

Tak velikou jest sláva Tvé Výsosti, nejtihodnější a nejjasnější kníže, tak veliký je lesk Tvých ctností, Tvé učenosti a lásky k nejpřednějším vědám, spojené s moudrostí, výmluvností, přísnou nábožností a nejušlechtilejším charakterem, že daleko předčíš obyčejné smrtelníky, nemluvě již ani o Tvém vysokém šlechtickém původu, bohatství, rozsáhlých statcích, duchovních hodnotách a o Tvé tělesné kráse a síle. Nadevše vážím si však Tvých rekovných a skvělých ctností tak mocně působivých, že čím je kdo učenější a větší přítel ctnosti, tím usilovněji se snaží získati si Tvé přízně. I já jsem si umínil ucházeti se o tak vysokou čest, ale po způsobu Parthů, to jest, nikoliv bez darů. Takový způsob pozdravení knížete dochoval se nám z nejstarších dob a setkáváme se s ním i dnes.

Poněvadž jsem se přesvědčil, že mnoho učenců obmyslilo Tvou knížecí Výsost krásnými a velikými dary své učenosti, pokládal bych to za nedostatek Tobě povinné hluboké úcty, kdybych se odvážil přiblížiti se k Tobě s prázdnýma rukama. I přemýšlel jsem, co bych mohl darovati tak znamenitému knížeti, a tu, pátraje ve své knihovně, spočinulo oko moje na díle o okultní filosofii neboli magii, které jsem napsal již v útlém mládí, ale jehož jsem nedokončil a na něž jsem od mnoha let již téměř zcela zapomněl. Ihned jsem dílo ukončil, neboť jsem se domníval, že nemohu Tvé knížecí Výsosti učiniti příjemnější nabídky, než novým dílem o nejstarším a nejtajnějším učení, plodem svého vědychtivého mládí, o vědě starověku, o jejíž zpracování se dosud nikdo nepokusil.

Práci tuto věnuji Ti nikoli snad proto, jako by hodnou byla Tebe, nýbrž aby mně klestila cestu ku Tvé přízni. Tvoje Výsost laskavě omluví moji prosbu, aby tyto studie mého mládí směly býti uveřejněny za Tvých auspicií. Navzdory svým závistníkům nechtěl bych, aby se na moje dílo zapomnělo, neboť obsahuje mnohé, čeho znalost uznal jsem i ve zralém věku za prospěšnou a nutnou. Tvoje Výsost neobdrží toliko díla mého mládí, nýbrž i dílo plodnějšího mého věku, neboť jsem mnohé chyby opravil, leccos nového na mnoha místech zařadil a připojil mnoho kapitol, což lze poznati z nestejnosti slohu. Ujišťuje, že po celý svůj život budu hotov k službám Tvé knížecí Výsosti, poroučím se nejšťastnějšímu knížeti šťastného Kolína.

V Mechelnu, v lednu 1531.

*Jindřich Kornelius Agrippa z Nettesheimu:*

## VŠEM ČTOUCÍM POZDRAV!

*Nepochybuji, že již samotný název mé knihy o okultní filosofii neboli magii, přivábí svou nezvyklostí mnoho čtenářů. Někteří však z nich s nedůvěrou přistoupí k mému dílu, jednak z předsudků, jednak ze zlomyslnosti; jiní, nerozumějící věci, nepochopí jméno magie a jakmile spatří titul, počnou křičeti, že učím zapovězeným uměním, že rozsévám kacířské sémě, že celá tato věc uráží zbožné uši a vzbudí nelibost mezi vzdělanci, že jsem čarodějem, že holduji pověrám a spojuji se s ďáblem, že jsem magem. K těmto námitkám odpovídám, že slovo mag neznamená u vzdělaných lidí čaroděje, ani pověřivého člověka, ani spojence ďáblova, nýbrž mudrce, kněze a proroka. Vždyť Sibylly, které tak přesně předpověděly narození Kristovo, byly magičky; magové, podle podivuhodných znamení nebeských zvěděvše o narození Kristově, první přišli, aby se mu klaněli. Také staří filosofové a theologové velmi si vážili magie a ani v evangeliu samém není magie věcí neznámou. Myslím však, že tito pošetilci a tupitelé spíše zapřou Sibylly, svaté magy, ano i samo Evangelium, než by se smířili s magií.*

*A tak je jisto, že před jejich zlobou by mne neuchránil ani Apollo, ani všechny Musy, ani anděl s nebe. Proto jim radím, aby mé spisy nečetli, ani se nesnažili je pochopiti, nýbrž, aby se snažili na ně zapomenouti: vždyť jsou škodlivé a otravné, tato kniha pak je branou Acherontu, kameny v ní mluví, střežte se tudíž, aby vám nevytrásla mozek.*

*Těm však, kteří přistoupí k četbě se srdcem otevřeným a s takovou pozorností, jako mají včely při sbírání medu, těm pak pravím: Čtěte pozorně! Myslím, že naleznete mnoho užitečného a prospěšného. Nebude-li se vám něco líbiti, přeskočte to a neužívejte toho. Vždyť nic nedoporučuji, pouze vypravuji. Nepohrdějte tím však, vždyť každý, kdo nahlédne do lékařských knih uvidí, že neobsahují jen pojednání o léčivech a protijedech, nýbrž také o jedech samých. Připouštím, že magie učí mnohým zbytečným věcem. Učí však také mnohým skvělým zázrakům.*

*Tyto však opomíňte jako marnost, tím více si všimajíc jejich příčin. Kdo by nepokládal za užitečné a potřebné to, co jest ku prospěchu lidstva, co odvrací zlo, co ničí kouzla, léčí nemoce, zahání přízraky, zachovává život, čest, ryzost štěstěny, aniž by se dopouštělo urážky Boha neb náboženství? Již jsem podotkl, že spíše chci vykládati než tvrditi, jaká metoda jest nutná. Použil jsem učení platoniků i jiných starých filosofů všude tam, kde nutnost kázala. Učinil-li jsem někde chybu, řekl-li jsem něco volněji, nechť čtenář odpustí mé mladosti. Psal jsem toto dílo v mládí, takže se mohu omluviti a říci: „Pokud jsem byl chlapcem, mluvil jsem jako chlapec, i rozum jsem měl jako chlapec, avšak dospěv, napravil jsem chyby své“. V díle „O lichosti a nejistotě věd“ popřel jsem větší část této své knihy. Nyní však se mi může vytknouti: „Hle, jako mladík jsi sepsal, jako stařec jsi popřel; proč jsi tedy toto dílo vůbec vydal?“ Pravda, přiznávám, že jsem přistoupil k sepsání těchto knih jako velmi mladý člověk, avšak s tím úmyslem, že je jednou opravím a obsahově rozšířím.*

*Proto jsem je také poslal k opravě Janu Trithemiovi, opatu Neapolitanskému, dříve Sponheimskému, muži nadmíru znalému v tajemných vědách. Mezi tím však nedokončené dílo, dříve než jsem je mohl upravit, obíhalo v nesprávných a chybných opisech v Itálii, Francii i Německu. Dokonce někteří, nevím zda netrpělivi či nestydatí, lidé chtěli toto neupravené dílo vydati tiskem.*

*Proto jsem se rozhodl vydati je tiskem sám, domnívaje se, že bude méně nebezpečné, vyjdou-li knihy opravené mojí rukou, než aby neupravené zlomky procházely rukama jiných. Kromě toho jsem se domníval, že není zločinem, nedám-li zaniknouti dílu svého mládí.*

*Přidal jsem několik kapitol, leccos jsem doplnil, o čem jsem soudil, že je nezbytné. Pečlivý čtenář to pozná z různosti slohové. Nechtěl jsem dílo přepracovati celé a tak (jak se říká) celý šíp znovu zabodnouti, nýbrž toliko něco opravit a místy dáti dílu jinou podobu.*

*Proto ještě nyní tě jednou prosím, laskavý čtenáři, abys neposuzoval těchto knih dle doby vydání, nýbrž jestliže najdeš něco, s čím nebudeš souhlasiti, abys prominul dychtivému mládí.*

## Kapitola 1.

*Tři knihy tohoto díla vysvětlují, jak magové čerpají své síly z trojího světa.*

Poněvadž svět je trojí: hmotný, nebeský a duchovní, a všechno nižší podléhá vyššímu, jsouc jeho silami řízeno, - takže sám Archetyp a Nejvyšší Stvořitel prostřednictvím andělů, nebe, hvězd, prvků, živočichů, bylin, kovů a kamenů vylévá síly Svojí Všemohoucnosti na nás, k jichž službám všechno upravil a stvořil, - proto velmi důmyslně domnívají se magové, že máme postupovati po týchž stupních jednotlivých světů k jednomu a témuž Archetypu světa, Utvořiteli všeho a první příčině, od níž všechno jest a od které se vše vyvíjí, a že jest možno užívati netoliko těchto sil, které již jsou obsaženy ve věcech přírodních, nýbrž mimo to, že je možno použití sil vyšších. Takovýmto způsobem hledají se jednoduché síly světové v rozmanitých smíšeninách a lécích rostlinných v přírodní filosofii; k nim pak se přidávají síly nebeské, pomocí paprsků nebeského světa a jeho vlivu podle pravidel astrologických a matematických; konečně toto vše silami rozličných inteligencí se zesílí a upevní pomocí posvátných náboženských obřadů. Pořad a postup těchto věcí pokusím se vysvětliti v těchto třech knihách: první bude jednati o magii přírodní, druhá o magii nebeské, třetí o magii obřadní. Nevím však, zda úplně jsem hoden omluvy, že já, člověk malého vzdělání a sčtlosti přistoupil jsem k tak nesnadnému a složitému dílu, zvláště když jsem tak mlád. Proto také nechci, aby s tím, co jsem řekl a co ještě řeknu dále, souhlasil každý, právě tak jako já nesouhlasím s ničím, leč s tím, co schválila církev katolická a obec věřících.

## Kapitola 2.

*Magie, její části a vlastnosti magovy.*

Magie vládnoucí mnoha silami a tající v sobě nejvyšší tajemství, obsahuje v sobě věci nejskrytější, podstatu, moc, jakost, hmotu a sílu veškeré přírody, poučuje nás jak se mezi sebou věci liší a v čem se shodují. Odtud má svoje podivuhodné výsledky, že slučujíc síly věcí, srovnává je mezi sebou, spojuje a snoubí je vespolek, aby je ovlivnila silami vyššími. Jest nejdokonalejší a nejvyšší vědou, posvátnější než filosofie, ba dokonce jest vyvrcholením nejušlechtlejší moudrosti. Vždyť jako každá jiná filosofie dělí se na fyziku, matematiku a teologii. Fyzika vysvětluje povahu toho, co je ve světě hmotném, příčiny, následky, čas, místa, způsoby, výsledky celku i jeho částí, jak patrnó z veršů:

*Quot sunt, quae rerum species elementa vocantur,  
quid calor efficiat, quid terra, quid humidus aer,  
quid generent, unde et magni primordia coeli,  
unde maris fluxus, variis que coloribus Iris,  
reddere quid faciat clamosa tonitrua nubes:  
unde vel aetherea fulmen iaculetur ab aula:  
quae secreta faces noctu, quae causa cometas  
proferat, et tumidas quae caeca potentia terras  
cincutiatur: quae sunt auri, quae semina ferri,  
totaque naturae vis ingeniosa latentis.<sup>2</sup>*

O tomto všem pojednává fyzika studující přírodu a jak píše Vergilius:

*Unde hominum genus et pecudum simul imber et ignes,  
unde tremor terris, qua vi maria alta tumescant.  
Obicibus ruptis rursusque in seipsa residant.  
Herbarum vires, animos irasque ferarum,  
omne genus fruticum, lapidum quoque reptiliumque.<sup>3</sup>*

---

<sup>2</sup> Kolik a jaké jsou prvky, co teplo, země a vlhký vzduch působí, co rodí a z čeho vzniká veliké nebe, z čeho příboj mořský a duha s rozmanitými barvami, co působí, že mraky vydávají burácející hrom a odkud blesk je vrhán tmavým aetherem: jaká příčina nese nocí tajemné pochodně, jak povstávají komety, které otrásají bázlivou zemí, jaká jsou semena zlata a jaká železa a vůbec celá nesmírná síla v přírodě skrytá.

Matematika nás však učí poznávati přírodu rozdělenou do tří rozměrů a vnímání pohyb těles nebeských.

*Aurea quo celeri rapiantur sidera motu,  
quid caligantem modo cogat hebescere lunam,  
defectusque pati demisso lumine solem.*<sup>4</sup>

A jak praví Vergilius:

*Quocirca certis demensum partibus orbem  
per duodena regat mundi sol aureus astra:  
ostendit coelique vias, et sidera monstrat,  
defectus solis varios, lunaeque labores,  
Arcturum, Pleiadesque, Hyadas, Geminosque, Triones.  
Quid cantum oceano properent se tingere soles  
hyberni, vel que tardis mora noctibus obstet.*<sup>5</sup>

To všechno odhaluje nám matematika.

*Hinc tempestates dubio praediscere coelo  
possumus, hinc messisque, diem, tempusque serendi,  
et quando infidum remis impellere marmor  
conveniat, quando armatas deducere classes,  
aut tempestivam in sylvis evertere pinum.*<sup>6</sup>

Teologie sama však učí, co jest Bůh, mysl, co inteligence, co anděl, konečně i co je ďábel, duše, náboženství, posvátná ustanovení, obřady, tajemství a svatá mysteria. Poučuje nás také o víře, zázracích, síle slov a znamení, o tajemných obřadech, a jak praví Apuleius, učí nás řádně znáti zákony obřadů, řád svátostí a předpisy náboženské. Nechci však zabíhati daleko. Magie sama zaujímá tyto tři nejmocnější obory, spojuje je, pořádá; po zásluze tedy byla pokládána od starých za nejvyšší a nejsvětější vědu. Ji vysvětlovali nejdůležitější autoři a nejslavnější spisovatelé. Mezi nimi zvláště Zamolxis a Zoroaster tak vynikli, že od mnohých byli pokládáni za vynálezce této vědy. V jejich stopách pokračovali Skyth Abaris, Charmondas, Damigeron, Eudoxus, Hermippus a četní jiní geniové jako Hermes Trismegistos, Porfyrios, Jamblichos, Plotinos, Proklos, Dardanus, Orfeus z Thrakie, Řek Gog, Babyloňan Germa, Apollonius z Tyany a Osthanes, který byl vynikajícím spisovatelem v tomto oboru. Knihy tohoto z hrobu vykopané Demokritos z Abdery vysvětlil svými poznámkami. Mimo to, aby se naučili tomuto umění, podnikali Pythagoras, Empedokles, Demokritos, Plato a četní jiní vynikající filosofové daleké zámořské cesty: vrátivše se, slyneli nejvyšší svatostí, které nabyli v těchto tajemstvích. Máme zjištěno, že Pythagoras a Plato, aby se naučili magii, vyhledali kněze z Memfidy a procestovali téměř celou Syrii, Egypt, Palestinu a školy chaldejské, aby nezůstaly jim skryty nejsvětější památky a magie, a aby se vzdělali ve věcech božských. Kdo tedy nyní touží tento obor studovati, nebude-li zběhlý ve fysice, ve které se vysvětlují vlastnosti věcí a v níž nalezneme skryté vlastnosti každé bytosti, nebude-li rozuměti matematice, nebude-li znáti aspekty a konstelace hvězd, na nichž závisí síla i vlastnost každé věci a nebude-li zběhlý v teologii, kde vysvětlují se podstaty nehmotné, které pořádají a řídí vše, nemůže pochopiti podstatu a zákony magie. Neboť není magického díla, které by neobsahovalo těchto tří oborů.

---

<sup>3</sup> Kde původ je lidí a zvířat, dešťů a ohně, odkud zemětřesení, jakou silou hluboká moře se dmou, hráze protrhnuvše, a vrací se opět na své místo. Odkud je moc bylin, odvaha a zuřivost šelem, celý rod rostlin, kamení i plazů.

<sup>4</sup> Jak rychlým pohybem ženou se zlaté hvězdy, co nutí pohybující se lunu, že bledne a co slunce, že zatměním pozbývá jasů.

<sup>5</sup> Kam zlaté slunce řídí přesně vymezený svět po dvanácti souhvězdích: co ukazuje nebeské cesty i hvězdy, rozmanité poruchy slunce a luny, Arctura, Plejady, Hyady a oba Vozy, proč v zimě slunce tak brzy spěchá zapadnouti do oceánu, anebo které prodlení překáží zdlouhavým nocem.

<sup>6</sup> Odtud možno nerozhodnému nebi určití bouře, den žní a čas setby a kdy je vhodno tepati vesly zrádné moře, kdy vyplouti s válečným loďstvem neb vykáceti v lese bouřlivou borovici.



### **Kapitola 3.**

*O čtyřech živlech, jejich vlastnostech a smíšeninách.*

Jsou čtyři prvky, podstaty všech hmotných věcí: oheň, země, voda a vzduch. Z nich jsou složeny veškeré věci, které vznikají ne snad jejich seskupením, nýbrž jejich přeměnou a spojením. Jestliže věc rozrušíme, opět se rozpadá v prvky. Žádný však z prvků výše uvedených nenacházíme čistý. Více méně jsou smíšeny s jiným a dají se přeměnit. Kupříkladu rozředěné bláto poskytuje vodu a vysušené dává zemi; teplem však zahřáto mění se ve vzduch a tento přehřát v oheň, který jsa uhašen vrací se v podobu vzduchu, avšak přechlazen dává zemi, kámen či síru, jak vidíme při blesku. Plato však se domnívá, že země vůbec je nepřeměnitelná, ostatní pak prvky že se dají přeměnit v zemi i vzájemně mezi sebou. Země je tedy složena z částí, které ji tvoří a poznovu ji vždy složí. Každý prvek má své dvě hlavní vlastnosti. První, specificky svoji, podržuje a druhou, která jest jeho jakýmsi prostředníkem, souvisí s prvkem následujícím. Oheň jest horký a suchý, země suchá i mokrá, voda mokrá a studená vzduch studený a teplý. Tímto způsobem prvky dvěma opačnými vlastnostmi jsou opačné povahy. Ku příkladu oheň je protivou vody, země pak vzduchu.

Také jiným způsobem prvky se od sebe liší. Některé totiž jsou těžké, jako země a voda, jiné lehké, jako vzduch a oheň. Stoikové nazývali první druh prvků pasivním, druhý pak aktivním. Plato rozlišuje prvky jiným způsobem a přikládá každému tři vlastnosti: ohni jas, jemnost a pohyb, zemi temnost, hustotu a klid. Na základě toho jsou protivami oheň a země, ostatní pak prvky mění své vlastnosti dle nich, takže vzduch přejímá dvě od ohně, totiž jemnost a pohyb a jednu od země, totiž temnost. Naproti tomu voda má dvě vlastnosti země, totiž temnost a hustotu a jednu vlastnost ohně, totiž pohyb. Oheň jest dvakrát jemnější, třikrát pohyblivější, čtyřikrát jasnější než vzduch. Vzduch jest dvakrát jasnější, třikrát jemnější a čtyřikrát pohyblivější než voda. Konečně voda jest dvakrát pronikavější země, třikrát jemnější a čtyřikrát pohyblivější. Stejně takový je poměr ohně ke vzduchu, jako vzduchu k vodě a vody k zemi a naopak, jako se má země k vodě, tak má se voda ke vzduchu a tento k ohni. Toto jest tedy kořenem a základem všech věcí, jejich povah, sil a podivuhodných vlastností a výsledků. Kdo pak tyto vlastnosti prvků a jejich smíšeniny poznal, snadno dokáže díla podivuhodná a úžasná a stane se dokonalým mistrem přírodní magie.

### **Kapitola 4.**

*Úvaha o trojím pořadí prvků.*

Jak již bylo řečeno, existují čtyři živly, bez jejichž důkladné znalosti není možno dosáti úspěchu v magii. Každý z živlů má trojí povahu, takže všechny čtyři se doplňují na dvanáctku. K nejvyšší jednotě, desítce dojdeme sedmičkou, od níž závisí všechny síly i podivuhodná působení. V první řadě jsou tedy prvky čisté, které nelze skládati, měnit, smístiti; jsou neporušitelné a veškeré síly přírodní se rozmáhají nikoliv od nich, nýbrž jimi. Sílu jejich, kterou ve všem vše zmohou, nikdo nedovede vyložiti.

Kdo tyto zásady nezná, ten neukončí úkonu výsledkem podivuhodným.

Prvky druhé třídy jsou složeny z mnoha jiných. Rozmanité a nečisté dají se převést na svoji původní čistotu a jednoduchost. Dovedeme-li je svěsti na jejich jednoduchost, pak dodávají síly a dokonalosti všem operacím přírodním i okultním.

Jsou tedy základem celé přírodní magie.

Prvky třetí třídy vlastně ani prvky nejsou. Jsou to rozloženiny, sloučeniny a navzájem se zaměňují. Jsou nezbytným středem, a proto nazývají se také středem přírody a duší střední přírody. Jen několik málo jest těch, kteří chápou jejich hluboká tajemství. V nich je dovršení každého díla podle určitých čísel, stupňů a pořadí v každé činnosti přírodní, nebeské a duchovní. Jsou podivuhodné a plny tajemství, která způsobují v magii jak přírodní tak i božské. Od nich závisí spojení i rozloučení, přeměna všech věcí, poznání a předvídaní budoucna, vymítání zlých duchů a přivolávání duchů dobrých. Nechť nikdo se nedomnívá, že bez těchto tří základů a jejich znalosti jest možno dosáhnouti úspěchu v tajných vědách magie a přírody. Kdokoliv však dovede přeměnit jeden prvek v druhý, nečistý v čistý, složitý v jednoduchý a kdo umí rozlišovati jejich povahu, sílu a moc podle počtu. stupňů a řádu bez dělení podstaty, ten snadno dosáhne dokonalé znalosti a zručnosti ve všech věcech přírodních i v tajných věcech nebeských.

## Kapitola 5.

### *O podivuhodných vlastnostech ohně a země.*

Hermes praví, že k vykonání všech divů postačují dva prvky, oheň a země. Tato jest trpná, onen pak činný. Dle slov Dionýsiových oheň se projevuje i mizí ve všem a vším, ve všech věcech září, jsa v nich zároveň skryt a nepoznán. Sám o sobě - nepřijde-li ve styk s nějakou látkou, na které může vykonati svůj vliv - je neohraničený a neviditelný. Pokud se týče působení je mocný, pohyblivý, vše, co se mu přiblíží, zachvacuje a obnovuje, je strážcem přírody, je světlem. Je jasný, tajemný, plápolavý, ostrý, nesnese pohany ani potupy, vždy je pohyblivý, nesnese ničeho jiného, vyrůstá sám ze sebe, ukazuje svou velikost na látkách, které zachvacuje. Je činný, mocný, neviditelně je přítomný všude a nestrpí, aby byl zanedbán. Není možno jej spoutati a ohraničiti, vždy ukazuje svoji podstatu při všech obměnách.

Nesmírně veliký jest podíl ohně v celé přírodě, jak praví Plinius, a jest pochybné, zda je více ničivým či tvořivým. Oheň jest jedné podstaty a proniká veškeré věci, jak praví Pythagorejci: Nebem se prostírá a září, v pekle pak jest poután, zatemňuje a mučí, kdežto uprostřed obou sfér projevuje se obojími vlastnostmi. Oheň svojí podstatou je jediný; ve věcech, které zachvacuje, se projevuje různě, rozdělen jsa nestejně v různých věcech, jak praví Kleantes dle svědectví Ciceronova. Oheň, jehož používáme, musíme vyhledati: jest v kamenech, rozněcuje se ocelí, jest v zemi, ze které se kouří, jest ve vodách, kde otepluje prameny, jest v hlubokosti moře, které jest větrem oteplováno, jest ve vzduchu, jehož palčivost cítíme. Veškeré živočišstvo a rostlinstvo jest živeno teplem, a co žije, žije jen teplem v něm skrytým.

Nebeský oheň svým teplem vše zúrodňuje a světlem všemu uděluje život. Pekelný oheň svým žářem všechno pohlcuje a jeho temnota vše naplňuje neplodností. Nebeský a zářivý oheň zahání demony temnot; tutěž moc má i náš oheň, dobytý ze dřeva, pokud zobrazuje onen nebeský a jest jeho nositelem. Ano, jest dokonce i symbolem toho, který praví: „Já jsem světlo světa“, kterýžto pravý oheň jest Otcem světla, od kterého přichází vše dobré a který vysílá svůj lesk nejdříve slunci a ostatním nebeským tělesům a skrze ně ovlivňuje i onen oheň náš. Proto také démoni temnot mají svoji moc v temnotách, zatímco dobří duchové, kteří jsou anděly světla, nabývají své moci ze světla, a to nejenom z božského, slunečního a nebeského, ale také i z ohně námi zaníceného. Proto také první velemoudří zakladatelé náboženství a obřadů nařídili, aby se modlitby, žalmy a veškeré jiné svaté obřady konaly při rozžatých světlech. Proto také Pythagoras praví: „*Nemluv o Bohu bez světla*,“ Proto jest také nařízeno rozsvěcovati světla u mrtvol, aby byli zahnáni démonové; nesmí se odstraniti, pokud po vykonání svatých obřadů nebyla mrtvola skryta v zemi. Sám Všemohoucí ve Starém Zákoně požadoval, aby se mu obětovalo jen ohněm, a aby na oltářích vždy plál, který také u Římanů posvátné kněžky (Vestálky) stále udržovaly a střežly.

Základem pak všech prvků jest země. Ona jest předmětem a přijímačem všech nebeských paprsků a vlivů; obsahuje v sobě zárodky a živoucí síly všech věcí. Proto ji také rozdělujeme na živočišnou, rostlinnou a nerostnou. Plodí vše sama ze sebe, jsouc zúrodněna ostatními prvky a nebesy. Přijímá do sebe všechny plodivé síly, jest zároveň první rodičkou, středem, základem a matkou všeho. Vezmi hrst země a ukryj ji, promývej, očisťuje ji sebevíce. Jestliže ji zanecháš nějaký čas pod širým nebem, brzo zúrodněna nebeskými silami sama ze sebe vydá rostliny, zplodí červíky a zvířata, vytvoří kaménky a zářící žíly kovu. V ní jsou utajena největší tajemství, jestliže ji očistíme uměle ohněm a promytím uvedeme v původní stav. Ona jest první látkou našeho stvoření a nejlepším lékem k pozdravení a udržení našeho života.

## Kapitola 6.

### *O podivuhodné podstatě vody, vzduchu a větrů.*

Neméně mocny jsou i ostatní prvky, voda a vzduch. Ani v nich nepřestává příroda působiti zázraky. Voda jest takovou nezbytností, že bez ní nemůže žíti žádný živočich. Žádná rostlina by nemohla růsti bez oplození vodou. V ní tkví zárodečná síla všech věcí, v první řadě zvířat - jichž semeno, jak víme, jest vodnaté - avšak také zárodečná síla stromů a rostlín, třebaže jejich semena jsou zemitá a musí býti zavlažena vodou, aby vydala plody, ať se to již děje sáním zemské vlhkosti, rosou neb deštěm či umělým zaléváním. Dle Mojžíše jest připisována zemi a vodě moc tvořiti živočicha. Připisuje vodě dvojí plodivost: plození tvorů žijících ve vodě a létajících ve vzduchu nad zemí; že

však i zplození zemských bytostí dlužno připsati vodě, vysvítá z Písma, kde se praví, že po stvoření nerostly hned stromy a byliny, dokud Bůh neseslal déšť na zemi. Taková jest moc tohoto živlu, že ani duchovní znovuzrození se neobejde bez vody, jak pravil sám Kristus v rozmluvě s Nikodemem. Veliká jest síla tohoto živlu i v náboženství při svěcení a očišťování, nemenší ohně. Užitečnost vody jest nesmírná a použití rozmanité, neboť z její moci existují veškeré věci, které mají sílu ploditi, živiti a rozmnožovati. Proto také Thales Milétský a Hesiod viděli ve vodě původ veškerých věcí a nazvali ji ze všech živlů nejstarším a nejmocnějším, jelikož vládne nad ostatními, neboť jak praví Plinius vody pohlcují zemi, zabíjejí plameny, v podobě mraků rozprostírají se na nebi a odtud padající jsou příčinou všeho, co se rodí ze země. Přčetné jsou divy vod popsané Pliniem, Solinem a mnohými dějepisci, o jejichž podivuhodných vlastnostech zmiňuje se Ovidius v těchto verších:

*Medio tua corniger Hammon  
unde die gelida est, ortuque obituque calescit.  
Admotis Athamantis aquis accendere lignum  
narratur minimos cum luna recessit in orbis.  
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit  
viscera, quod tactis inducit marmora rebus.  
Crathis et hinc Sybaris vestris conterminus oris.  
Electro similes faciunt auroque capillos.  
Quodque magis mirum, sunt qui non corpora tantum,  
verum animos etiam valeant mutare liquores.  
Cui non audita est obscena Salmacis unda?  
Aethiopesque tacus? quos si quis faucibus hausit,  
aut furit, aut patitur mirum gravitate soporem.  
Clitorio quicunque, sitim de fonte levavit,  
vina fugit gaudetque meris abstemius undis.  
Hinc fluit effectu dispar Lyncestius amnis.  
Quem quicunque parum moderato gutture traxit.  
Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset,  
est lacus Arcadiae, Pheneum dixere priores,  
ambiguus suspectus aquis, quas nocte timeto,  
nocte nocent potae, sine noxa luce bibuntur.<sup>7</sup>*

Mimo to vypráví Josef o podivuhodné vlastnosti jakési řeky mezi Arceou a Rafaneou, městy to v Syrii; v den sabatu tekla plným řečištěm, brzy však ubývalo jí vody vysýchajícími prameny, takže po šest dní bylo možno přejíti po suchu její řečiště, až pak opět sedmého dne, vlivem neznámých přírodních sil, opět se vrátil nadbytek vod. Proto ji nazvali tamnější obyvatelé, dle sedmého dne, Židům posvátného, řekou „*Sabbatem*“. Evangelium nám vypravuje o jednom rybníku, jehož vodami pohyboval anděl; kdo první potom do něho vstoupil, byl vyléčen z jakékoliv choroby. Tatáž síla a moc byla přičítána prameni ionských nymf, který býval na poli Eliorském u vsi Herakleje, vedle řeky Kytheronu, do kteréhož když se nemocný ponořil celým tělem, vystoupil z něho zdravý a neporušen, zbaven veškeré nemoci těla. Pausanius vypravuje, že na Arkadské hoře Lykeu byl pramen, který se nazýval Agria, ku kterému putoval kněz lykaiského Jupitera, kdykoliv kraji hrozilo sucho a neúroda, a po oběti, modlitbách a posvátných prosbách, držel v ruce dubovou větévku, kterou vpustil do posvátného pramene; tu pak z rozvlněných vod počaly vystupovati páry k nebesům, které zatáhly mračny, z nichž pak zakrátko povstal déšť, jenž celý kraj občerstvil. Mnoho pravdivého o podivných

<sup>7</sup> V poledne jest tvůj pramen, Ammone, rohy nesoucí, studený, ráno a večer se otepluje. U Athamantů voda zapaluje dřevo do ní vhozené, když luny ubývá. Ciconové mají řeku, jejíž voda mění útroby v balvany a v ní smočené věci pokrývá mramorem. Crathis a Sybaris sousedící vašim břehům činí vlasy podobné jantaru a zlatu. Což však je ještě divnější, jsou proudy, které mají moc změnit nejen těla, ale i ducha. Kdo neslyšel o zákeřné vodě Salmaky a ethiopských jezerech? Komu projde jejich voda hrdlem, ten zešílí neb upadne do neobyčejně těžkého opilství. Kdo hasil žízeň z pramene Clitorského, stěhl se vína a radoval se jen z čisté vody. Jinak působila řeka Lyncestius; kdokoliv propustil hrdlem doušek její vody, potácel se, jakoby vypil džbány vína. Jest jezero v Arkadii, staří jej nazývali Feneum, jehož voda má dvojí vlastnost, které se v noci strachuj: v noci škodí, je-li však pita ve dne není škodlivou.

vlastnostech vod mimo jiné autory napsal lékař Ruffus z Efezu, což se, pokud vím, u jiných autorů nevyskytuje.

Zbývá promluvit ještě o vzduchu, jenž jest oživujícím duchem, který proudě všemi bytostmi, propůjčuje jim život a trvání, vše spojuje, vším pohybuje a vše naplňuje. Z toho důvodu učitelé židovští neřadí jej k prvkům, pokládajíce jej za prostředníka, který vše spojuje v jednotu a téměř za ducha, který posiluje ústrojí světa. Neboť pojímá do sebe vliv veškerých nebes, který předává ostatním živlům i jejich smíšeninám. Jako božské zrcadlo v sebe pojímá a uschovává tvar všech věcí, přirozených i umělých, i jakýchkoliv řečí. To vše nese v sobě a vnikaje do pórů těl lidských i živočišných. ať spí či bdí, vtiskuje jim tyto obrazy. Tím poskytuje podnět rozmanitých podivuhodných snů, věšteg a předtuch. Proto se také stává, jak se praví, že ten, kdo přechází místo, kde byl zabit člověk neb kde je pochována čerstvá mrtvola, jest stížen bázni a strachem: poněvadž vzduch na takovém místě jest naplněn strašlivými obrazy vraždy a mysl člověka, který jej vdechuje, podobnými obrazy naplňuje a sužuje, takže je stížen strachem. Neboť vše, co se přihází náhle, od přirozenosti je děsivé.

Proto mnozí filosofové se domnívali, že vzduch jest příčina snů a mnohých jiných duševních dojmů tím, že pohltiv obrazy a tvary předmětů a slov, které se v něm rozmnožily, přináší je smyslům, odkudž je přijímá fantasie a duše, která se jimi může poučiti, očekává-li tyto obrazy klidna a vášněmi nezmitána. Přes to, že tyto zobrazeniny věcí působí na smysly člověka i zvířat svou vlastní podstatou, přece jenom pokud meškají v povětří, mohou se změnit i obdržeti jiný tvar působením nebe, takže docházejí ku smyslům jednoho člověka jinak než druhého, neboť jsou odvislé od vhodných dispoic přijímatelových. Také jest možné zcela přirozeně bez všeliké pověry a prostřednictví duchů, aby člověk člověku na jakoukoliv, sebedelší a třeba neznámou vzdálenost mohl zvěstovati svoje myšlenky. I když nemůžeme přesně určit čas, ve kterém se toto děje, přece jest nutna doba asi 24 hodin. Víím, jak se takové věci dělají a sám jsem je častěji vykonal. Také je znal a konal kdysi i opat Trithemius: Plotinus vyzkoušel a učil, že určité obrazy nejen duchovní ale i hmotné, vyzářují z věcí, jako jakýsi odlesk těles, ve vzduchu pak zesílí a pak světlem a pohybem zjevují se zraku neb i jiným smyslům, a tak se nám jeví a ukazují, působíce na nás často podivuhodně. Často vidíme, jak za jižního větru tvoří se ve vzduchu jemné obláčky, ve kterých jako v zrcadlech se podrážejí vzdálené obrazy táborů, hor, koní, lidí i jiných věcí, které opět mizí, jakmile mráčky se rozplynou. Aristoteles praví ve své knize o meteorech, že tvoření se duhy v zatmělém vzduchu podobá se zrcadlení a Albert Veliký praví:

*„Obrazy těl mohou se snadno a přirozeně ve vlhkém vzduchu odrážeti tak, jak obrazy věcí jsou obsaženy ve věcech.“*

Aristoteles vypravuje, jak jednomu člověku, majícímu slabý zrak, byl vzduch zrcadlem, které odráželo zrakové paprsky tak, že nemohly proniknouti zpět do jeho očí, tak že se domníval, že vidí před sebou vlastní svůj obraz s obličejem k sobě obráceným. Existuje též umělý druh zrcadel, kterými lze i na velikou dálku vykouzliti ve vzduchu libovolné obrazy, které nezkušení lidé pokládají za stíny duchů aneb duši zemřelých, zatím co to jsou pouhé neživotné obrazy. Známé jest, že když někdo v temné místnosti, zbavené všeho světla, vpustí jediný paprsek co nejmenším otvorem a podloží před něj bílý papír neb ploché zrcadlo uzří vše, co se děje venku. Jest ještě podivuhodnější úkaz, že vystavíme-li za jasné noci při plném lesku Luny, jejím paprskům určitým způsobem namalované obrazy neb namalovaná písmena, rozmnoží se tvary těchto obrazů ve vzduchu, jsou vytrženy vzhůru a odrážejí se s paprsky měsíce takovým způsobem, že ten, kdo této věci rozumí, může je čísti a poznati na velikou vzdálenost, buď v samotné desce neb kruhu měsíčním. Toto umění jest velmi užitečné jmenovitě tehdy, má-li se zvěstovati tajná zpráva obleženým hradům a městům. Prováděl je kdysi Pythagoras a dnes je znají mimo mne jen nemnozí. Toto vše a ještě mnoho jiných vyšších a znamenitějších úkazů je zapříčiněno podstatou vzduchu a možno je vysvětliti matematikou a optikou. Jako tyto obrazy postřehuje oko, tak může vnímati slyšené i ucho, jak nám dokazuje ozvěna. Jsou však úkazy ještě tajemnější, např. když někdo na velikou vzdálenost může slyšeti a rozuměti, co kdo tajně mluví neb šeptá. Z živlu vzdušného pocházejí i větry, které nejsou ničím jiným, než pohybujícím a vzpínajícím se vzduchem. Hlavní jsou ony čtyři, které vanou od čtyř světových stran: Notus od jihu, Boreas od severu, Zefyrus od západu, Apeleotes neb Eurus z východu, jak je shrnul Pontanus v těchto dvou verších:

*A summo Boreas, Notus imo spirat Olympo,*

*occasum insedit Zephyrus, venit Eurus ab ortu.*<sup>8</sup>

Notus jest vítr jižní, mlhotvorný a vlhký, horký a choroboplodný. Hieronymus jej nazývá číšníkem dešťů, Ovidius jej popisuje takto:

*... madidis Notus evolat alis  
terribilem picea tectus caligine vultum,  
barba gravis nymbis, canis fluit unda capillis,  
fronte sedent nebulae, rorant pennaequae sinusque.*<sup>9</sup>

Boreas jest opakem Notu, jest větrem severním, prudkým a skučícím, rozhání mraky, zjasňuje vzduch a poutá vodu ledem. Ovidius jej nechává takto mluvíti:

*Apta mihi vis est, qua tristia nubila pello,  
et freta concutio, nodosaque robora verto,  
induro nubes, et terras grandine pulso:  
Idem ego, quum fratres coelo sum nactus aperto,  
(nam mihi campus is est) tanto molimine luctor,  
ut medius nostris concussibus insonet aether,  
exiliantque cavis elisi nubibus ignes.*

*Idem ego, cum subii convexa foramina terrae,  
supposuique ferox imis mea terga cavernis,  
sollicito manes, totumque tremoribus orbem concutio...*<sup>10</sup>

Zefyrus, zvaný také Favonius, jest pak větrem, velmi jemným, vanoucím od západu. Vane mírně, jest chladný a vlhký. Rozvazuje pouta zimy a probouzí poupata a květy. Opakem jeho jest Eurus, zvaný též Subsolanus nebo Apeleotes, vanoucí z východu, který jest vodnatý, mrakotvorný a prudké bouřlivosti. O těchto větrech píše Ovidius:

*Eurus ad auroram, Nabatheaque regna recessit,  
Persidaque et radiis juga subdita matutinis,  
vesper et occiduo quae littora sole tepescunt  
proxima sunt Zephyro: Scythiam Septemque triones,  
Horrifer invasit Boreas: contraria tellus  
nubius assidius, pluvioque madescit ab Austro.*<sup>11</sup>

## Kapitola 7.

*O druzích složenin a jejich vztahu k živlům a poměru těchto živlů k duši, smyslům a mravům.*

Po čtyřech jednoduchých živlech nejbliže následují z nich složená tělesa druhů dokonalých bytostí: kameny, kovy, rostliny a zvířata. I když veškeré živly přicházejí v úvahu při skladbě jednotlivých těchto druhů, přece v každé jednotlivosti pouze jediný živel převládá a dává mu svůj charakter. Tak všechny kameny jsou zemité, jsouce svou podstatou těžké, k zemi padající a tvoří suchou hmotu, že se nemohou taviti. Kovy pak jsou vodnaté a možno je taviti, povstaly - jak fyzikové připouštějí a jak alchymisté tvrdí ze zkušenosti - z vláčné vody neb z vodnaté rtuti. Rostliny jsou tak spojeny se vzduchem, že rozkvétají a rostou jediné pod širým nebem a o zvířatech všech platí verš:

<sup>8</sup> Boreas od nejvyššího, Notus od nejnižšího vane Olympu, na západě sílí Zefyr, od východu přichází Eurus.

<sup>9</sup> ... na mokrých Notus leží křídlech, černá smůla pokrývá jeho strašlivou tvář, vous je těžký a mračný, povodeň teče z jeho vlasů, na čele sedí mu mraky, mokvá perut' i klín.

<sup>10</sup> Jest mi vlastní síla, kterou rozháním smutné mraky, bičují vlny, obracím sukovité duby, zatvrzují mraky a zemi bičují kroupami, jsem to já, který na volném nebi stíženě bratry (neboť jest mým polem) bičují takovou silou, že naši srážkou zaznívá éter ve svém středu a ze vzedmutých mraků šlehá oheň. Sjedou-li do vyklenutých otvorů země, rozlícen tlačím se do nejhlubších jeskyní, děším mány a duněním otfřásám celým světem.

<sup>11</sup> Eurus k Aurorě (Jitřence) do říše Nabathejské uprchl k Persii a k pohořím vysokým za paprsků rána, Vesper (Západ) a břehy oteplované zapadajícím sluncem nejbližší jsou Zefyrové. Do Skythie a k severu vrhá se strašlivý Boreas, zatímco protější země vlhne mračny naplněnými deštěm od Austra.

*Igneus est illis vigor et coelestis origo,*<sup>12</sup>

neboť oheň jest jim tak vrozený, že je-li vyhlazen, opouští je všecken život. Každý z těchto druhů dělí se opět na odrůdy, a to podle převahy toho kterého živlu. Z kamenů v první řadě jsou zemité ty, jež jsou těžké a neprůhledné. Vodnaté pak jsou ty, které jsou průhledné a ty, které vznikly z vody jako křišťál, beryl a perly v lasturách; vzdušné kameny jsou ty, které plovou ve vodě a ty, které jsou houbovitě jako pemza a tuf, ohnivé pak ty, z nichž lze vydobýti oheň, které se v oheň rozkládají, či z něho vznikly jako meteorit, kámen křesací a azbest.

Podobně jest tomu i u kovů. Zemité kovy jsou olovo a stříbro, vodnatá rtuť, vzdušné měď a cín, ohnivé zlato a železo. U rostlin pak odpovídá zemi kořen svojí hutností, vodě pak listy svojí šťávou, květy pro svojí jemnost vzduchu a semena pro svojí plodivost ohni.

Mimo to některé rostliny nazývají se horkými, některé studenými, některé suchými a jiné studenými, majíce svá jména od živlů, kterým se podobají svými vlastnostmi.

Také i mezi zvířaty některá odpovídají zemi, sídlíce v jejích útrokách, jako červi, krtci, žížaly, a mnoho plazů. Jiná jsou vodnatá jako ryby, jiná vzdušná, jež nemohou žítí mimo vzduch. Jsou i ohnivá, obývajíc oheň, jako salamandři a jeden druh cvrčků, zvaný ohnivým, dále ta, která dmou se ohnivým teplem jako holubi, pštrosi, lvi, a ta zvířata, která dle Sapiense vydechují ohnivou páru. Mimo to ve zvířatech zemi odpovídají kosti, maso vzduchu, životní síla ohni a šťávy pak vodě. Rovněž šťávy jsou rozděleny mezi živly. Červená žluč odpovídá ohni, krev vzduchu, hleny vodě a černá žluč zemi. Pokud se duše týká, o tom nám podává svědectví svatý Augustin: ohni odpovídá intelekt, rozum vzduchu, představitost vodě a zemi pak smysl. Ze smyslů pak odpovídá živlům: zrak ohni, neboť nemůže vnímati ničeho bez ohně a světla, sluch vzduchu, neboť chvěním vzduchu vzniká zvuk, čich a chuť vodě, neboť bez její vlhkosti nevzniká ani chuť ani vůně a konečně hmat celý jest povahy zemité, neboť se vztahuje k hmotným tělesům.

Také chování a činnost lidská je podřízena živlům: pomalý a těžkopádný pohyb jest povahy zemité, strach, nečinnost a ospalost náleží vodě, bystré a jemné mravy odpovídají vzduchu, prudkost a hněvivost pak ohni. Živly tedy jsou základem všeho, z nich všechno jest složeno a dle nich se řídí; nalézáme je ve všem a vše pronikají svými silami.

## **Kapitola 8.**

*Jak se projevují živly na nebi, ve hvězdách, v démonech, v andělich a konečně i v samém Bohu.*

Všichni platonikové jednomyslně uznávají, že stejně tak jako ve světě Pravzoru, vše jest obsaženo ve všem, tak také v tomto světě hmotném vše ve všem jest obsaženo, ovšem v rozmanitých způsobech, dle povahy vnímajícího. Tak živly neexistují jen v tomto světě dolním, ale také v nebi, ve hvězdách, v démonech, v andělich a konečně i v Stvořiteli a Prapůvodci všech věcí. V tomto světě dolním živly jsou hrubého tvaru, překypují hmotou a hmotnými prvky, v nebesích pak jsou živly utvořeny dle jejich přirozenosti a sil; každým způsobem jsou jemnější a znamenitější než ty pod sférou měsíční. Nebeská země jest jemnější naší a nemá její hrubosti, proudění vody a vzduchu nemá divokosti, teplo ohně nespaluje, ale svítí a vše svým teplem oživuje. Z hvězd jsou ohnivé povahy: Mars a Slunce, vzdušné Jupiter a Venuše, vodnaté Saturn a Merkur, zemité obyvatelé osmého nebe a Luna (přes to, že se někteří domnívají, že jest povahy vodnaté, poněvadž stejně jako země přitahuje nebeské vody a tyto pro svoje sousedství k nám sesílá a nimi se s námi spojuje). Také některá znamení jsou ohnivá, některá zemité, jiná vodní a některá vzdušná, neboť živly vládnu v nebesích a propůjčují jim ony čtyři trojice, to jest počátek, střed a konec každého živlu. Tak počíná oheň ve Skopci, pokračuje ve Lvu a končí ve Střelci. Země počíná v Býku, pokračuje v Panně a končí v Kozorožci. Vzduch počíná v Blížencích, pokračuje ve Vahách a končí ve Vodnáři. Voda počíná v Raku, pokračuje ve Štíru a končí v Rybách. Spojením planet a znamení se živly vznikají všechna těla. Stejným způsobem i démonové jsou od sebe rozděleni. Rozlišujeme je na ohnivé, zemité, vzdušné a vodnaté. Stejně tak existuje i v podsvětí čtvero řek, ohnivý Flegeton, vzdušný Kokytos, vodnatý Styx a zemité Acheron. Také v evangeliích čteme o ohni Gehenny a o věčném ohni, do kterého vrženi budou zlořeční, v Apokalypse se čte o ohnivém močále. Izaiáš praví o zatracencích, že je zničí Pán zkaženým vzduchem a u Joba odeberou se do děsného žáru z ledových vod. U téhož dovídáme se o temné, stíny zemřelých obývané zemi, o zemi

<sup>12</sup> Ohnivou jest jejich životní síla a nebeský původ.

bídy a temnot. Stejně tak jsou kladeny tyto živly do nadzemských sfér: nacházíme je u andělů a blažených inteligencí; u nich jest neproměnnost podstaty, na které spočívají trůny Boží, povahy zemité; jejich mírnost a zbožnost je očistnou silou vody. Proto jsou nazváni žalmistou vodami tam, kde praví o nebi:

„Ty, který vládneš a bytuješ nad vodami.“

Jest v nich obsažen vzduch jemným duchem i ohněm zářící láskou; proto jsou nazváni Svatými Písmy křídly větru. Jinde o nich píše žalmista:

„Ty, jenž tvoříš z andělů své duchy a služebníkem svým planoucí oheň.“

Ze stupňů andělských odpovídají ohni Serafové, Síly a Mocnosti, zemi Cherubínové, vodě Trůnové a Archandělé, vzduchu Panstva a Knížata. Dokonce i o Archetypu a Stvořiteli všech věcí tamtéž čteme:

„Země se otevírá a vydává Spasitele“;

dále se nazývá očisťujícím a oživujícím pramenem vody živé, dechem života a konečně dle Mojžíše a sv. Pavla jest Bůh vše stravujícím ohněm. Nemůže tudíž nikdo popřít, že by živly neexistovaly všude a ve všem svým způsobem, na naší zemi ve stavu hrubém a hutném, ve světě nebeském čistší a zářivější a ve světě duchovním ve stavu nejvíce živoucím a všemi částmi blaženém. Jsou tedy živly v Archetypu ideami stvořeného, v inteligencích rozdělenými mocnostmi, v nebesích silami a v našem dolním světě hrubými tvary.

## **Kapitola 9.**

*O silách od živlů přírodních nejbliže závislých.*

Určité síly přírodní jsou elementární; jako oteplení, ochlazení, zvlhčení a vysušení, a zvou se ději neboli vlastnostmi prvotními dle svého účinku. Tyto vlastnosti samy sebou proměňují veškerou podstatu, což nečiní žádná z ostatních vlastností. Jiné pak jsou vlastnostmi věcí ze živlu složených. Tyto následují za vlastnostmi prvotními a jsou to: zrání, zažívání, rozpouštění, změkčování, tvrdnutí, stahování, čištění, leptání, otevírání, vypařování, posilování, utišování, zhušťování, ucpávání, vyhánění, zahánění, přitahování, opožďování, omamování, rozšiřování a mnohé jiné. Mnohé následky totiž vyvolává elementární vlastnost ve smíšenině, které neprýští přímo z její vlastní podstaty. Tyto účinky nazývají se vlastnostmi druhotnými, poněvadž jsou řízeny podstatou a stupněm smíšení prvotních sil, o čemž velmi obsírně jest pojednáno v lékařských knihách. Tak zrání jest způsobeno činností přirozeného tepla, obsaženého dle určitého stupně v podstatě hmoty, tvrdnutí jest výsledkem činnosti chladna, stejně tak mrznutí a jiné úkazy tomuto podobné: tyto účinky se někdy projevují v určitém údu, tvoříce buď moč, mléko, nebo menstruační krev a nazývají se vlastnostmi třetího druhu a řadí se za vlastnosti druhotné. Těmito vlastnostmi možno vyléčiti i přivoditi mnoho nemocí. Lze jimi přivoditi mnoho umělých úkazů, kterým se lidé velmi diví, ku př. oheň hořící ve vodě, nazývaný ohněm řeckým, jež učí Aristoteles v pojednání o tomto předmětu připravovati četnými způsoby. Existuje i oheň, který jest možno uhasiti olejem a zapáliti studenou vodou, dále oheň, který může býti zapálen deštěm, větrem nebo Sluncem; dále existuje oheň nazvaný hořící vodou, jehož zhotovení jest velmi známé a který nestravuje ničeho, mimo sebe. Existují neuhasitelné ohně, nespalitelné oleje a věčné lampy, kterých nelze zhasiti ani větrem, ani vodou, ani jiným způsobem; to by se zdálo téměř neuvěřitelné, kdyby taková lampa nesvítala v chrámu Venušině; ve které hořel azbest a který jednou zapálen, nikdy neuhasinal. Naproti tomu možno připravití dřevo, které na žádný způsob nelze spálit a kterému nemůže oheň uškoditi; jest možno docílit, že holýma rukama můžeme nésti rozpálené železo nebo ponořiti ruku do roztopeného kovu, nebo celým tělem vejíti do ohně beze vší škody. Jest druh látky, kterou Plinius nazývá azbestem, Řekové pak asbeson, kterou oheň nestravuje a o které Anaxilaos praví, že obvážeme-li jí strom, možno jej neslyšitelně poraziti.

## **Kapitola 10.**

*O skrytých silách věcí.*

Mimo uvedené síly existují ještě jiné, které nejsou povahy toho kterého živlu, jako síla ničící jed, zahánějící mor, přitahující železo a j.: taková síla plyne z druhu neb formy té které věci. Proto také nepatrná kvantita může míti nemalou působnost, čehož nebývá u vlastnosti živlu. Tyto síly více

tvárové velmi mnoho dokáží s nepatrnou dávkou hmoty: živelná však síla, poněvadž jest hmotná, potřebuje množství hmoty, aby vyvolala silnější účinek. Proto také nazývají se okultními silami ty, které jsou příčinami svými skryty tak, že lidský rozum nemůže jejich vlastní podstatu prozkoumati. Proto také filosofové největší část těchto sil poznali více z dlouhé zkušenosti nežli rozumem. Ku příkladu pokrm se zažívá v žaludku teplem nám známým, avšak proměňuje se působením nějaké nám skryté síly, kterou neznáme: není proměňován v žaludku nám známým teplem, neboť pak by se pokrmy přeměnily dříve v roztopených kamnech, než v žaludku. Jsou tedy ve věcech obsaženy mimo živelné vlastnosti nám známé ještě vlastnosti jiné přírodou jim vrozené, které obdivujeme a nad kterými žasneme jako nad neznámými a jichž zřídka aneb nikdy nepochopíme, jak čteme u Ovidia, který praví o fénixu, který se sám sebou obnovuje:

*Una est quae reparat, sese ipsa reseminat ales Assyrii phoenica vocant.*<sup>13</sup>

A jinde:

*Convenit Aegyptus tanti ad miracula visus,  
et raram volucrem turba salutata ovans.*<sup>14</sup>

Velký obdiv vzbudil kdysi u Řeků a Římanů jistý Matreas, který tvrdil, že předvede zvíře, jež pozdě sama sebe. Ještě dnes mnozí pátrají jaké to asi bylo zvíře. Kdo by neobdivoval ze země vykopaných zkamenělých ryb, o nichž se zmiňují Aristoteles, Theophrastus a historik Polybius? Co praví Pausanias o zpívajících kamenech, to vše jsou účinky skrytých sil. Tak pták pštros stráví nejtvrdší studené železo, a promění je ve výživnou látku pro své tělo: žaludku jeho prý neuškodí ani žhavé železo. Stejně tak ona rybka štítonoš krotí burácení větrů a zuřivost vln, byť by sebevíce bouře zuřila a vítr nadouval plachty, pouhým dotykem zastavuje lodě, že se nemohou hnouti z místa; stejně tak salamandři a jakási zvířátka žijící v ohni; i když je vidíme hořeti, neuškodí jim to. Stejnou vlastnost má i jistá zemní pryskyřice, kterou prý měly Amazonky potřeny své zbraně a kterým neuškodilo ani železo ani oheň. Vypravuje se, že Alexandr Veliký dal touto pryskyřicí potříti kovové brány kaspické a jí prý také byla vymazána Noemova archa, která dodnes spočívá na arménských horách po tolika tisíci letech.

Takovýchto podivuhodných věcí jest velmi mnoho, takže bychom jim nemohli věřiti, kdyby nebyly potvrzeny zkušeností. Mezi ně patří i Satyrové, o kterých starověk vypráví, že to byli živočichové podobní zpola člověku a zpola zvířeti, nadáni rozumem a řečí: jeden prý z nich kdysi mluvil se svatým Antonínem Poustevníkem, odsuzoval pohanský blud uctívání zvířat a prosil, aby se za něho pomodlil k pravému Bohu. Sám svatý Jeroným vypravuje, že jednoho živého Satyra v jeho dobách veřejně ukazovali a pak jej věnovali císaři Konstantinu.

## Kapitola 11.

*Kterak skryté síly proudí od idejí do tvarů věcí pomocí světové duše a paprsků hvězd a které věci oplývají nejvíce takovými silami.*

Platonikové praví, že veškeré věci pozemské jsou tvořeny vyššími ideami; ideu pak definují, že jest tvarem nadtělesným, nadduševním, nadpomyslným, jiným, jednoduchým, čistým, neproměnným, nedělitelným, netělesným a věčným; všechny ideje jsou takovéto podstaty. Vkládají pak ideje nejdříve do dobra samého, to jest v Boha, dle příčiny jako v něco jedinečného, avšak jako něco různorodého pokud se týče určitých vztahů mezi sebou, aby vše, co jest ve světě, nebylo jednotné a beze vší rozmanitosti. Ideje však jsou přes to v podstatě shodné neboť jinak by byl Bůh podstatou mnohotvárnou. Dále vkládají ideje do světa duchovního, to jest do světové duše; tyto ideje mají vlastní formu a jsou rozdílné mezi sebou dokonalými tvary, takže v Bohu jsou všechny jedné formy, kdežto ve světové duši mají mnoho tvarů, přejímající na sebe mnohé, pomocí vtělených i odtělených duchů, postupně určitou spojitostí stále více a více rozličných forem. Ideje v přírodě pokládají za nejnižší, za jakési tvarové zárodky z idejí plynoucí a konečně ve hmotě za stíny. Z toho plyne, že ve světové duši jest stejně zárodečných poměrů věcí, kolik jest idejí v Božské mysli, za jejichž vlivů vytvořila si na nebi mimo hvězdy také obrazy a vtiskla jim vlastnosti každé věci zvláštní. Od těchto hvězd, obrazů a

<sup>13</sup> Existuje pták, který se sám se sebe obnovuje a zrozuje, Asyřané nazývají jej fénixem.

<sup>14</sup> Sbíhá se celý Egypt, aby viděl takový zázrak, a jásající lid pozdravuje vzácného ptáka.



vlastností jsou odvislé veškeré síly a vlastnosti nižších přírodních věcí, takže kterýkoliv druh má na nebi sobě odpovídající útvar, z něhož plyne všechna jeho podivuhodná činná síla, kterou jej obdařila jeho vlastní idea pomocí zárodečných poměrů ve světové duši. Nejsou tedy ideje jenom příčinami bytostí jednoho druhu, ale jsou také i příčinami každé vlastnosti jeho. Proto učí mnozí filosofové, že určitými silami, pevně tkvícími a nikoliv náhodnými, nýbrž působivými, mocnými, neomylnými a nutnými, uvedou se v činnost a do pohybu přírodní síly věcí, jež jsou účinky idejí a jsou neklamně, nejsou-li ovšem nečisté a nestejné pokud se týče hmoty; proto zdá se nám, že věci jednoho a téhož druhu jsou více nebo méně působivé podle čistoty neb nesprávného smíšení hmoty. Všechny vlivy mohou býti bržděny mísením a nevhodností hmoty. Platonikové užívali proto přísloví:

*„Nebeské síly vlévají se do hmoty dle její hodnoty“.*

čeho jest si vědom Virgil, když zpívá:

*Igneus est illis vigor et coelestis origo  
seminibus, quantum non noxia corpora tardant.*<sup>15</sup>

Proto ony věci, do nichž idea hmoty se méně pohroužila, to jest takové, které přijímají více podobu věcí netělesných, mají mocnější síly ve své činnosti a jejich moc jest totožná s působením idejí netělesných. Z této věci poznáváme, že postavení a podoba nebeských těles jest příčinou každé hybné síly, která jest obsažena v pozemských druzích věcí.

## **Kapitola 12.**

*Kterak do rozličných jedinců, ale téhož druhu, proudí rozličné síly.*

Ve většině jednotlivin jsou obsaženy zvláštní dary stejně podivuhodné jako v druzích, závislé na nebeské ideji a postavení hvězd. Každý jedinec, rodící se pod horoskopem jej ovlivňujícím a za určité nebeské konstelace, obdrží mimo bytí i mohutnost působiti a trpěti, kteroužto mohutnost udělují mu nebeská tělesa a také poddajnost, kterou se hmota stvořených věcí podřizuje světové duši a která jest stejná jako poslušnost našeho těla naší duše. Cítíme v sobě to, co vnímáme jakýmkoli tvarem. Na naše tělo působí pocity příjemné, děsivé i prchavé; stejně tak jest tomu u nebeských duší, které rozmanitě vnímají; hmota pod tímto vlivem jest stejně poslušna. Tímto způsobem v přírodě projevují se často zázračné děje, vzniklé vyššími pohyby; tak také vznikají rozmanité síly nejen přírodní, ale i uměle vyvolané, zvláště tehdy, když je podporuje duše operatéra. Proto praví Avicenna:

*„Cokoliv se děje dole, muselo již napřed existovati v pohybech hvězd a světů.“*

Tak projevuje se ve všech věcech rozličný účinek, sklon a ráz zapříčiněný nejen růzností hmoty, jak se mnozí domnívají, ale rozmanitým vlivem a různým tvarem. Bůh, první příčina všeho, rozděluje stupně takových vlastností. Bůh, který jest nezměnitelný, každému je uděluje dle své vůle, za spolupráce druhých příčin, andělských a nebeských, které uschopňují tělesnou hmotu a jí podřízené věci. Prostřednictvím světové duše plynou z Boha veškeré síly zvláštním působením nebeských idejí a tvarů, jimi vládnoucích inteligencí a harmonickou součinností hvězdných aspektů a souběžných paprsků.

## **Kapitola 13.**

*Odkud plynou skryté síly věcí.*

Každému jest známo, že v magnetu jest obsažena síla, která přitahuje železo, a že diamant svou přítomností tuto sílu ruší. Třeme-li jantar a baladius a oteplíme-li je, přitahují slámu; zapálíme-li azbest nikdy anebo zřídka uhasne, karbunkul svítí v temnotách, orličí kámen položený na břicho zadržuje a dospodu položený urychluje porod, jaspis zastavuje krev, štítonoš zastavuje lodi, reveň zahání cholera a žloutenku, spálená játra chameleona vyvolávají bouři a déšť, heliotrop oslňuje oči a nositele činí neviditelným, kámen ostrovid uzdravuje očarované oči, dým z dvérážky přivolává veškerá zvířata, sinochid vyvolává stíny zemřelých, anachid vyvolává vidění, spíme-li na něm.

---

<sup>15</sup> Tato semena mají ohnivou sílu a nebeský původ, pokud jim nebrání škodlivá tělesa.

Existuje etiopská bylina, o které se praví, že vysušuje močály a kterou lze všechno uzavřené otevřít; o perských králich víme, že dávali svým vyslancům latex, aby všude žili v blahobytu. Existuje spartská aneb skytská rostlina, kterou když okusíme neb jenom v ústech držíme, můžeme vydržet dvanáct dní o hladu a žizni. Apuleus praví, že byl božstvem poučen o mnohých druzích rostlin a kamenů, kterými lidé mohou si získat věčný život, ale že není dovoleno, aby lidé znali tyto věci, poněvadž napáchají dosti zla i za krátkého života, a že kdyby sobě mohli prodloužit život, neštíteli by se teprve žádného zločinu a neušetřili by ani samých bohů. Ani Hermes, Bochus, Áron, Orfeus, Theofrastus, Thebit, Zenothemis, Zoroaster, Evax, Dioskorides, žid Isák, Zachariáš babylonský, Albert, Arnold, kteří všichni o těchto věcech psali obsáhlá díla, nenaznačili odkud tyto síly pocházejí. Přece však všichni souhlasí, jak píše Zachariáš Mitridatovi, že v silách kamenů a rostlin je obsažena obrovská síla a lidské osudy. Odkud tyto síly pocházejí nutno hlouběji studovati. Alexander Peripatetik, který usuzuje z vlastností smysly poznatelných se domnívá, že pocházejí z živlů a jejich vlastností; to by mohlo býti správné, kdyby tyto vlastnosti téhož druhu neshodovaly se s účinky různých kamenů, a to jak z hlediska všeobecného, tak i zvláštního. Proto akademikové se svým Platonem připisují tyto síly tvůrčím ideám věcí. Avicena odvozuje takové účinky z inteligencí, Hermes z hvězd a Albert ze zvláštních tvarů věcí. I když se zdá, že tito autoři si mezi sebou odporují, žádný z nich, je-li jim správně rozuměno, neodchyluje se od pravdy, poněvadž všechny jejich výroky o těchto silách se většinou shodují. Bůh, jenž jest konec a počátek všech věcí, nejdříve odevzdává pečeť idejí inteligencím jemu sloužícím, které jako věrní vykonavatelé označují věci jim svěřené ideální mohutností, zatímco nebe a hvězdy jako nástroje uschopňují hmotu ku přijetí oněch tvarů, které, jak praví Platon v Timaiu, spočívají v božském majestátu a jsou vysílány hvězdami. Dárce tvaru rozděluje je služebným inteligencím, které ustanovil řediteli a strážci svého díla a jim též jest svěřena ona moc ve věcech, jim samým podřízených, takže veškerá síla kamenů, rostlin, kovů a všeho jiného jest udělována těmito řídicími inteligencemi. Tvar a síla prýští nejdříve z idejí, v druhé řadě z vůdčích a řídicích inteligencí, posléze z nebeských aspektů a konečně z živlů odpovídajících daným vlivům, kterými jsou uschopňovány. V našem světě projevují se tyto účinky výraznými tvary, na nebi připravenými silami, v inteligencích sprostředkujícím zařízením, v archetypu vzornými ideami a formami, což vše musí souhlasit mezi sebou, aby byl vyvolán projev určité síly. Síla a zázračná působivost jsou tedy obsaženy v každé bylině a kameni, mocněji však ve hvězdě, ještě více ve vůdčích inteligencích a nejmocněji ovšem v Nejvyšší Příčině, ve které vše vzájemně se sebou souhlasí a vrcholí, oslavuje zároveň svým souzvukem a harmonickým souladem stále onoho Nejvyššího Tvořitele nazpůsob hymny, kterou kdysi v chaldejské peci zpívali oni svatí mládenci:

*„Blahořečte Pánu všechna stvoření na zemi a všechna, pohybuující se ve vodách, veškeré ptactvo nebes, zvířata i synové lidští.“*

Příčina nutných účinků spočívá ve spojitosti všech věcí, v První Příčině a ve vztazích k oněm božím pravzorům a věčným ideám; každá věc zaujímá v archetypu určité místo, kde vznikla a žije; veškerá mohutnost rostlin, kamenů, kovů, zvířat, slov, modliteb a vše co jest, má počátek v Bohu. Bůh působí na nižší světy prostřednictvím inteligencí a nebes; někdy však upouští od těchto prostředníků a jejich služeb a působí bezprostředně sám. Takováto působení se nazývají zázraky, neboť i když prvotní příčiny působí na základě příkazů a pořádku, druhotné - které Platon a jiní nazývají služebnými - pak na základě nutnosti vyvolávají svá působení, přece je někdy Bůh dle své vůle toho zprošťuje a ruší ve svém rozkazu a řádu jejich prostřednictví. A to jsou nejvyšší zázraky Boží. Těmi se stalo, že oheň nespálil mládence v peci chaldejské, proto se zastavilo slunce na jeden den, dle rozkazu Jozuy, proto na žádost Ezechielovu ustoupilo o deset čar neboli hodin, proto nastalo za úplňku zatmění slunce, když Kristus trpěl. Příčiny těchto činností nelze vysvětlit ani rozumem, ani magií, ani sebehlubšími vědami, nýbrž pouze samotným projevením Božím.

## **Kapitola 14.**

*O duchu světa a spojitosti skrytých sil.*

Demokritos, Orfeus, a mnozí pythagorejci, kteří co nejpečlivěji zkoumali nebeské síly a přirozenost pozemských věcí, pravili, že vše je plno bohů. Toto tvrzení nebylo nijak nerozumné, neboť žádná věc nemá tolik síly, aby bez pomoci boží sama o sobě mohla existovati. Nazývali bohy božské síly ve věcech ukryté; Zoroaster nazývá je božskými vábiteli, Synesius symbolickými půvaby, jiní životem

aneb také dušemi. Dle těchto závisí na nich mohutnost věcí, poněvadž jak se domnívají, jenom duše může rozšiřovati okruh své působnosti z hmoty jedné na druhou, jako člověk rozšiřuje rozum věcmi rozumovými a imaginaci obrazotvornými. Tak dlužno vykládati jejich tvrzení, že duše jedné bytosti může z ní vystoupiti a vstoupiti do bytosti druhé, ji očarovati a překážeti její činnosti tak, jako dým zabráňuje magnetu přitahovati železo. Protože je duše prvním hybatelem a jak říkají svobodná a sama sebou pohyblivá, kdežto tělo, neboli hmota, samo sebou je nepohyblivé a od duše naprosto rozdílné, proto praví, že je tu zapotřebí lepšího prostředníka, který by nebyl ani tělem ani duší, ale podstaty podobné tělu i duši, kterým by byla duše s tělem spojena. Domnívají se, že takovým prostředníkem jest světový duch, kterého také označujeme pátou podstatou neboli kvintesencí, poněvadž není složen ze čtyř živlů, nýbrž jakožto pátý je mimo ně a nad nimi. Takový duch, jako prostředník jest nezbytný, mají-li nebeské duše sídliti v hrubých tělech a propůjčovati jim svoje podivuhodné dary. Tvar tohoto ducha ve světovém tělesu jest stejný jako v lidském těle, neboť jako síly naší duše prostřednictvím ducha sdělují se údům, tak proudí síly duše světa prostřednictvím páté podstaty veškerenstvem. V celém Vesmíru nenalezneme věci, která by neměla jiskru jeho síly, nejvíce jí však je obsaženo v oněch věcech, které oplývají tímto duchem, čehož lze dosáhnouti prostřednictvím hvězdných paprsků, pokud jsou věci uschopněny ony paprsky přijímati. Duchem tím jsou vlévány všechny skryté vlastnosti do rostlin, kamenů, kovů a živočichů prostřednictvím slunce, luny, planet a hvězd; hvězdy jsou mocnější než planety. Tento duch může nám ještě více prospěti, jestliže jej dovedeme vyloučiti dokonale z živlů, aneb dovedeme-li použití aspoň oněch věcí, které jím oplývají. Hmoty, ve kterých není tento duch příliš hluboce pohroužen a upoután, působí mocněji, dokonaleji a také rychleji, neboť obsahuje v sobě veškerou sílu rodivou a plodivou. Proto alchymisté pokoušeli se vyloučiti jej ze zlata a stříbra. Správně vyloučený a vytažený a později spojený s jakýmkoli druhem hmoty, to jest s jakýmkoli kovem, vytvoří ihned zlato nebo stříbro. Já sám znám tuto věc a. několikrát jsem ji viděl; nemohli jsme však vyrobiti více zlata, nežli kolik bylo zlata, ze kterého jsme ducha vyloučili. I když jest tento duch formou vnější a nikoliv vnitřní, nemůže mimo svou sílu nedokonalé těleso změnit v dokonalé; přes to však nepochybuji, že lze toho docíliti jiným postupem.

## **Kapitola 15.**

*Jakým způsobem dlužno hledati a zkoumati síly věcí cestou podobnosti?*

Jest jasno, že vlastnosti nepocházející z živelné přírody, ale z nebe, jsou našim smyslům skryté a rozumu skoro neznámé. Rozlévají se z živoucí světové duše prostřednictvím hvězdných paprsků a my nemůžeme jich pozorovati jinak, než na základě zkušeností a domněnky. Kdo chce něco vykonati v tomto oboru, musí pamatovati, že každá věc veškerou svoji přirozeností, jak co do zvláštnosti neboli skryté síly, tak i svým složením neboli silou živelnou, obrací se vždy k věci sobě podobné a jí přitahuje. Také někdy se přikloní i podstatně, jak vidíme při soli: když něco dlouho leží se solí, stává se solí. Počne-li některý činitel působiti, nepřiklání se k věci nižší, jak by se snad mohlo zdáti, nýbrž k něčemu sobě rovnému a shodnému, což zřetelně vidíme u zvířat, jejichž vyživovací síla neproměňuje pokrm v rostliny, nýbrž v maso. Tkví-li ve věcech nějaká vlastnost nebo její nadbytek, jako teplo, zima, odvážnost, strach, smutek, hněv, láska, nenávisť neb jiná vášeň či ctnost, ať již je jejich původ přirozený, umělý neb náhodný, ku př. drzost nevěstky, tíhnou silně k podobnému složení a síle a vyvolávají je. Tak tíhne oheň k ohni, voda k vodě, odvážný k odvážnému. Lékařům je známo, že mozek léčí mozek a že plíce uzdravují plíce: tak nemocné oči se vyléčí, pověsíme-li na krk v nebilém plátně zašité žabí oči a sice pravé oko žabí pod pravé a levé oko žabí pod levé. Totéž se praví o očích račích. Noha želví léčí podagru, a sice noha nohu a ruka ruku, pravá pravou, levá levou, připevníme-li ji k údu. Tak se praví, že neplodné zvíře vyvolává neplodnost, upotřebíme-li zvláště varlat, dělohy anebo moče. Žena prý neotěhotní, požije-li každý měsíc něco moče z mezka neb něčeho v moči té namočeného. Chceme-li tudíž působiti určitou vlastností aneb silou, musíme vždy vybrati takové zvíře neb předmět, které mají oně vlastností neb síly nadbytek a použijeme z nich oně části, která touto vlastností neb silou oplývá. Chceme-li nějak vzbuditi lásku, vyhledáme zvíře, které nejvíce miluje; tohoto druhu jsou holubice, vrabci, hrdličky, vlaštovky a konipásek. Z nich použijeme údu neb části, ve kterých nejvíce převládá Venušin pud, jako jsou srdce, varlata, děloha, pohlavní úd, sperma, menstruační krev. To se musí státi v čase, kdy tato zvířata jsou nejvíce zachváćena svojí vášní a spojují se. Tehdy probouzejí a vlévají lásku nejzpůsobileji. Stejně tak k probuzení udatnosti možno

použití srdce, očí neb čelní kosti lva neb kohouta. Tak musíme chápati, praví-li platonik Psellos, že psi, havrani a kohouti přispívají k ostražitosti. Stejně tak slavík, netopýr a sova, z těchto opět nejvíce hlava, srdce a oči. Tím se stává, že když někdo nosí při sobě srdce havrana neb netopýra, nemůže usnouti, dokud jich neodloží. Podobně působí i hlava netopýra, třeba již vysušená, připevní-li se bdícímu na pravé rámě: učiní-li se tak spícímu, nelze prý ho probuditi, dokud se ona věc neodstraní. Stejným způsobem žába a ropucha činí člověka žvavým a z nich zvláště jazyk a srdce. Položíme-li jazyk žáby vodní na hlavu, způsobíme mluvení ze sna; srdce ropuchy položené na levý prs spící ženy způsobí, že prozradí veškerá svá tajemství. Stejně působí srdce sovy a zaječí sádlo vložené spícímu na prsa. Tímže způsobem přispívají dlouho žijící zvířata k prodloužení života. Ta, která mají mnoho životní síly, mohou přivoditi zotavení a omládnutí našeho těla, což lékaři velmi dobře vědí, jak ukázali kolikrát. Takovou sílu mají zmije a hadi. Je známo, že jeleni omlazují se požíváním hadů, tak Fénix regeneruje se hranicí, kterou si sám upravil. Stejnou sílu má i pelikán; zakope-li se jeho pravá noha do teplého hnoje, vznikne z ní ve třech měsících pelikán. Proto také někteří lékaři připravovali nápoj z čemeřice, zmijí a masa podobných zvířat, kterým slibují navrátiti mládí a mnohdy se jim to také podařilo, jak učinila Medea starci Peliovi. Mnozí věří, že vyssají-li ústy něco medvědí krve z čerstvé rány, dosáhnou mohutné síly tělesné, již se vyznačují medvědi: poněvadž toto zvíře patří mezi nejsilnější.

## **Kapitola 16.**

*Kterak účinky rozličných sil se přenášejí z jedné věci na druhou a jak se mezi sebou spojují.*

Dlužno věděti, že moc přírodních věcí jest tak značná, že veškeré věci ukazují svoji sílu nejen na věcech sobě příbuzných, nýbrž vlévají do nich stejnou moc, kterou tyto mohou působiti na hmoty jiné, jak jest tomu u magnetu, který nejen že přitahuje železné piliny, nýbrž udílí jim i svoji sílu, takže mohou působiti podobně. Augustin i Albert dle svých výroků takovou věc viděli. Stejným způsobem se má zato, že veřejná nevěstka význačně drzosti a nestydatosti, může těmito vlastnostmi nakaziti všechny, kteří se s ní stýkají a tito opět osoby druhé. Proto se praví, že když někdo oblékne šat neb košili nevěstky, nebo nosí-li sebou zrcadlo, ve kterém se ona denně shlíží, stane se drzým, nebojácným, nestydatým a nemravným. Stejným způsobem se praví o rubáši, kterého bylo užito při pohřbu, že má vlastnost působiti smutek saturnský; též provaz z oběšence tají v sobě jisté podivuhodné vlastnosti. Plinius vypráví věci tomu podobné: „Jestliže kdo uzavře oslepenou ještěrku se zemí nebo ji uzavře v skleněné nádobě pevnými železnými neb zlatými kroužky, nabude opět zraku; ještěrku dlužno pak ze sklenice vypustiti a kroužků použití proti krvavým očím.“ Stejným způsobem jest tomu u lasičky a u prstenů z ní použitých; i když ji zbavíme zraku, opět se jí navrátí. Podobně vkládají se prsteny na určitou dobu do vlaštovčích neb vrabčích hnízd a pak jich používáme ku získání lásky nebo přízně.

## **Kapitola 17.**

*Jakým způsobem nutno zkoumati a zkoušeti síly dle jejich nepřátelství a přátelství.*

Zbývá nyní, abychom si uvědomili, že mezi všemi věcmi existuje vzájemné přátelství a nepřátelství. Každá věc obsahuje něco strašlivého a děsného, nepřátelského a ničivého, avšak zároveň i něco oblažujícího, utěšeného a posilujícího. Tak je tomu u žvlů: oheň odporuje vodě, vzduch pak zemi; jinak však spolu souhlasí. Stejně je tomu tak i na nebi: Saturnu jsou přátelské Merkur, Jupiter, Slunce a Luna, nepřátelské pak Mars a Venuše; Jupiteru jsou přátelské všechny planety kromě Marta; Marta pak všechny mají v nenávisti mimo Venuše; Slunce milují Jupiter a Venuše, nenávidí Mars, Merkur a Luna; Venuši milují všechny mimo Saturna; Merkurovi přátelé jsou Jupiter, Venuše, Saturn, nepřátelé pak Slunce, Luna a Mars; přátelé Luny jsou Jupiter, Venuše, Saturn, nepřátelé Mars a Merkur. Jest však ještě i jiné nepřátelství mezi planetami, a to když mají opačné domy: tak existuje nepřátelství Saturna vůči tělesům vydávajícím světlo, Jupitera vůči Merkurovi, Martovo vůči Venuši. Silnější nepřátelství vládne mezi planetami, jsou-li protivné v exaltaci, jako Saturn a Slunce, Jupiter a Mars, Venuše a Merkur. Nejvíce přátelské jsou však ony, které se shodují svojí povahou, složením, podstatou a mocí, jako Mars se Sluncem, Venuše s Lunou, stejně jako Jupiter s Venuši. Přátelství rovněž nastává, je-li jejich exaltace v domě druhého, jako u Saturna a Venuše, Jupitera a Luny, Marta

a Saturna, Slunce a Marta, Venuše s Jupiterem, Luny s Venuší. Tímto způsobem přátelství a nepřátelství nebeských těles ovlivňuje i věci jim podřízené na naší zemi. Vlastnost takového přátelství není nic jiného, než jakási určitá přichylnost, kterou chce věc jedna dosáti věci druhé, třeba vzdálené; není-li jí bráněno, přibližuje se k ní, dosáhne-li jí, spočine v ní; před věcí protivnou však prchá a hrozí se jí přiblížit a v ní spočinouti. Herakleitos, veden touto myšlenkou, praví, že vše vzniká přátelstvím a sporem. Takovouto přitažlivost nalézáme i u bylin i u nerostů; tak magnet přitahuje železo, smaragd bohatství a přízeň, jaspis porod, achát výmluvnost. Stejným způsobem nafta přitahuje oheň, který se na ni vrhá, kdekoliv ji spatří; stejně aproxis přitahuje kořen byliny, jako zdaleka nafta oheň; podobná přitažlivost existuje i mezi palmou mužskou a ženskou; jakmile se jejich větve dotknou, spletou se vzájemným objetím; ženská palma jest neplodnou bez mužské. Mandloň není tak plodnou, je-li osamocená. Réva miluje jilm a mák, oliva pak má ráda stejně myrtu i fikovník. U zvířat milují se pak kos a drozd, vrána a volavka, páv a holub, hrdlička a papoušek. Proto píše Sapfo Faonovi:

*Et variis albae iunguntur saepe columbae,  
et niger a viridi turtur amatur ave.*<sup>16</sup>

Dále jsou spřáteleny slávka jedlá a velryba. Takovoto přátelství neexistuje snad jen u živočichů, ale i u jiných věcí, u kovů, kamenů a rostlin. Kočka těší se z poleje, otírá-li se o něj, počne i bez kocoura. Kappadocké klisny vystavují se větru a zbřezí z jeho vanutí a dotyku. Žáby, ropuchy, hadi a veškerí jedovatí plazi milují rostlinu zvanou *apium ricas*, o které lékaři tvrdí, že požitá, působí smrt smíchem. Hadem poraněná želva požívá dobromysl a vyléčí se jím, stejně i čáp, pozřev hady, hledí se touto rostlinou vyléčiti. Má-li lasička bojovati s hadem regulem, požívá routu. Z toho poznáváme, že dobromysl a routa jsou dobrými léky proti jedu. Některým zvířatům jest přírodou vrozena zkušenost a znalost léků. Tak ropucha kousnutá nějakým jedovatým zvířetem, vyhledá routu neb šalvěj, tře o ně ránu a tak se zbavuje ničivé síly jedu. Tak se lidé naučili od živočichů mnohým lékům proti nemocem a silám věcí. Vlastovky prokázaly, že laštovičnický uzdravuje zrak, neboť jím léčí oči svých mláďat; ochuraví-li straka, vystele si hnízdo bobkovým listem a tím se uzdraví. Podobně hřivnáci, vrány, koroptve a kosi pročišťují se každoročně bobkovým listem, jímž také havrani ničí jed chameleona; má-li lev horečku, hojí se opičím masem, nažere-li se dudek hroznů tak, že je nemocen, léčí se netíkem. Jeleni nás naučili, že třemdava vytahuje střely, neboť je-li jelen zasažen oštěpem, zbavuje se ho, požív třemdavy; totéž činí krétské kozy. Laně se před porodem pročišťují rostlinou jakousi, zvanou lomikámen, raněné jedovatým pavoukem, hledí se pozdraviti požíváním raků, což dělají i svině hadem uštknuté; havrani, když cítí, že jsou raněni jedem, vyhledávají jako lék dub, neb dle jiných havraník. Pozře-li slon chameleona, pomáhá si olivou, medvědi, otrávení mandragorou, zachraňují se požíváním mravenců. Husy, kachny a ostatní vodní ptáci léčí se přesličkou, holubi, hrdličky a slepice drnavcem, jeřábi sítinou, pantheři pomáhají si od jedu oměje lidskými výměty, kanci léčí se břechťanem, laně pak artičoky.

## Kapitola 18.

### *O vztazích nepřátelských.*

Opačně se mají k sobě vztahy nepřátelské, které jsou jakousi nenávistí přírody, takže jakýmsi hněvem, rozhorlením, odporem a protivností věc prchá před svým protějškem a zároveň prchajíc, zapuzuje ji ze svého okruhu. Takový odpor projevuje reveň vůči žlutence, theriak proti jedu, safír proti moru, horečkám a očním chorobám, ametyst vůči opilosti, jaspis vůči krvetoku a škodlivým zjevům, smaragd a cudný beránek proti pohlavní vášni, achát vůči jedům, pivoňka vůči padoucnici, korál proti přeludům, černé žluči a chorobám žaludku, topas proti vášním, jako jsou lakomství, požívačnost a výstřednost v lásce. Podobný vztah existuje mezi mravenci a bezem, křídly netopýra a srdcem dudka, před kterými prchají. Bez zahání i jedovatý hmyz a salamandry; mezi ním a kapustou vládne taková nenávist, že jeden druhého hubí. Olej je odporný okurkám tak, že se klikatě ohýbají, aby se ho nedotkly. Vypráví se, že místo, kde je ukryta havraní žluč ještě s některými jinými věcmi, zahání a děsí člověka. Diamant tak se nesnáší s magnetem, že položen vedle něho, zabráňuje mu přitahovati železo. Před žabím mřínkem prchají ovce jako před smrtonosným a co je ještě podivuhodnějšího, příroda vtiskla toto znamení smrti do ovčích jater, na kterých se objevuje přirozeně vzniklá podoba

<sup>16</sup> K pestrým pávům druží se často holubi a černá hrdlička jest milována od zeleného ptáka.

žabího mřínku. Podobně kozy nenávidí pohanku, nad níž neznají ničeho škodlivějšího. Obdobně i mezi zvířaty nenávidí se myši a lasičky; proto sýru, do kterého byl přidán mozek lasičky, myš se nedotkne a stáří jej nekazí. Tak i škorpiónům jest protivná ještěrka tak dalece, že když ji užití, jsou pojati strachem a potí se studeným potem; proto se nakládají do oleje, který se vtírá do rány způsobené škorpiónem, kde ničí všechny jed. Existuje také nepřátelství mezi myší a škorpiónem, proto se vypravuje, že přiložíme-li myš na ránu jí způsobenou, vyléčíme ji. Stejně se nenávidí zmije a promyka. Traduje se také, že hadi neznají většího nepřítele nad raka a svině uštknuté léčí se tím, že je požirají. Rovněž slunce, pokud jest ve znamení Raka, trápí hady. Škorpión a krokodýl se navzájem usmrcují a dotkne-li se někdo krokodýla pérem ibise, učiní jej nehybným. Pták otis uletí, vidí-li koně a jelen prchá, spatří-li zmiji. Slon strachuje se chrochtání svině a lev se bojí kohouta. Pardál nedotkne se lidí potřených slepičí polévkou, zvláště je-li v ní zavařen česnek. Nepřátelství je také mezi liškami a labutěmi, býky a vránami. Z ptáků neustále spolu bojují vrány a sovy, luňáci a sovy, luňák a havran, křepelky a hrdličky, ostříž a datel, orel a hrdlička, jeleni a draci. Z živočišstva vodního nenávidí se delfíni a velryby, úhoři a štiky, murény a mořští hadi. Mořský rak obává se chobotnice tak, že již pouhý pohled na ni jej usmrcuje. Mořský úhoř útočí i na chobotnici i na raka. Pardálové pak prý se bojí hyeny, že se jí nemohou vůbec postavit na odpor a dotknouti se její kůže; jestliže kůži obou zvířat zavěsíme k sobě, vypadají z pardálí všechny chlupy. Horapollon praví ve svém spise o hieroglyfech, že vrhne-li se někdo opásaný hyení kůží ve střed nepřátel, nemůže býti nikým poraněn a statečně se probije. Stejně čelí beránkovi nepřátelství a škodolibost vlkova; děsí se ho a bázní prchá. Vypravuje se, že pověsíme-li vlkův ocas, kůži neb hlavu nad jesle, ovce zesmutní a ničeho nežerou strachem. Plinius vypráví, že malý ptáček esalom, ničící vejce havraní, jehož mláďata požirají lišky, potýká se s nimi, ať jsou staré či mladé: to když vidí havrani, spěchají hned na pomoc proti společnému nepříteli. Ptáček achantis žijící v bodláči, nenávidí osla, který bodláči požirá. Maličký pták egithus tak prý nenávidí osla, že v něm tuhne krev a nemůže odletěti; hýká-li, zacházejí jeho vejce i mláďata. Oliva natolik si hnuší cizoložnici, že touto zasazena, je neplodná a často usychá. Lev se nebojí ničeho tak, jako planoucích pochodní, kterými se dává také nejlépe krotiti; vlk nebojí se ani meče, ani oštěpu, ale kamene, kterým když ho uhodíme, způsobíme mu ránu, ve které rostou červi. Kůň bojí se tak velblouda, že nesnese pohledu na jeho obraz, zuřící slon jest umírněn pohledem na skopce, had děsí se člověka nahého, kdežto oblečeného pronásleduje, zuřící býk se uklidní, je-li přivázan k fíkovníku. Jantar přitahuje vše mimo pohanky a toho, co je potřeno olejem; mezi ním a těmito věcmi existuje jakási antipatie.

## **Kapitola 19.**

*Kterak zkoumati a zkoušeti síly, které věci obsahují v celé své podstatě, nebo které jen částečně uvnitř některé věci jsou obsaženy.*

Jak již z předchozího možno seznati, jsou obsaženy síly ve věcech pod jakousi druhotnou formou, jako odvaha a statečnost ve lvu a kohoutu, bojácnost v zajíci a beránku, lupičství a žravost ve vlku, úskočnost a faleš v lišce, pochlebenství u psa, lakomství u havrana a vrány, pýcha v koni, hněv v tygřici a kanci, smutek a melancholie v kocouru, chlípnost ve vrabci a podobně. Největší část přirozených sil doprovází tvárnost. Některé však tkví ve věcech přímo v jejich individualitě; jsou ku příkladu lidé, kteří nemohou viděti kočku, aniž by se děsili, takže při pohledu na ni jsou jímání nejvyšší hrůzou, ačkoliv takováto hrůza nenáleží jim dle tvárnosti lidské, což je prokázáno. Avicenna vypravuje, že za jeho doby žil člověk, před kterým prchala veškerá jedovatá zvířata a která ihned umírala, jakmile náhodou jej uštkla, jemu nijak neuškodivše. Albertus Magnus vypravuje, že viděl v Kolíně nad Rýnem dívku, která chytala pavouky a pojídala je jako znamenitý pokrm. Tak tkví drzost v nevěstce, zbabělost ve zloději. Filozofové vyvozují z toho, že člověk, který nikdy nebyl nemocen, uzdravuje veškeré choroby a učí, že kost mrtvého člověka, který nikdy neměl horečky, pověšená nad nemocným, léčí čtvrtodenní zimnici. Existují také v některých jedincích četné druhotné síly, vlévané nebeskými tělesy, jak jsme již ukázali v předcházejícím.

## Kapitola 20.

*Některé z přirozených sil jsou obsaženy celou svojí podstatou v některých věcech, v jiných pak pouze jen v některých částech neb údech.*

Opět jest nám uvažovati o tom, že některé vlastnosti věcí jsou obsaženy v nich celých, to jest, v celé jejich podstatě, ve všech částech onoho jedince: tak ona rybka štítonoš zastavuje prý lodi pouhým dotknutím, což neprovádí snad jen některým svým údem, nýbrž celou svojí přirozeností; tak hyena obsahuje v celém svém těle onu vlastnost, že psi oněmí, dotkne-li se jich její stín; stejně i laštovičník prospívá zraku nikoliv některou, nýbrž všemi svými částmi stejně, jak kořenem, tak i listy a semenem; podobně jest tomu tak i u jiných věcí. Jiné však síly tkvící ve věcech jsou přítomny jen v některých částech, na. příklad v jazyku, očích, neb jiných údech či částech; tak v očích baziliška neb saně jest obsažena síla přeškodlivá, která člověka, do nich pohlédnuvšího, usmrcuje. Podobně působí oči hyeny; zadívá-li se do nich jakékoliv zvíře, nemůže se hnouti z místa, strne v nehybnosti. Rovněž tak působí i oči některých vlků, takže uprou-li se na někoho, strne tak, že nemůže pronést slova a pozbude schopnosti hlasu. To připomíná Vergilius, když pje:

*„... Vox quoque Moerim  
Iam fugit ipsa, lupi Moerim videre priores“<sup>17</sup>*

Tak prý žily ve Skythii u Illurů a Triballů ženy, které usmrcovaly, když se na někoho hněvivě podívaly. Totéž se praví o Telchinech na Rhodu, kteří vše svým zrakem zhoršovali, takže byli Jovem vyhlazeni. Proto používají čarodějové oči výše popsaných zvířat, aby zhotovili mast pro oči, která má schopnost fascinace. Mravenci prchají před srdcem dudka, nikoliv před jeho hlavou, nožkou neb očima, žluč ještěrky ve vodě rozmělněná vábí lasičky, nikoliv její ocas neb hlava. Žluč kozy zakopaná do země v měděné nádobce seskupuje žáby; játra kozy jsou odporná molům a motýlům. Před tím, kdo nosí srdce psa, prchají všichni psi.

Lišky nedotknou se slepic, které pojedly liščích jater. Tak mají mnohé věci rozličné síly v rozličných svých částech rozmanitě rozseté, tak jak byly s ohledem na jejich vnímatelnost do nich vlitly nebesy. Jest tomu stejně, jako když lidské kosti nepřijímají ničeho mimo život, oči mimo světlo, uši mimo sluch. Existuje v těle lidském jakási maličká kost, kterou Židé nazývají Luz, jejíž velikost rovná se hrachu, kterou žádný úraz nezničí a která i ohni odolá a vždy zůstane neporušená. Říká se, že z ní, jako ze semene rostlina, bude při vzkříšení mrtvých utvořeno naše hmotné tělo. Tyto síly nelze vybadati rozumem, nýbrž jen zkušeností.

## Kapitola 21.

*O silách věcí, které v nich bytují pokud žijí, a o těch, které v nich zůstávají i po jejich odumření.*

Mimo to jest nutno věděti, že některé vlastnosti bytují ve věcech jen pokud ony žijí a některé, že zůstávají v nich i tehdy, když věci odumrou; štítonoš zastavuje plavidla a regulus a bazilišek zabíjejí pohledem jen pokud žijí; po smrti však nic takového učiniti nemohou. Vypravuje se, že položíme-li nemocnému průjmem na břicho živou kachnu, nemoc přestane, ale kachna zajde. Archytas vypravuje něco podobného: Vezme-li se srdce právě vyňaté ze zvířete a ještě teplé a pověsí-li se ještě živé nad onemocnělého čtvrtodenní zimnicí, nemoc vytáhne. Pojí-li někdo srdce dudka, vlaštovky, lasičky, neb krtka pokud ještě žije a se chvěje, získá mu paměť, upamatování, inteligenci a schopnost věšteckou. Všeobecný předpis jest, aby vše čeho použijeme ze zvířat, jako kaménky, údy, výpotky, vlasy, lejno, drápy, bylo odňato zvířatům ještě žijícím takovým způsobem, aby pokud možno zůstala naživu. Proto se předpisuje hoditi opět do vody žábu, které byl vyříznut jazyk, je-li potřebí vlčího zubu neb oka, nemá vlk býti zabit a podobně. Demokrit píše: Vyjme-li někdo zaživa mořské žábě jazyk tak, aby na něm nelpěla jiná část těla, ji samu pak pustí opět do moře a položí-li jazyk na tlukoucí srdce spící ženy, pravdivě zodpoví, nač by se jí otázal. Oči žáby za slunce východu oslepené a zpět do moře vržené, léčí třídenní horečku, jsou-li nemocnému přiloženy na tělo, tytéž, svázané se slavičím masem v jelení kůži, prý propůjčují bdělost zahánějící spánek. Podobně položíme-li rodičce osten ježury na břicho, usnadníme porod, jestliže byl odejmut živému zvířeti, a to opět do moře vhozeno. Tak se vypráví, že pravé oko hada, zůstane-li had naživu, léčí hnisavé oči. Existuje jakási ryba, podobná

<sup>17</sup> I samotný hlas Moerisovi prchá, nejprve uviděli vlci Moerisa.

velkému hadu, jménem muréna, jejíž vyloupnuté oko přiloženo na čelo nemocnému, léčí zánět oka, zatímco rybě opět naroste; nepropustíme-li rybu živou, zanítí se i druhé oko. Stejně tak zuby všech hadů zaživa vytržené a zavěšené nad nemocným léčí čtvrtodenní zimnici; stejně tak zuby vyjmutými živému krtku, kterého propustíme, léčíme bolesti zubů a psi neútočí na toho, kdo má při sobě ocas ještě žijící kolčavy. Demokrit tvrdí, že jazyk chameleona vytržený živému, zabezpečuje úspěch u soudu a že ulehčuje rodičkám, je-li poblíž domu; jest však nutno dbáti, aby se nepřinesl domů, poněvadž pak jest velmi škodlivý. Jsou však dále vlastnosti zůstávající i po smrti; o těchto učí platonikové, že věci ve kterých idea se méně noří do hmoty, i když odumrou, působí tím, co v nich jest nesmrtelného, podivuhodné výsledky. Tak v bylinách a rostlinách utržených a usušených zůstává a působí táž síla vlitá nějakou ideou. Odtud pochází, že jako orel pokud je živý, vyniká nad ostatní ptáky, které přemáhá, tak i když zašel, jeho peří kazí a ničí peří a péra všech ostatních ptáků; podobně kůže lví ničí všechny ostatní kožešiny, kůže hyeny ničí kůži pardála a kožešina vlčí rozežírání kůži beránců. A takové výsledky nevyvolávají dotykem hmotným, ale i jakousi harmonií zvukovou; tak buben vyrobený např. z kůže vlčí působí, že buben z beránců kůže oněmuje. Stejně tak buben vyrobený z kůže mořského ježka, zahání všechny plazy na vzdálenost, do jaké doléhá jeho zvuk. Napneme-li na lyru neb citeru struny, vyrobené ze střev vlčích, zároveň s ovčím, nedocílíme na těchto nástrojích souzvuku.

## Kapitola 22.

*Jakým způsobem věci pozemské podléhají tělesům nebeským a kterak lidské tělo, jakož i lidské jednání a mravy, odpovídají hvězdám a souhvězdím.*

Ukázal jsem, že vše nižší jest ovládáno vyšším a že vše jest jaksi obsaženo ve všem (jak učí Proklos), totiž nejnižší v nejvyšším a nejvyšší v nejnižším; tak i na nebesích existují věci pozemské, ovšem v nebeské příčinnosti a způsobu, a naopak i na zemi jsou obsaženy věci nebeské, ovšem způsobem pozemským, to jest dle svých účinků; tak říkáme, že některé věci jsou povahy sluneční, jiné opět měsíční, neboť Slunce a Luna jsou v nich obsaženy některými svými silami. Takovéto věci přijímají od nich mnoho ze svých sil a vlastností podobných vlastnostem hvězd a souhvězdí, kterým podléhají. Tak víme, že věci sluneční vztahují se na hlavu a srdce, poněvadž Slunce má svůj dům ve Lvu a svou exaltaci ve Skopci; podobně věci martické vztahují se na hlavu a varlata vzhledem ke Skopci a Štíru; proto ti, jichž smysly jsou zmateny nestřídmým použitím vína a bolí je hlava, naleznou výtečný lék v tom, ponoří-li varlata do studené vody smíchané s octem. Abychom však mohli takové účinky vyvolati je nutno, abychom znali jakým způsobem tělo lidské ve svých částech podléhá vlivu planet a souhvězdí. Věz tedy, že dle arabské tradice, slunce ovládá mozek, srdce, stehna, morek, pravé oko a životního ducha.

Jazyku pak, ústům a ostatním nástrojům neboli smyslům tělesným, jak vnitřním tak vnějším včetně rukou, nohou, kostí, nervů a fantazie, vládne Merkur. Slezině, žaludku, močovému měchýři, pravému uchu a vnímavosti vládne Saturn. Játrům, masité části žaludku, břichu a pupku vládne Jupiter; proto antická tradice praví, že v chrámu Jupitera Ammona byl uložen obraz pupku. Mnozí přičítají mu také vliv na žebra, prsa, vnitřnosti, krev, ramena, pravou ruku, levé ucho a sílu přírodní. Krvi, žilám, ledvinám, žlučovému měchýři, pohlavním orgánům, zádům, semenovodům a vznětlivé síle vládne Mars. Ledvinám, varlatům, pochvě, děloze, spermatu a pudu pohlavnímu vládne Venuše a mimo to ještě i masu, tuku, břichu, prsům, pupku a všemu, co slouží dílům Venušiným, jako kříži, páteři a bedrům, ba dokonce dle některých i hlavě a ústům, kterými se uděluje polibek, zástava lásky. Luna, která sobě podřizuje celé tělo i jednotlivé údy podle různých znamení zvířetníku, vládne ještě zvláště mozku, plicím, míše, žaludku, čmýře, všem výkalům, levému oku a síle růstu. Sám Hermes dí, že v živočišné lebce jest sedm otvorů podřizených jednotlivým planetám a sice pravé ucho Saturnovi, levé Jupiterovi, pravá nosní dírka Martovi, levá Venuši, pravé oko Slunci, levé Luně, ústa Merkurovi. Rovněž i jednotlivá znamení zvířetníku pečují o údy, jim odpovídající: tak Skopec vládne hlavě a obličejí, Býk krku, Blíženci pažím a lopatkám, Rak prsům, plicím, žaludku a nadloktí, Lev srdci, žaludku, játrům a zádům, Panna ochraňuje vnitřnosti a dolní část žaludku, Váhy řídí ledviny, stehna a hýždě, Štír genitálie mužské a ženské, jakož i dělohu. Střelec vládne stehnům a bokům. Kozorožec řídí kolena, Vodnář kříž a lýtka, Ryby pak chodidla. A jako triplicity těchto souhvězdí na nebi si odpovídají a spolu harmonují, stejně je tomu tak i v údech, což je dostatečně známo ze zkušenosti; tak



například nachlazení nohou působí bolest břicha a prsou, kteréžto části těla si odpovídají triplicitou; tudíž léčíme-li část jednu, prospíváme i ostatním; zahřátím nohou zmizí bolest z břicha. Pamětliv jsa tohoto řádu věz, že věc podléhající některé planetě má zvláštní vliv neboli inklinaci k údu ovládanému touto planetou, zvláště v jejich domech a exaltaci; ostatní její hodnoty, jako triplicity, hranice a způsoby, nemají však většího významu. Z toho plyne, že pivoňka, karafiát, citronová kůra, majorán, bílý jetel, skořice, šafrán, dřevo aloe, kadidlo, ambra, pižmo a částečně i myrrha léčí hlavu a srdce na základě vlivu Slunce, Skopce a Lva; čekanka, rostlina Martova, léčí hlavu a varlata prostřednictvím Skopce a Štíra; stejně tomu je i v jiných případech. Mimo to přivolávají věci Saturnovy smutek a zasmušilost, Jupiterovské veselí a pocty, Martické smělost, svárliivost a hněv, Sluneční slávu, vítězství a velkomyslnost, Venušiny lásku, smyslnost a žádost, Merkurovy výmluvnost, Lunární pak prospívají příběhům všedního života. I samy mravy a způsob života lidí jsou rozříděny dle planet. Saturn ovládá starce, mnichy, melancholiky, skryté poklady a vše, čeho lze dosíci nesnadno a zvolna; Jupiter má podřízené řeholníky, preláty, krále, knížata a spravedlivý zisk; Mars ovládá lazebníky, chirurgy, lékaře, liktory, katy, řezníky, kováře, pekaře, vojíny, kteří vždy se zovou syny Martovými. Podobně i ostatní hvězdy ovládají jim podřízené povolání, což je popsáno v knihách astrologických.

### **Kapitola 23.**

*Kterak lze poznati, kterým hvězdám věci pozemské podléhají a které z nich jsou podřízeny Slunci.*

Je značně nesnadno poznati, které hvězdě neb zvířetníkovému znamení ta která věc podléhá. Poznáme to však přece z napodobení paprsků, pohybu aneb tvaru těles nadzemských; některé věci souhlasí s určitými hvězdami i ve svých barvách, vůních, jiné pak ve svých účincích. Mezi živly jest to sluneční oheň a jasný plamen, mezi šťávami krev čistší a životní duch, mezi chuťmi ta nejsladší, mezi kovy zlato pro jeho lesk, jemuž slunce dává schopnost posilovati srdce. Z kamenů náležejí pod jeho vliv ty, které zlatými zrnky napodobují sluneční paprsky; tak orličí kámen, napodobující slunce zlatými žilkami, má léčivou moc proti padoucnici a otravám, stejně i kámen, zvaný slunečním okem, mající podobu zřítelnice, z jejíhož středu vychází paprsek, posiluje mozek a prospívá zraku. Žářivý karbunkul má moc v noci ničiti jedovaté plyny a páry; stejně i chrysolith, kámen jemné světlezelené barvy, ve kterém, držíme-li jej proti slunci, kmitá se zlatá jiskřička, posiluje dýchadla a prospívá lidem dýchavičným; je-li kámen provrtán a vyplněn oslími chlupy a připevněn na levé ramě, zahání vidiny, melancholické hrůzy a hloupost; rovněž i duhový kámen, barvou podobající se křišťálu, který se nachází často jako šestihran, shromažďuje paprsky sluneční a vrhá je na protější stěnu, dopadá-li naň z jedné strany sluneční světlo, zatímco druhá jeho strana je držena ve stínu. Stejně i heliotrop, zelený kámen jako jaspis nebo smaragd, prostoupený červenými žilkami, činí nositele stálým, slavným, dobré pověsti požívajícím a přináší dlouhý život; podivuhodná jest jeho moc, kterou působí na sluneční paprsky, které prý proměňuje v krev, to jest, zdají se býti červenými jako při zatmění slunce, kdykoliv potřebe kámen šťávou rostliny téhož jména a vložíme-li jej do nádoby s vodou. Ještě podivnější má však moc nad lidskými zraky, které oslňuje tak ostře a zaslepuje je natolik, že ten, který jej nosí, stává se neviditelným; to se ovšem stává jen za pomoci rostliny stejného jména heliotrop, což znamená slunečnici. O těchto silách zmiňují se ve svých spisech Albertus Magnus a Vilém Pařížský. Hyacinthus má od slunce moc proti jedům a morovým parám, nositele činí jistým a oblíbeným, bohatým a moudrým, rovněž i posiluje srdce, držen v ústech ihned zjasní mysl. O pyrofilu, kameni červeně skvrnitým, píše dle udání Albertova Aeskulap v jednom dopise Oktaviu Augustovi, že existuje prý jeden tak studený jed, že chrání srdce jím otráveného člověka před spálením takovým způsobem, že je-li delší dobu vystaveno ohni, promění se v kámen, který je právě nazýván od ohně pyrofilos. Má zázračnou moc proti jedům a činí nositele slavným a hrozným vůči nepřítelům. Avšak všechny sluneční věci předčí kámen, který prý našel Apollonius, jménem pantaura, který všechny ostatní kameny k sobě přitahuje jako magnet železo a jest nejpůsobivějším lékem proti otravám. Někteří nazývají jej kamenem pardálím, poněvadž je žíhaný jako pardál; rovněž nazývají jej pantochrysem, poněvadž obsahuje v sobě všechny barvy; Áron jej nazývá euanthem. Slunečními kameny jsou také ještě topas, chrysopras, rubín, balagius, dále i auripigment a většina těch, které mají barvu a lesk zlata. Z rostlin a stromů jsou sluneční ony, jež se obracejí k slunci jako slunečnice, jejíž listy po západu slunce se zavírají, po jeho východu pak otevírají a dále lotus, jehož sluneční signaturu udává podoba jeho plodů a listů. Také pivoňka, laštovičník, zázvor, citroník, hořec, třemdava, vrbina, která se

používá k divinaci, předpovídání a zahánění zlých démonů, jsou rostlinami slunečními. Slunci je také zasvěcen vavřín, cedr, palma, jasan, břečťan, réva a vše, co bere moc jedům a bleskům, a co stále se zelenajíc, neděsí se zimního chladu. Slunečními jsou dále máta, mastix, cicvár, šafrán, balsám, ambra, pižmo, žlutý med, aloové dřevo, hřebíček, skořice, puškovec, pepř, kadidlo, majorán a rozmarina, kterouž nazývá Orfeus kuřidlem slunce. Mezi živočichy náležejí slunci zvířata velikomyslná, statečná, bažící po vítězství a slávě, jako lev, král šelem, krokodýl, liška, skopek, kozel, býk, král stád, zasvěcený Egyptany v Heliopoli Slunci, kterého nazývali Veritem, v Memfidě volem Apisem a v Herminthu býkem Pathisem. I vlk je zasvěcen Apollonovi a Latoně. Slunečním zvířetem jest i pavián, který každé hodiny denní, tedy dvanáctkrát štěká a v době slunovratu rovněž dvanáctkrát močí, což dělá i v noci, protože ho Egyptané zobrazovali na vodních hodinách; z ptáků jsou slunečními fénix a orel, král ptactva, sup a labuť a všichni ptáci, kteří vycházející slunce pozdravují a svými hymnami vzývají, jako kohout, krkavec, a také i jestřáb, který jest Porfyriem počítán též mezi sluneční ptáky, poněvadž v teologii Egyptanů byl symbolem ducha a světla. Dále jsou slunečními všechna zvířata, která představují obraz činnosti sluneční, jako svatojánské mušky za noci svítící, chrobák, zvaný též kočičím broukem a španělská moucha, jež koulí kuličkami, lehajíc na ně, protože ji nazývají i cantharem. Appion, sbíraje doklady napodobivosti sluneční činnosti, zmiňuje se i o brouku, jehož oči točí se po Slunci, protože jej podřizuje Slunci, rovněž jako vše, co od takových zvířat pochází. Z vodních zvířat jest nejvíce slunečním tuleň, odporující blesku, dále skulař a tak zvané mořské plíce, které za noci světélkují, dále hvězdice pro svoje žhavé teplo a která, vytažena a usušena, ztvrdne v kámen zlaté barvy.

## **Kapitola 24.**

*Které věci jsou podřizeny Luně.*

Z živlů podléhají Luně země a voda, ať již mořská či říční, dále všeliká vlhkost, šťávy stromů a živočichů, jmenovitě bílé, jako bílek vajec, tuhy, pot, hlen a to, co tekutého tělo vylučuje. Z chutí jsou lunárními slanost a bezchutnost, z kovů pak stříbro, z kamenů křišťál, stříbrný markasit, a všechny bílé a zelené kameny, dále selenit bíle prosvítající, medového lesku, který obsahuje v sobě nejen tvar měsíce, ale i jeho denní růst a umenšování. Dále i perly, vytvořené v lasturách z vodních kapek, stejně jako křišťál a beryl. Z rostlin a stromů jsou lunárními selenotropium, které se obrací po měsíci jako slunečnice po slunci, palma, nasazující každého měsíce nové větve, yzop a jeden druh rozmariny, nejmenší strom a největší květina, mající vlastnosti obou; též je lunární strom čistoty, oliva. Podobně i bylina chinistrates, které s měsícem přibývá i ubývá netoliko na šťávě a síle, ale i na podstatě a počtu listů, což je ostatně všem rostlinám společné mimo martickou cibuli, která vůči přibývání či ubývání Luny projevuje opačné síly růstu a odumírání, stejně jako u ptáků saturnický pták origisorigis jest veliký nepřítel Slunce a Luny. Z živočichů jsou lunárními ti, kteří rádi obcují s lidmi a vynikají dle své přirozenosti láskou i nenávisť, jako veškeré druhy psů. Lunární jest i chameleon, který mění barvu dle předmětu, obdobně jako Luna mění svou přirozenost dle proměny znamení, ve kterém se nachází. Dále jsou lunárními svině, laně, kozy, a všechna zvířata, která si všímají a napodobují běhy měsíční, jako pavián a pardál, který má prý skvrnu podoby měsíce, která se rozšiřuje kruhovitě, aby pak nabyla opět vzhledu půlměsíce. Lunární jsou i kočky, jichž oči dle měsíčních fází se rozšiřují neb zužují, dále vše, co projevuje stejné vlastnosti, jako krev menstruační, která v rukou magů působí výsledky podivuhodné a zázračné, dále také hyena měnící pohlaví a podléhající rozmanitým čarům, dále všechna zvířata nazvaná obojživelníky, obývající stejně zemi jako vodu, jako bobři a vydry, i ta, která loví ryby, mimo to všechny nestvůry a zvláště ony, jež nepovstaly známými semeny neb samoplozením, jako myši vzniklé z koitu a z hnití země. Z ptáků jsou lunárními husy, kachny, potápky, všichni ptáci vodní, lovící ryby, jako volavky a povstali samoplozením, jako vosy z koňských zdechlin, včely ze zetlelých býků, komáři ze zkaženého vína a skarabeové z oslího masa. Nejvíce však je lunární dvourohý brouk, podobný býku, jenž zahrabává do země jakousi kuličku, načež ji opustí na 28 dní, dokud Luna neprojde celým zvěrokruhem: 29 dne, kdy se domnívá, že nastala konjunkce světél, vyhrabává ji a hází do vody, z čehož vznikají potom skarabeové. Z ryb je lunární mořská kočka, jejíž oči se mění dle Luny, dále zvířata poslouchající pohybů Luny jako rejnok, štítonoš, rak, ústřice, mušle a žáby.

## **Kapitola 25.**

*Které věci podléhají Saturnovi.*

Z živlů je saturnská země a voda, ze šťáv vlhká černá žluč, ať již vrozená či získaná, z chutí kyselá, ostrá a odporná, z kovů olovo a i zlato pro svoji váhu a zlatistý markasit. Z kamenů onyx, ziazaa, kamoin, safír, hnědý jaspis, chalcedon, magnetovec, a veškeré zeminy těžké a temné. Z bylin a stromů asfodel, hadinec, routa, kmín, čemeřice, ozant smrdutý, mandragora, opium a ty, které omamují a jsou neplodné, nedávají plodů, ale rodí černé bobule neb černé plody, jako černý fik, sosna a cypřiš, smuteční strom, chmurný, trpké chuti, silné vůně, černého stínu, ostré pryskyřice, bohatý na plody, veliké stálosti, smuteční a zasvěcený Plutonovi, rovněž i břečťan, jímž ve starověku vystýlali hroby před pohřbením mrtvol; proto bylo zvykem, že k hostinám směly se plésti věnce ze všech bylin a květů, vyjma z břečťanu, poněvadž byl pokládán za pochmurný a s veselostí se nesnášel. Ze zvířat patří Saturnu plazi, zvířata samotářská, noční, smutná, rozjímavá aneb hloupá, lakomá, bojácná, melancholická, zachmuřená, těžkopádná, nečistá a svá mláďata požírající. Z těchto zvláště je to krtek, osel, vlk, zajíc, mezek, kocour, velbloud, medvěd, vepř, opice, drak, bazilišek, ropucha, dále všechna zvířata lezoucí a hadovitá, štíři, mravenci a ta, která vznikají z hniloby v zemi, ve vodě a ve zříceninách domů, jako myši a četní červi. Z ptáků jsou saturnskými ti, kteří mají dlouhý krk a drsný křik, jako jeřábi, pštrosi, pávi, zasvěcení Saturnovi a Junoně, dále výr, sova, dudek, havran a origis, pták nejzávistivější. Z ryb pak úhoř osamoceně žijící a žralok požírající svá mláďata, též želvy, ústřice, mušle, mořské houby a jim podobné.

## **Kapitola 26.**

*Které věci podléhají Jupiterovi.*

Jupiteru odpovídá mezi živly vzduch, mezi šťavami krev, životní duch a vše, co souvisí s růstem a výživou života. Z chutí mu odpovídají ty, které jsou sladké a příjemné, z kovů cín, zlato a stříbro pro svoji trvanlivost, z kamenů hyacinth, beryl, safír, kadmium, smaragd, zelený jaspis a vše, co má barvu zelenou a modravou, z rostlin a stromů úročník, pohanka, pilát lékařský, muškátový květ, levandule, máta, mastix, oman, fialka, jílek, blín, dále ty stromy, které jsou pokládány za šťastné, jako dub, divoký kaštan, křemelák, buk, líska, topol, oškeruše; fíkovník, hrušeň, jabloň, réva, jasan, dřínka, oliva a polej; z plodin žito, ječmen, pšenice, rozinky, lékořice, cukr, a vůbec všechno, co se vyznačuje sladkostí a jemností, dále i to, co stahuje a chutná výrazně, jako ořechy, mandle, šišky, lískové oříšky, plody pistacie, kořeny pivoňky, vrcholák, rebarbora a manna. Orfeus mu připisuje i storax. Ze zvířat jsou jupiterovská ona, která se vyznačují určitou hodnotí a moudrostí, jsou vychovatelná, ukáznitelná a dobrých zvyků, jako jelen, býk a slon, a zvířata mírná, jako ovce a beránek. Z ptáků pak ti, kteří jsou mírné povahy, jako slepice, koroptev, bažant, vlaštovka a pelikán, též čápi a ptáci zbožní a vděční. Též jest mu zasvěcen orel, jako odznak císařství a symbol umírněné spravedlnosti; z ryb pak delfín, sumec a silur pro svoji mírnost.

## **Kapitola 27.**

*Které věci odpovídají Martovi.*

Z živlů jest martovský oheň a stejně i všechno palčivé a ostré, ze šťáv žluč, z chuti hořká, ostrá a jazyk spalující a ta, kterou zovou slzotvornou, z kovů železo, červená ruda a vše ohnivé, rudé a sirnaté, z kamenů dýmant, magnetovec, krevel, jaspis, ametyst, z rostlin a stromů čemeřice, česnek, prašec, ohnice, ředkev, lýkovec, svlačec a všechny jedovaté a palčivé rostliny, zvláště ty, které jsou ozbrojeny bojovnými trny, neb po dotknutí spalují kůži, píchají anebo způsobují puchýře, jako bodlák, kopřiva a plamínek, dále ony, jež požity způsobují slzy, jako cibule, česnek a hořčice; dále všechny trnité stromy a dřínka. Ze zvířat jsou martická ta, která jsou bojovná, loupeživá, odvážná a bystrá, jako kůň, mezek, kozel, vlk, pardál a divoký osel, jedovatí hadi a dravci a vše, co lidi trápí, jako blechy a mouchy; též pavián pro svoji prchlivost, všichni ptáci loupeživí, masožraví a kosti lámající, jako orel, sokol, jestřáb a sup, dále ptáci, o kterých se praví, že předpovídají neštěstí a smrt, ptáci noční, sova, sýc a luňák, dále ti, kteří jsou stále hladoví a vždy draví, kteří krákorají, neb vydávají zvuky přidušené, jako krkavci,

vrány a datel, který je především Martovi zasvěcen. Z ryb ovládá štiky, parmu, rejnoka, mořského skopce, které jsou velmi žravé a dravé.

## **Kapitola 28.**

*Které věci patří Venuši.*

Venušiny povahy jsou ze živlů vzduch a voda, ze šťáv sperma odpovídající krvi a semeno, z chutí sladkost, jemnost a chutnost, z kovů stříbro a měď, z kamenů jí odpovídá beryl, chrysolith, smaragd, safír, zelený jaspis, karneol, kámen orličí, lazur, korály a všechny vzhledné, pestré, bělavé či zelenavé kameny; z rostlin a stromů sporýš, fialka, ženský vlas, kozlík, květina světlá, Araby zvaná phu, dále tymián, pryskyřice cistová, ambra, pižmo, santálové dřevo, koriandr a všechny rostliny kořenné a plody lahodné a příjemné, jako sladké hrušky, fíky, granátová jablka, o kterých básníci vypravují, že byla zasazena poprvé Venuší na Kypru. Především jsou jí zasvěceny růže jako jitřence a mysta jako večernice. Ze zvířat jí náležejí všechna bujná, svévolná, silně smyslná, jako štěňata, kořata, králíci, bahnice, kozy, kozel, který ze všech ostatních nejrychleji plodí, takže se praví, že již sedmého dne po narození jest schopen pohlavního styku; též býk pro svoji pýchu a tele pro svoji zvůli patří pod vliv Venušin; z ptáků labuť, konipásek, vlaštovka a pelikán, milující nejvíce svá mláďata. Dále jest zasvěcen Venuši havran, holub a hrdlička, z kterýchžto ptáků poslední dva byli předkládáni pro očištění po porodu. Též vrabec jest zasvěcen Venuši, poněvadž zákon předpisoval, aby se ho užívalo pro očištění od malomocenství a vyrážek; Egypťané také orla připisují Venuši, poněvadž silně miluje, neboť i kdyby se samička pářila desetkrát za den, přilétá, volá-li jí sameček. Z ryb jsou Venušiny mořští jeřábi, velmi smyslní, a chlípné pražmy, merula, bojující pro své mládě a kancharus, hájící manželku, dále tithymallus pro svoji kořenou vůni a lahodu.

## **Kapitola 29.**

*Které věci podléhají Merkurovi.*

Merkurovi patří z živlů voda, protože bez rozdílu vším pohybuje; stejně ovládá i šťávy, zvláště smíšené, životního ducha a rozmanité chuti, hlavně smíšené a zvláštní; z kovů mu přísluší rtuť, cín a vizmut, z kamenů smaragd, achát, porfyr a topas, kameny různobarevné a ty, do kterých příroda vyryla rozmanité obrazce, neb uměním řemeslným zhotovené, jako sklo, stejně jako kameny žlutozelené. Z rostlin a stromů mu náleží líska, mochna plazivá, bazalka, zeměděm lékařský, krvavec, majorán, miřík a všechny byliny s krátkými a malými listy, různé povahy rozmanitých barev; dále zvířata chytrá, bystrá, živá, úskočná, hbitá, snadno zvykající člověku, jako psi, opice, lišky, lasičky, jeleni, mezci, dále zvířata hermafroditní, občas pohlaví měnící, jako zajíc, hyena a pod.; z ptáků mu přísluší přirozeně chytří, dobří zpěváci a hudebníci, nestálí, jako stehlík, kos, drozd, skřivan-slavík, brávník, papoušek, straka, ibis; a jednorozec. Z ryb mu náleží trochus, jenž se páří sám se sebou a kterého pro tuto vlastnost nazývají ženo-mužem, dále lstivý a barvu měnící polyp, ostnitý rejnok pro svou zručnost a cípal hlavaty, jenž ocasem sráží vnaididlo z udic.

## **Kapitola 30.**

*Jakým způsobem podléhá celý podměsíční svět a vše, co na něm je, planetám.*

Mimo to vše, co se nalézá na celém světě, jest vytvořeno dle vlády planet a jimi ve svých vlastnostech posilováno; tak v ohni odpovídá oživující světlo Slunci, teplo Martovi, na zemi pak rozmanité prostory Luně, Merkuru a hvězdnému nebi, tíže pak Saturnovi. A i u středních živlů vlhkost vzduchu odpovídá Jupiterovi, vodní však Luně, smíšená pak Merkuru a Venuši. Podobným způsobem přírodní působivé příčiny odpovídají Slunci, hmota sama Luně, plodnost těchto příčin Jupiteru, rychlý vývoj k účinku Marsu a Merkuru, a to zase prudkost onomu, pružnost a mnohostrannost pak tomuto; Saturnu odpovídá nepřetržité trvání všech věcí. Mezi rostlinstvem odpovídá veškerý plod Jupiteru, veškerý květ Venuši, veškeré semeno a kůra Merkuru, kořen Saturnu, dřevo Martu a list Luně. Vše, co vytváří květ a semeno, nikoliv však plody, náleží Venuši a Merkuru, vše co vyrůstá bez semene, samo ze sebe, podléhá Luně a Saturnu. Všechna krása jest způsobena Venuší, síla Martem, neboť každá planeta vládne a řídí vše, co se jí podobá. Podobně i váha, spojitost a nehybnost kamenů jest

zapříčiněna Saturnem, rovnováha a složení Jupiterem, tvrdost Martem, život Sluncem, půvab a krása Venuší, skrytá mohutnost Merkurem, všeobecná užitečnost Lunou.

### **Kapitola 31.**

*Jakým způsobem země a království jsou přiděleny planetám.*

I sám okrsek zemský se svými provinciemi a říšemi jest podřízen planetám a znamením zvířetníkovým. Saturnu a Kozorožci podléhají Makedonie, Thracie, Illyrie, Indie, Arriana, Gordiana, z kterýchžto zemí jest jich mnoho v Malé Asii. Saturnu a Vodnáři podléhají Sarmatie, Oxiana, Sogdiana, Arabia, Kavkaz, Medie, Aethiopie, kteréžto země se nalézají většinou v Asii daleké. Jupiteru a Střelci podléhají Etrusko, Gallie, Španěly a Šťastná Arabie, Jupiteru a rybám pak Lykie, Lydie, Cilicie, Pamfylie, Paflagonie, Nasamonie a Garamantie. Mars se Skopcem vládne Britanii, Francii, Německu, nitru Syrie, Idumeji a Palestině, se Štírem Syrii, Komageně, Kapadocii, Metagonitii, Maroku a Getulii. Slunci a jeho Lvu podléhají Itálie, Apulie, Sicilie, Foinikie, Chaldea, Orsenie či Orchenie. Venuše s Býkem mají ve své vládě Kyklady, přímořské části Asie, Kypr, Parthii, Medii a Persii, s Vahami ovládá Baktrii, Kaspicko, Serecii, Thebaidu, Oasidu a Troglodytu. Merkur s Blíženci zaujímají Hyrkani, Armenii, Mantanii, Kyrenaiku, Marmariku a Dolní Egypt, s Pannou pak Řecko, Achaiu, Kretu, Babylonii, Mesopotamii, Assyrii a Elamsko, od kteréžto země odvozují své jméno v Písmě svatém Elamité. Dle Luny a Raka řídí se Bythynie, Frygie, Kolchida, Numidie, Afrika, Kartago a Karchedonie. Tyto údaje jsme našli u Ptolemaia a možno k nim připojiti ještě další z jiných spisů astrologů. Kdo umí srovnati tato rozdělení zemí dle hvězd s vlastnostmi vládnoucích inteligencí, s požehnáním israelských kmenů, s úděly apoštolů a s typickými náznaky Písma Svatého, ten bude moci sestaviti pro každý kraj předpověď budoucnosti neobyčejné závažnosti.

### **Kapitola 32.**

*Které věci jsou podřízeny znamením, stálícím a jejich obrazům.*

Zcela podobné poměry jako u planet existují i u nebeských znamení a stálic. Tak Skopci nebeskému se připisuje i skopec pozemský, Býku nebeskému býk pozemský, Raku nebeskému rak pozemský, Lvu lev, Panně panna, Štíru štír, Kozorohu kozoroh, Střelci koně a Rybám ryby. Podobně nebeský Medvěd vládne medvědu pozemskému, Hydra hadům a Pes psům a tak dále podobně. Sám Apuleius připisuje každému nebeskému znamení a planetě zvláštní jejich rostliny: Skopci šalvěj, Býku verbenu samčí, Blížencům verbenu samičí, Raku svalník, Lvu chléb svatojánský, Panně polej, Vahám slunečnici, Štíru černobýl, Střelci drchnici, Kozorohu šťovík, Vodnáři kozí bradu a Rybám podražec; planetám pak: Saturnu netřesk, Jupiteru řepík, Martu divoký fenykl, Venuši ženský vlas, Merkuru diviznu a Luně pivoňku. Naproti tomu Hermes, kterého následuje i Albert Veliký, připisuje Saturnu kopíčko, Jupiteru blín, Martovi jitrocel, Slunci rdesno, Venuši verbenu, Merkuru mochnu plazivou, Luně husí nožku. Ze zkušenosti samé víme, že chřest odpovídá Skopci, bazalka Štíru, neboť zasejeme-li do prsti skopčí rohy, vyrostě z nich chřest a z bazalek rozdrčených kameny povstanou štíři. Mimo to uvedu zde dle Herma a Thebithy některé z hvězd, z nichž první zove se Hlava Algol, již je připisován z kamenů dýmant, z rostlin čemeřice černá a pelyněk. Dále Plejady, jimž podléhají křišťál a diodok, rostliny diacedon, rozmarýna a fenykl; z kovů má jim prý odpovídati rtuť. Třetí Aldebaran má podřízeny z kamenů karbunkul a rubín, z rostlin pryšec a kozí list, pelyněk a mandragoru. Čtvrtá zove se Hircus, a ten podržuje si z kamenů safír a z rostlin jablečnick, mátu, pelyněk a mandragoru. Pátá, Veliký Pes podržuje kámen beryl a rostliny chvojku klášterskou, černobýl a kozí bradu, ze živočichů užovku. Šestá, Malý Pes, podržuje z kamenů achát a z rostlin květ slunečnice a poleje. Sedmá, Srdce Lva, má z kamenů granát, z rostlin laštovičnick s černobýlem a lentiškem. Osmá, Ocas Veliké Medvědice, má z kamenů magnet, z rostlin čekanku, jejíž listy a květy se obracejí k severu, dále pelyněk a květy brčálu, z živočišných látek pak vlčí zub. Devátá zove se Křídlo havrana a jí podléhá z kamenů černý onyx, z rostlin šťovík, quadraginum, blín, a černý kořen, z živočišných látek žabí jazyk. Desátá hvězda Spica podržuje si z kamenů smaragd, z rostlin šalvěj, jetel, brčál, černobýl a mandragoru. Jedenáctá zove se Alchamech, a převládá z kamenů nad jaspisem a z rostlin nad jitrocelem. Dvanáctá je Elfedia a jí podléhá z kamenů topas, z rostlin rozmarina, jetel a brěčťan. Třináctá zove se Srdce Štíra a podléhá jí z kamenů sardonix a ametyst, z rostlin podražec velký a

šafrán. Čtrnáctá je Sup a podléhá jí z kamenů chrysolit, z rostlin satirej a zemědým lékařský. Patnáctá zove se Ohon Kozorožce a podržuje si z kamenů chalcedon, z rostlin majorán, černobýl, šantu kočičí, bylinu podobnou poleji a kořen mandragory. Mimo to dlužno věděti, že v některém kamenu, rostlině, zvířeti nebo vůbec v jakékoliv věci přírodní nevládne pouze působnost jen jediné hvězdy, nýbrž že existují mnohé věci, které do sebe přijímají vlivy nejen oddělené, ale i spojené. Tak z kamenů odpovídá chalcedon Saturnu a Merkuru s Ohonem Štíra a Kozorožce, safír pak Jupiteru, Saturnu a hvězdě Alhayoth, myšák Jupiteru, Slunci a Luně, smaragd Jupiteru, Venuši, Merkuru a Spice, ametyst dle Herma Martu, Jupiteru a Srdci Štíra, jaspis mnohorodý Martu, Jupiteru a hvězdě Alchamech, chrysolit Slunci, Venuši, Merkuru a hvězdě nazvané Sup, topas Slunci a Elfei, démant Martu a Hlavě Algolu. Podobným způsobem i z rostlin odpovídá užovník Saturnu a Hadu, lentišek a máta Jupiteru a Slunci, kromě toho lentišek odpovídá ještě Srdci Lva a máta Kozorožci, čemeřice odpovídá Martu a Algolu, pižmovka a dřevo santálové Slunci a Venuši, koriandr Venuši a Saturnu. Mezi zvířaty podléhá tuleň Slunci a Jupiteru, liška a opice Saturnu a Merkuru, domácí psi Merkuru a Luně, o nichž jsme se v tom, co již bylo řečeno, mnohému přiučili.

### Kapitola 33.

#### *O znacích a charakterech přírodních věcí.*

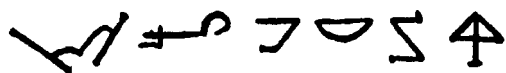
Veškeré hvězdy mají svou vlastní přirozenost, vlastnosti a podmínky, jichž znamená a charaktery vtiskují svými paprsky i do světa pozemského, do živel, kamenů, rostlin, zvířat a jejich údů. Z toho plyne, že jakákoliv věc harmonickým uspořádáním věcí obdrží zvláštní znak neb charakter od své nadřazené hvězdy, která ji posiluje, kterýžto znak určuje onu působnost a má od jiných věcí odlišnou sílu co do druhu, způsobu a do množství hmoty. Má tedy kterákoliv věc svůj vlastní charakter sloužící k vyvolání určitého účinku, propůjčený jí hvězdou, která na ni nejvíce působí. Tyto charaktery mají tytéž vlastnosti a síly jako hvězdy jim nadřazené a působí na všechny věci, s kterými přicházejí ve styk; ony probouzejí a posilují vliv svých hvězd, ať již jsou to planety, stálice, souhvězdí anebo zvířetníková znamení, v tom okamžiku, kdy je zobrazíme ve vhodné hmotě, v příslušnou dobu a za určitých obřadů. Staří mudrci, kteří přemnoho pracovali k propátrání skrytých příčin věcí, toto uvažující, vyznačili hvězdné obrazce, tvary, pečeti a charaktery, které příroda sama paprsky hvězd v těchto pozemských věcech zobrazila, v kamenech, rostlinách, v jejich větvích a pních, stejně jako v různých částech zvířecího těla. Neboť vavřín, lotos, slunečnice, rostliny to sluneční, mají na svých kořenech a kolínkách zobrazen charakter Slunce; podobně je tomu i na kostech a částech těla u zvířat, což vedlo k zvláštnímu druhu věštění; nezdíka nalézáme též i na kamenech a skalínách charaktery a obrazy nebeských těles. Avšak, poněvadž pro tak velikou rozmanitost věcí nemohla věda v tomto oboru mnoho zjistiti, než pouze u několika případů, které lidský duch mohl pochopiti, opustíme nyní rostliny, kameny, údy zvířecí a ostatní věci a budeme se zabývatí pouze přirozeností lidskou, která jest dokonalým obrazem celého vesmíru a poněvadž soustřeďuje v sobě všechny nebeské harmonie, nalezneme v ní bohatství charakterů a znamení všech hvězd a nebeských působností tím mocnějších, čím více se blíží přirozenosti nebeské. A stejně jako počet hvězd je znám jediné samému Bohu, tak stejně jen On zná jejich vlivy a znaky v tomto pozemském světě, jichž lidský duch nemůže pochopiti a poznati. Proto je toho ještě velmi málo známo, co staří filosofové a cheiromantové z části pokusně objevili a doposud mnoho je ještě skryto v pokladech přírody. Proto zmíníme se tu jen o několika planetárních znacích a charakterech, jež staří cheiromantové rozpoznali na lidské ruce, a které Julian nazývá svatými neboli božskými písmeny, neboť dle slov Písma, jest jimi vyznačen na ruce osud člověka. U všech národů a jazyků jsou tato znamení stejná a sobě podobná. K těmto byly přidány později ještě jiné od starých i novějších cheiromantů; kdo je chce znáti, ať je vynajde v jejich knihách. Nám dostačí poukázati, odkud charaktery přírodní povstávají a ve kterých věcech je nutno hledati.

#### **Následují podoby božských písem.**

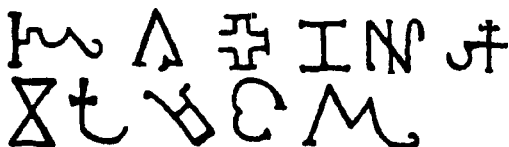
Písmeny neboli charaktery Saturnovy:

I F W W X E W

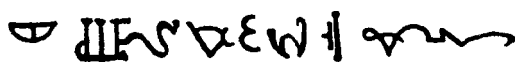
Písmeny neboli charaktery Martovy:



Písmeny neboli charaktery Jupiterovy:



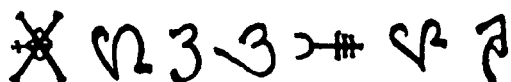
Písmeny neboli charaktery Slunce:



Písmeny neboli charaktery Venuše:



Písmeny neboli charaktery Merkurovy:



Písmeny neboli charaktery Luny:



#### Kapitola 34.

*Kterak věcmi přírodními a jejich silami přilákati a přitáhnouti vlivy a síly nebeských těles.*

Přeješ-li si nyní z některé části světa neb hvězdy přijmouti sílu, tu použiješ věci odpovídající oné hvězdě a dosáhneš jejího vlastního vlivu stejným způsobem jako dřevo sírou, smůlou neb olejem se připravuje ku přijetí ohně. Stejně tak užiješ-li příhodně k určitému druhu věcí aneb k jednotlivé věci mnohého, co roztroušené souhlasí s toutéž ideou a hvězdou, obdržíš prostřednictvím duše světové a této správně připravené látky sílu oné ideje. Správně připravená látka jest ona, která je přizpůsobená oné harmonii, podobné té, která do hmoty vlila svoji sílu. I když - jak již bylo řečeno - věci mají své určité síly, přece jsou ony síly skryty, že pouze velmi zřídka možno jimi pracovati; nebeská harmonie prozrazuje, probouzí, posiluje a k projevu přivádí ve hmotě utajenou sílu, kterou převádí jaksí z říše možnosti do skutečnosti, je-li věc za příznivé nebeské konstelace vystavena jejím účinkům, stejným způsobem, jako rozdrčením zrna hořčičného objeví se jeho palčivost nebo se neviditelná písmena psaná šťávou cibule neb mlékem objeví působením tepla ohně, nebo neviditelná písmena psaná na kameni kozlím lojem se objeví, ponoříme-li kámen do octa, nebo konečně probudíme-li zuřivost u člověka, dotýkající se ho tolokněnkou. Abych uvedl příklad: chceš-li přitáhnouti sílu Slunce, vyhledej si z rostlin, kovů, kamenů a zvířat ty, které podléhají Slunci a tyto vezmi a použij. Jmenovitě užij těch, které v řádu věcí slunečních jsou na prvních místech, neboť jsou působivější, a tak přitáhneš k sobě jedinečný dar Slunce, přijmeš-li ve vhodný čas jeho paprsky, prostřednictvím světové duše.

#### Kapitola 35.

*O smíšeninách přírodních věcí mezi sebou a jejich užitečnosti.*

Dozvěděli jsme se již, že ve světě pozemském nenacházejí se nikdy v jediné věci veškerá věna nebeských těles, nýbrž že jsou roztroušena ve mnohých druzích, tak jako je více věcí Slunečních;

jednotlivá nemůže v sebe obsáhnouti veškeré síly Sluneční, nýbrž každá z nich obsahuje jiné vlastnosti Slunce. Proto jest nutné při operacích připravovati směsi, aby bylo možno sloučiti v jedinou formu sta a tisíce slunečních sil, rozsetých v tolika rostlinách, zvířatech atd., kterážto forma by je všechny v sobě obsahovala. Avšak při mísení přichází v úvahu dvojí druh sil: jedna nebeská, vrozená každé jednotlivé části, druhá pak vzniklá za určitých poměrů, odpovídajících určitým nebeským konstelacím, určitým a umělým sloučením. Na základě podobnosti sloučených věcí pozemských s oněmi věcmi nebeskými se stává, že ona síla sestupuje k nám dle řádu, kterým síly výsledné stupňovitě odpovídají silám příčinným, při čemž činné podřizuje si trpné. Tímto způsobem povstává z rostlin, kuřidel a podobných látek smíšených dle pravidel fyzických i astrologických určitá společná forma, která jest nadána mnohými hvězdnými vlastnosti, stejným způsobem, jako z nesčetných šťáv bylin jest tvořen med, který díky podivuhodnému a božskému umění včel soustřeďuje v sobě všechny síly bylin. Velmi podivuhodné jest, co vypravuje Eudoxos z Knidu o jednom druhu včelího medu, který byl připravován jistým velkým kmenem v Lybii tak dovedně, že nebyl od přirozeného k rozeznání. Každá směs jest ale jen tehdy dokonalá, tvoří-li její části souvislý, nesnadno porušitelný celek, jak to vidíme u kamenů a u jiných různých věcí, které jsou stmeleny a sjednoceny jistou přirozenou silou tak pevně, že se nám jeví jako jedno těleso. Tímto způsobem lze sloučiti dva stromy štěpováním a stejně tak srůstají lastury s kameny vlivem jisté tajné síly přírodní. Viděl jsem zkamenělá zvířata, která s kamennou hmotou byla spojena tak pevně, že se zdálo, že tvoří s ní jedno stejnorodé těleso. Takovým jest dřevo ebenové, z druhu to stromů, které jsou hned dřevem, hned na to kamenem. Kdo tedy připraví z mnohých látek za vlivů nebeských směs, tomu se dostane jednak celé řady různých nebeských sil, jednak nakupení potencialit přirozených a bude konati divy pomocí mastí, balsámů, kuřidel a podobnými věcmi, o jakých čteme v knihách Chyramidových, Archytových, Demokritových a Hermových (zvláště v té, jež se nazývá Alchorat) a mnoha jiných.

### **Kapitola 36.**

*O spojení smíšených věcí a o vytváření jemnějšího tvaru a vyvolání života.*

Nutno dále věděti, že čím je forma některé věci ušlechtlejší, tím schopnější je ona věc ku přijetí a k působení. Proto můžeme konati nepochopitelné divy, vystavíme-li oživujícímu vlivu hvězd v pravý čas smíšené a upravené předměty, aby jim propůjčily život a sensitivní duši, jakožto formu ušlechtlejší. Neboť moc v připravených látkách jest tak veliká, že se nám zdá, jakoby oživovaly, když dokonalé smísení vlastností jaksi odstraní dřívější jejich nevhodnost; jejich dokonalejší život jest však závislý na okolnosti, že mu nic nepřekáží. Nebesa, vpravdě nejmocnější příčina každé věci stvořené, propůjčují hmotě dokonalou digesci spolu se životem, nebeské vlivy a podivuhodné dary jen do té míry, pokud v jejich životě a sensitivní duši existuje schopnost ku přijetí těchto ušlechtlejších a vyšších sil. Mimo to síla nebeská dřímá v těchto věcech jako síra od ohně vzdálená; v tělesech živých hoří však jako síra zapálená, naplňující okolí svými výpary; tímto způsobem vznikají podivuhodná díla, o jakých čteme v knihách Nemith, nazvané též *Zákony Plutonovy*, poněvadž k nim dochází nepřirozeně a nikoliv dle zákonů přirozených. Víme, že z červů tvoří se komáři, z koně vosy, z telete a býka včely, z nezakopaného, nohou zbaveného raka štír, z upražené a na prach utlučené kachny, je-li hozen prášek do vody, žáby; jsou-li však pečeny v mouce, rozkrájeny a kusy uloženy na vlhké místo podzemní, povstanou z nich ropuchy. Z bazalky rozemleté mezi dvěma kameny, tvoří se štíři, z vlasů menstrující ženy, jsou-li vloženy do hnoje, hadi. Žině z koňského ocasu hozena do vody oživne a po čase se promění v nebezpečného červa. Z vejce kvočně podloženého může se vylíhnouti i tvor, člověku podobný, což jsem sám viděl a vím, jak se to provádí. Takovému tvorů jsou magy připisovány zázračné síly a nazývají ho divým mužem a pravou mandragorou. Dále nutno věděti, které látky, a to ať již přirozené, umělé nebo složené, jsou schopny pohlcovati nebeské síly. Harmonie přirozených věcí s nebeskými postačí, aby se nebeský vliv přitáhl a neexistuje látka, která by nebyla obdařena těmito silami, není-li ovšem překážky bránící světlu nebeských těles, vlévanému v tento náš svět. Proto co je na hmotě dokonalého, čistého, může nebeské síly do sebe přijmouti. Neboť jest to vztah hmoty se světovou duší, která každodenně působí na přirozené věci a na vše, co příroda vytvořila, takže je nemožné, aby správně upravená hmota neobdržela život neb aspoň ušlechtlejší formu.



## Kapitola 37.

*Jakým způsobem určitou přirozenou a umělou přípravou přitáhneme k sobě nebeské oživující síly.*

Akademikové zároveň s Trismegistem a brahmín Jarchas a hebrejští Mekubalové praví, že vše, co jest na tomto pozemském podměsíčním světě podřízeno vzniku a zániku, nalézají se i ve světě nebeském, ale v podstatě nebeské, a také i v světě duchovním, ovšem ve způsobu ještě dokonalejším a konečně i jako dokonalá forma v archetypu. V tomto řádu odpovídá dolní hořejšímu a tím zároveň i nejvyššímu podle svého druhu; každé věci dostává se z nebe oné síly nebeské, kterou nazýváme kvintesencí, světovou duší neb střední přirozeností, ze světa duchovního pak síly duchovní a životodárné, této kvalitativní nadmyslné síly a konečně z archetypu vlévá se do ní prostřednictvím těchto mezistupňů prvotní síla dokonalosti veškeré. Proto je možno každou věc pozemskou uvést ve vztah s hvězdami a pomocí těchto i ve vztah s jejich inteligencemi, a konečně i ve vztah s archetypem, což je podstata veškeré magie a tajné filosofie. Neboť každodenně se přitahuje nějaká věc přirozená uměle, každodenně jest nějaká věc božská připoutána přírodou. To znali Egypťané, a proto také nazývali přírodu magickou, to jest magickou silou, která se projevuje přitahováním podobného podobným, vhodného vhodným. Tuto přitažlivost, která plyne ze vzájemné harmonie věcí, nazývali Řekové sympathií; tak se shoduje země s vodou v chladnosti, voda se vzduchem ve vlhkosti, vzduch s ohněm v teple, oheň s nebem ve hmotě; proto mísí se oheň s vodou jedině prostřednictvím vzduchu a tento opět se zemí prostřednictvím vody, tak spojuje se i duch s tělem pomocí duše a tato duše s intelektem jen prostřednictvím ducha. Jakmile příroda utvoří lidský zárodek, ihned do něho vlévá duši vzatou z vesmíru, když ho byla uzpůsobila, a tato duše jest pak jakýmsi troudem, který přijímá do sebe božskou inteligenci a rozum stejným způsobem, jako dřevo vysušením se uzpůsobuje pohlití oleje, který jest lákavou potravou pro oheň a tento oheň jest opět nositelem světla. Z těchto příkladů vidíme, jak určitými, přirozenými či umělými přípravami lze dosáhnouti určitých darů. Kameny a kovy se shodují s rostlinami, tyto opět se zvířaty, zvířata s nebesy, nebesa s inteligencemi, a tyto opět s božskými vlastnostmi a znaky a konečně i s Bohem samotným, k jehož obrazu a podobě bylo všechno stvořeno. Prvním obrazem Boha je svět, obrazem světa je člověk, obrazem člověka zvíře, obrazem zvířete zoofyt, obrazem zoofytu rostlina, obrazem rostliny kovy a obrazy kovů kameny. A stejně i v duchovém světě shoduje se rostlina s nerozumným zvířetem ve vzrůstu, zvíře s člověkem v citu, člověk s duchy v rozumu a duchové s Bohem v nesmrtnosti. Božskost se spojuje s rozumem, rozum s úsudkem, úsudek s vůlí, vůle s obrazotvorností, obrazotvornost s pocitem, cit se smysly a tyto pak se samotnými hmotnými věcmi. Neboť v přírodě vládne taková spjitost a vzájemnost, že každá vyšší síla pronikající svými paprsky v dlouhé, nepřetržité řadě, každou věc na tomto světě, proudí až k věci poslední a naopak, síla nižší vine se po jednotlivých stupních výše postavených až k nejvyššímu. Tak věci nejdolejší a věci nejhořejší jsou vzájemně spojeny, že vliv jako prvá příčina rozšiřuje se od počátku až ke konci stejně, jako napjatá struna se po celé svojí délce chvěje, když se jí dotkneme na jednom konci. Uvedeme-li tudíž v pohyb věc dolejší, pohneme i hořejší věci, která jí odpovídá podobně, jak je tomu u strun dobře naladěné citery.

## Kapitola 38.

*Jakým způsobem lze dosíci nejen darů nebeských a životadárných, ale i duchových a božských.*

Ti, kteří se zabývají magií, tvrdí, že za spolupůsobení vhodných sil vyšších na věci nižší a za příznivých nebeských vlivů jest možno dosáhnouti darů nebeských, a že lze si pomocí nebes získati i nebeské demony, průvodce hvězd. Proto Jamblichos, Proklos, Synesios a celá platonská škola vůbec učí, že určitými látkami, obsahujícími přirozenou božskou sílu, (povahově odpovídající vyššímu) lze dosáhnouti nejen nebeských či životadárných darů, ale i jistých darů duchovních a božských, pokud je ovšem správně zvolíme a připravíme fyzicky i astronomicky. Hermes Trismegistos píše, že zhotovíme-li z jistých, určitému démonu odpovídajících látek, sošku vhodného tvaru, bude dotyčným démonem ihned oživena. Také Sv. Augustin zmiňuje se o podobné věci v 8. knize svého díla „De civitate Dei“. Harmonie světová jest toho druhu, že nadnebeské je přitahováno nebeským a nadmyslné přirozeným, poněvadž tvůrčí síla a účast druhů všim prostupuje. A stejně, jako tato tvůrčí síla vyvolává skrytými příčinami zjevné, tak mag užívá zjevného, aby přivolal skryté, k čemuž používá hvězdných paprsků, vykuřovadel, světél, tónů a jiných věcí odpovídajících nebesům, které obsahují mimo vlastností fyzických i jisté nefyzické a božské vztahy, čísla a míry. Tak čteme, že staří

často vyvolali jistými přirozenými věcmi něco božského a zázračného. Kámen tvořící se v oku hyeny propůjčuje prý dar všesteký, když jej podložíme pod jazyk. Totéž možno přivoditi i selenitem, kamenem měsíčním. Anchitem možno přivolati zjevy vyšších duchů, synochitem pak zjevy podsvětní. Dle Plinia podobně působí i bylina *aglaofotis*, nazvaná též *marmoritidou*, rostoucí v mramorových lomech Arabie při hranici perské. Magové používají této rostliny při evokacích. Chtějí-li věštiti, tu si připravují nápoj z byliny zvané theangelsida. Existují prý i byliny, jež křísí mrtvé. Dějepisec Xanthos vypravuje, že jedna dračice vzkřísila své zabitě mládě bylinou zvanou bali, kterou byl také vzkřísěn i jakýsi Tillo, jehož usmrtil drak. Též Juba sděluje, že v Arabii vzkřísili člověka jakousi bylinou. Zda lze skutečně něco podobného vykonati silou rostliny u člověka neb nějaké jiné přírodní bytosti, o tom pojednáme v dalším, avšak že je to možné u ostatních živých tvorů, o tom nepochybujeme. Tak utopení komáři ožijí v horkém popelu, utopené včely ve šťávě šanty kočičí a úhoři pošlí nedostatkem vody, obživnou v několika dnech, zakopáme-li je neporušené a potřené octem s něco supí krví do hnoje. Rozřežeme-li štítonoše lodního a vhodíme do moře, kusy se zanedlouho spojí a ryba oživne. Dále víme, že pelikán křísí mrtvá mláďata svou vlastní krví.

### **Kapitola 39.**

*Kterak jistými přírodními látkami lze přivolati duchová knížata a demony, služebníky jejich.*

Je známo, že zlé demony je možno přivolati ohavným a svatokrádežným uměním; Psellos vypravuje o gnostických čarodějích, kteří provozovali tytéž ohavnosti, jaké se kdysi páchaly v kultu Priapově a při uctívání modly Panor. Tomuto se podobalo - není-li to ovšem vybájeno odporné kacířství templářů. Dále jest známo o čarodějnicích, že jejich babská pověra končila v takovýchto hanebnostech. Těmito věcmi vábí se zlí duchové a dochází s nimi ke smlouvě, jak pravil zlý démon maga Kynopse k Janovi; „Všecka moc Satanova přebývá v něm, on se paktuje se všemi zlými mocnostmi, jakož my s ním; Kynops poslouchá nás a my jeho“. - Opačně ovšem zase víme, že dobrými skutky, čistou myslí, mystickými modlitbami, vroucími prosbami a pod. si můžeme nakloniti nebeské anděly. Nikdo nebude pochybovati, že určitými přírodními látkami lze přivolati i duchová knížata světa, anebo alespoň jejich služebníky, demony, vzdušné duchy, jak praví Merkurius, nikoliv tedy bytosti nebeské, neboli vyšší. Tak čteme o starých kněžích, že zhotovovali všesteké sochy a obrazy, které oživovali hvězdnými duchy, čemuž však nesmíme rozuměti tak, jako by snad duchové byli vázáni určitými látkami, nýbrž tak, že libující si v harmonických, jim odpovídajících hmotách, rádi v nich přebývají, jimi promlouvají a jiné divy konají, asi stejně, jako když demoni ovládnou lidské tělo.

### **Kapitola 40.**

*O kouzlech, jich družích a praktikách.*

Doposud mluvili jsme o silách a vlivech věcí přírodních. Zbývá nám ještě zmíniti se o nanejvýše podivuhodné věci, totiž o okouzlení člověka láskou nebo nenávisť, nemocí nebo zdravím a pod.; rovněž musíme se zmíniti o okouzlení zlodějů a loupežníků, aby na určitém místě nekradli, o okouzlení obchodníků, aby někde nemohli koupiti ani prodati, o okouzlení vojska, aby nemohlo překročiti hranici, o okouzlení lodí, aby je ani moc větrů ani nespočetné plachty nedostaly z přístavů; dále očarování mlýna, aby nemohl býti žádnou mocí přiveden do pohybu, o očarování cisteren nebo studní, aby nebylo lze z nich čerpati vodu, o očarování polí, aby nerodila, o očarování míst, aby se na nich nemohlo stavěti, o očarování ohně, aby nemohl býti na některém místě zapálen, a aby hořlavina se nevžňala ani při největším žáru, dále o zaklínání blesku a bouří, aby nemohly škoditi, o očarování psů, aby nevyli, o očarování ptactva a divé zvěře, aby nemohla utéci a pod., což se zdá přímo neuvěřitelným, ale čehož možnost však přece častá zkušenost potvrzuje. Takováto kouzla působí se prostředky magickými, jako mastmi, nápoji neboli filtry lásky, amulety, prsteny, dále pohledem, živou imaginací a silnou vůlí, jakož i obrazci, charaktery, magickými zpěvy a zaklínáním, světly, tóny, čísly, slovy a jmény, vzýváním, obětmi, exorcismy, svěcením, sliby a rozmanitými obyčejí a obřady.

## Kapitola 41.

*O kouzlech a jejich moci.*

Kouzla mají prý takovou moc, že mohou zkaziti, oslabiti, ochromiti a pozměniti: dle víry mnohých všechny nižší věci, jak dí Vergilius:

*Has herbas, atque haec Ponto mihi lecta venena  
ipse dedit Moeris nascuntur plurima Ponto.  
His ego saepe lupum fieri et se condere sylvis,  
Moerim, saepe animas imis exire sepulchris,  
atque satas alio vidi traducere messes.<sup>18</sup>*

Podobně píše jinde o přátelích Odyssea:

*Quos hominum ex facie dea saeva potentibus herbis  
indeverat Circe, in vultum ac terga ferarum.<sup>19</sup>*

A krátce na to:

*Picus equum domitor, quem capta cupidine,  
conjux aurea percussus virga, versamque venenis  
fecit autem Circe, sparsitque coloribus alas.<sup>20</sup>*

Sem také patří i ony prostředky, o nich se zmiňuje Lukianos, když mluví o thessalské čarodějnici přivolávající stíny podsvětí:

*Huic quisquid foetu genuit natura sinistro  
miscetur, non spuma canum, quibus unde timori est,  
vinera non lyncis, non durae nodus hyenae  
defuit, et cervi pasti serpente medulla,  
non puppim retinens Euro tendente rudentes  
in mediis echeneis aquis oculique draconum.<sup>21</sup>*

Něco podobného vypravuje Apuleius o čarodějnici Pamfilé, která chtěla očarovati milostně jistého boiotského jinocha, místo jehož vlasů jí její služebnice Fotis přinesla pobříšní chlupy březí kozy. Na onom místě se praví, že Pamfilé v noci jako šílená vystupuje k vikýři. Tento vikýř je k magickým operacím velmi vhodný, poněvadž je krytý šindelem, ze všech stran volný a přístupný větrům a jeho okna míří ke všem stranám světovým. Sem vždy čarodějnice tajně přichází. Nejdříve vyzbrojuje svoji pracovnu veškerým svým ohavným nářadím: všelijakými přípravky, tabulkami popsanými neznámými písmy, starými kormidly ze ztroskotaných lodí, ano i polosetlelé údy mrtvol okrašlují její pracovnu. Zde umisťuje nosy a prsty, tam opět hřeby ze šibenic a kusy masa z popravených, tu krev nachytanou ze zavražděných, onde zase zohavené lebky, vyrvané zubům lýtých šelem. Na to zařikává kouřící vnitřnosti a při oběti vylévá hned pramenitou vodu, hned kravské mléko, brzy horský med, brzy medovinu. Potom, když domnělé vlasy svého miláčka několikrát zasukovala a propletla, hodila je ještě s mnoha kuřidly na žhavé uhlí. Nepraskají vlasy v žáru tak rychle, jako neodolatelnou magií a pomocí zaklínaných duchů předměty jim posvěcené přetvářejí se v lidskou podobu. Cítí, slyší a chodí, sledující zápach spáleného jich obalu, přicházejí místo Boiořana ke dveřím, domáhajíce se vstupu.

- Také Augustin vypravuje, že v Itálii slyšel o kouzelnících, které svoje ďábelské umění znaly tak dokonale, že pomocí pilulek mohly proměňovati lidi ve zvířata, která jim musila sloužiti, načež po vykonané práci je proměňovaly opět v lidi.

<sup>18</sup> Tyto byliny a jedy pro mne v Pontu nasbírané dal mi sám Moeris, neboť v Pontu rodí se jich velmi mnoho. Často jsem viděl, jak Moeris jimi se stal vlkem a schovával se v lesích, volaje z hrobů duše a přesazuje žeň, jinde zasetou.

<sup>19</sup> Jichž lidské tvary pomocí bylin proměnila ve zvířata, krutá bohyně Kirké.

<sup>20</sup> Pikus, krotitel koní, jehož, hořícího vášní, manželka Kirké udeřila zlatým proutkem a jedem proměněn stal se ptákem s pestrými křídly.

<sup>21</sup> Co příroda kdy v nešťastné hodině zrodila, to ona mísí, nechybí slina vzteklých psů, vnitřnosti rysa a zuby urputné hyeny, ani morek jelena živého hady, ani štítonoše, jenž zastavuje lodi za východního větru, vzdouvajícího plachty, ani oči draka.

## Kapitola 42.

*O podivuhodné moci některých kouzel.*

Zde podrobněji popíšeme některá kouzla, podle nichž bude nám možno posouditi ostatní. Náleží sem v první řadě menstruační krev. Přimísíme-li takovou krev do moštu, zkysá; vinný keř potřený menstruační krví se zkazí provždy, obilniny, jí pokropené nevydají zrní, setba odumírá, poupata zaschnou a ovoce ze stromů opadá, zrcadlo ztratí lesk, pohlédne-li do něho menstruuující žena, břitva ve styku s menstruační krví otupí, lesklá slonovina ztratí krásný lesk, železo brzy propadne rzi, mosaz nabude odporného zápachu a pokryje se měděnkou, psi po požití menstruační krve se pomínou a kousnutím nakazí osoby nevyлéčitelným jedem, včelí roje buď odumrou neb odletí z úlů, plátno vařené s touto krví zčerná, shřebelé klisny potratí; požerou-li oslice ječného zrna, namočeného v menstruační krví, neběhají se po řadu let, poprášíme-li vyprané šaty popelem ze šátků potřísněných takovou krví, ztratí nach, rovněž jako květiny svoji barvu. Menstruační krev nošená ve stříbrném náramku s vlnou z černého skopce, léčí tří- a čtyřdenní horečku. Stejným prostředkem proti této nemoci jest, potřeme-li menstruační krví chorému chodidla, ale ještě lépe, učiní-li tak bez vědomí nemocného žena sama. Tímto způsobem lze i vyléčiti padoucnici. Je obecně známo, že nemocný po kousnutí psa, odmítající pokrmu a nápoje, ztratí svůj odpor, položíme-li mu pod misku neb pohár hadřík, namočený v této krví. Menstruuující žena, jdouc osetým polem, usmrcuje prý housenky, červy, brouky a jiný škodlivý hmyz; nesmí však jíti polem po východu slunce, neboť jinak by setba uschla. Touto krví zahánějí se také kroupy, bouře a že dokonce tato chrání proti blesku, o tom příklady uvádí Plinius. Za ubývajícího měsíce je menstruační krev silně jedovatá, jedovatější za nového měsíce, nejjedovatější však při zatmění měsíce neb slunce, neboť tehdy nepůsobí žádný protijed. Nejpůsobivější je krev prvých let a útlého panenství. Potrou-li se takovouto krví veřeje domu, nepůsobí v něm žádná kouzla. Šaty potřísněné touto krví neshoří a hodí-li se do ohně, omezují jej. Tvrdí se též, že epileptik se uzdraví, dáme-li mu užívati kořeny pivoňky s bobrovinou a oškrabky z košile potřísněné menstruační krví. Pálíme-li nebo pečeme-li jelení žaludek a vykuřujeme-li při tom plátnem potřísněným menstruační krví, možno tím myslivcům zkaziti výstřel. Z vlasů menstruuující ženy, zakopaných do hnoje, povstanou prý hadi; spálíme-li však takovéto vlasy, tu jejich zápach hady zapuzuje. Menstruační krev je tak mocná, že jí lze otrávit i jedovatá zvířata.

Stejně pověstným z čarodějných prostředků je tak zvaný hippomanes, masitý výrůstek velikostí fiku na čele nově vylíhlého hříběte. Nesežere-li klisna ihned tento výrůstek, nepocítí ku hříběti nejmenší lásky a zdráhá se ho živiti. Proto se tvrdí, že síla hippomanu je mimořádně způsobitou budití lásku, podá-li se hippomanes v prášku, k němuž je přimíseno něco krve z milující osoby. Existuje ještě jiný čarodějný prostředek téhož jména, hlen vytékající z pochvy hřínajících klisen, o kterém praví Vergilius:

*Hinc denum Hippomanes, vero quod nomine dicunt  
pastores, lentum distillat ab inguine virus.*

*Hippomanes quam saepe malae legere novercae,  
miscentes herba et non innoxia verba.*<sup>22</sup>

Také satyrik Juvenal píše o tom:

*Hippomanes carnemque loquor, coctumque  
venenum privignoque datum. . .*<sup>23</sup>

Apollonius vypravuje ve svém románě Argonautica o bylině Prométheově, která prý povstala všude, kde země byla potřísněna hnisem a krví z Prometeových jater, jež denně trhal a požíral orel. Květ této byliny je šafránovitě žlutý, stonek dvojitý, kořen asi loket dlouhý podobá se čerstvě uříznutému masu a vypocuje černavou šťávu. Potře-li se kdo touto šťávou, obětovav dříve Proserpině, nemůže býti zraněn ani železem ani ohněm. Saxo Grammaticus přše, že jakýsi Fronto měl oděv chránící ho před každým šípem. Rovněž hyena má velikou čarovnou moc. Plinius vypravuje, že veřeje potřená její krví ruší veškerá kouzla, a že v domě takovém nelze duchů ani přivolati, ani donutiti

<sup>22</sup> Odtud konečně pochází hippomanes, správně zvaný pastýři koňským běsem, toť šťáva vytékající z rodidel. Hippoman často sbírají zlé macechy, mísíce s ní byliny a zlověstná slova.

<sup>23</sup> Mluvím o vařeném jedu, hippomanu a mase, jež se předkládá nevlastnímu synu.

k projevu. Vaříme-li popel z levého kotníku tohoto zvířete s krví lasičky a směsí touto někoho potřeme, je nenáviděn celým světem; téhož výsledku docílíme, vaříme-li oko. Konečník hyeny velmi se doporučuje proti tvrdosti a nespravedlivosti představených a vládců; žádáme-li o něco, jsme-li před soudem, anebo chceme-li vyhrát spor, máme nositi z něho třeba jenom sebemenší kousek. Zadek hyeny nošený na levém rameni je prý tak účinným prostředkem k buzení lásky, že dostačí již pouhý pohled muže, který jej nosí, na ženu, aby ho ihned uposlechla. Kůže čelní z hyeny prý zapuzuje kouzla. Krev baziliškova, také krví Saturnovou zvaná, je prý tak působivou, že propůjčuje tomu, kdo ji nosí, úspěchy v žádostech, vyslyšení proseb k Bohu, vyléčení chorob a jiná dobra. Ušní roztoč psi z levého ucha úplně černého psa je prý výbornou věšteckou pomůckou k předpovědím o životě a smrti; postaví-li ten, kdo roztoče takového nosí, k nohám nemocného a táže-li se ho na nemoc, může určitě doufat v uzdravení chorého, odpovídá-li mu tento na otázky; neodpovídá-li, zemře. Kámen, do něhož se zakouzl vztekly pes, vložený do nápoje, vyvolává hádky. Nosí-li kdo v botě pod palcem psi jazyk, nešťekají prý naň psi, zvláště tehdy, nosí-li při sobě ještě stejnojmennou rostlinu. Téhož výsledku lze prý i docílití nošením kůže z lůžka feny. Nosí-li kdo psi srdce, utíkají před ním všichni psi. Plinius vypravuje, že prý existují žáby zvané rubetae, které se zdržují pouze v trnitém křoví; jsou prý nadány velkou okultní silou, neboť hodíme-li kůstku z levého boku takové žáby do studené vody, počne se ihned vařit. Krotí se jí také zuřiví psi, podáme-li ji v nápoji, vyvolává lásku i hádky; připevněna na tělo, ponouká k rozkošem. Kůstkou z pravého boku však vařící voda se ochlazuje a není jí možno vařit, pokud kůstky nevytáhneme; zabalená v čerstvou kůži hadí léčí horečky a tlumí lásku i smyslnou rozkoš. Slezina a srdce tohoto druhu žab jsou velmi účinné proti kouzlům všude, kde dle Plinia byla kouzla těmito žabami vyvolána. I železo, jímž byl zabit člověk, má zázračnou moc, neboť zhotovíme-li si z něho uzdu a ostruhy, podmaníme si a zkrotíme jimi nejdivočejší koně. Okuje-li se kůň takovým železem, stane se nejlepším běhounem a prací se nikdy neznává. Do zmíněného železa nutno vyrýt určité charaktery a jména. Napije-li se chorý čtyřdenní horečkou vína, do něhož byl ponořen katův meč, uzdraví se. Podáme-li někomu v medvědí lebce nápoje, připraveného z medvědího mozku, vypukne u něho medvědí zuřivost. Nešťastník se domnívá, že je medvědem, vše posuzuje ze stanoviska medvědího a v šilenství tom setrvá dotud, pokud trvá kouzlo nápoje; nějakého pozdějšího zla není se však třeba strachovati.

### **Kapitola 43.**

#### *O kuřidlech, jejich druzích a moci.*

Určitými kuřidly, dle hvězd sestavenými, lze velmi mnoho vykonati, neboť silně povzbuzují vzduch i ducha k přijetí nebeských darů pod hvězdnými paprsky. Náš duch se totiž takovými výpary velmi mění, jsa do jisté míry podstaty podobně fluidické. I vzduchu dostává se velmi snadno zmíněnými výpary vlastností věcí dolních a nebeských a když stále a rychle vniká do naší hrudi, probouzí v nás podobné podivuhodné vlastnosti. Proto se k věštění za účelem roznícení fantasie užívá kuřidel, která, souhlasí-li s určitými vyššími duchy, uschopňují nás samy ku přijetí božské inspirace. Tak kouř ze lněných a blešníkových semen a z kořenů fialky a miříku budí prý dar jasnozření a dar věštecký. Mocnému působení kuřidel na vzduch nebude se zajisté diviti ten, kdo souhlasí s Porfyriem, že dýmem z jistých vhodně volených kuřidel lze přivábiti vzdušné duchy, vyvolati hřmění, blýskání a podobné. Je například známo, že přivodíme déšť a místní bouři, spálíme-li na střeše játra z chameleona. Téhož výsledku také docílíme, když spálíme hlavu a chřtán tohoto zvířete s dubovým dřívím. Za příznivých hvězdných vlivů lze připravit kuřidla, vyvolávající okamžité zjevy duchů ve vzduchu i jinde. Tak pálíme-li koriandr a miřík anebo blín s bolehlavem, shromáždí se prý okamžitě démoni, proto také tyto rostliny se zovou duchovými. Podobně vyvoláme demony a zvláštní postavy kuřidlem z kořenů orobince a šťávy z bolehlavu, blínu, tisu, barbassy, santálového dřeva a černého máku, a přičiníme-li k těmto součástím miříku, zapudíme odevšad duchy a jejich zjevy. Zlé duchy a škodlivá strašidla zahání též kuřidlo připravené z divokého poleje, pivoňky, máty a palmy Kristovy. Určitá kuřidla vábí nebo zapuzují zvířata; tak Plinius vypravuje, že dým z dvérážky vábí veškerá zvířata. Pálením chrupavky z nejhořejších částí jeleního hrtanu přitahují se hadi, pálením jelením parohů se zahánějí; téhož výsledku docílíme pálením pavích per. Pálíme-li oslí plíce, zaháníme všecko jedovaté. Dým z páleného koňského anebo mezčího kopyta vypuzuje myši. Zápach z páleného levého kopyta odhání komáry. Vykouříme-li dům anebo jiné místo směsí ze žluči sepie, tymiánu, růží,

aloového dřeva a vylejeme-li po té na místo to trochu mořské vody anebo krve, zdá se nám, že je dům anebo ono místo plné vody. Hodíme-li tam ale něco zorané země, máme dojem, jakoby se chvěla země. Dlužno uznati, že podobné výpary zasahují tělo a dlouhou dobu působí právě tak, jako může nakaziti nakažlivý nebo jedovatý výpar morový, udržující se ve zdech domu i po dvě léta, jeho obyvatele, anebo jako v šatě ukrytý jed morový anebo vyrážkový může nakaziti ještě po dlouhé době toho, kdo šaty nosí. Proto k výrobě obrazů, prstenů a podobných magických nástrojů, jakož i při hledání pokladů používá se určitých kuřidel, jimž připisuje Porfyrius značný účinek. Tak zakopeme-li za konjunkce měsíce se sluncem na dolním nebi zlato nebo stříbro anebo jinou drahocennou věc a okouříme-li ono místo směsí koriandru, šafránu, blínu, miříku a černého máku, každé byliny stejné množství, kteroužto směs dříve rozetřeme a navlhčíme ji šťavou z bolehlavu, nebude moci nikdo ukryté věci naléztí neb vzítí, neboť budou ji stále střežiti démoni. Kdyby se však přece někdo pokusil z uschovaného něco uzmuti, se špatnou by se potázal, neboť by zešílel. Hermes praví, že vorvaň je nejlepším kuřidlem k přilákání démonů. Připravíme-li sobě kuřidlo z vorvaně, aloového dřeva, římské šalvěže, pižma, šafránu a tymiánu a směs tu ovlhčíme krví z dudka, můžeme jím velmi snadno přivábiti duchy vzdušné. Vykuřujeme-li tímto kuřidlem na hrobech, shromažďují se mánové a stíny zemřelých. Konáme-li operaci sluneční, vykuřujeme předměty slunečními, při pracech měsíčních opět předměty měsíčními a pod.

A jako vládne sympatie mezi hvězdami a duchy, tak vládne i mezi kuřidly. Tak jsou si kupříkladu antipatickými aloové dřevo a síra, kadidlo a rtuť. Duchové přiváběni dřevem aloovým odcházejí, zapálíme-li síru. Proklos vypravuje o jednom duchu, jenž se zjevoval obyčejně v podobě lva, že ihned zmizel, byl-li mu ukázán kohout, neboť kohout je lvu protivný. Tento příklad platí však i pro jiné podobné případy.

#### **Kapitola 44.**

*Složení některých kuřidel přizpůsobených planetám.*

Sluneční kuřidlo se připravuje ze šafránu, ambry, pižma, aloového dřeva, ladelu, bobuli vavřínu, koření hřebíčku, myrrhy a kadidla. Hmoty se rozmělní a smísí v určitém poměru, aby vůně směsi byla co nejpříjemnější. Po té prášek smísíme s orlím mozem aneb s krví bílého kohouta a z takto připraveného těsta naděláme pilulek neb pastilek. Kuřidlo měsíční se připraví z hlavy vysušené žaby, z očí býka, semen bílého máku, kadidla a kafru, k němuž přidáme něco menstruační nebo husí krve. Kuřidlo Saturnovo složíme ze semen černého máku a blínu, z kořenů mandragory, z magnetovce, myrrhy, kocouřího mozku aneb netopýří krve. Ku přípravě Jupiterova použijeme jasanových semen, aloového dřeva, storaxu, pryskyřice benzoové, lapisu lazuli a vrcholků pavích pér a vše smísíme s krví čapí nebo vlašťovčí, aneb s jelením mozem. Kuřidlo Martovo připravíme z pryšce, bdellia, amoniaku, z kořenů obou druhů čemeřic, z magnetovce, trochy síry, havraního mozku, lidské krve a krve z černého kocoura. Kuřidlo Venušino se skládá z pižma, ambry, aloového dřeva, červených růží, červených korálů, vrabčího mozku a holubí krve. Kuřidlo Merkurovo připravíme z mastixu, kadidla, koření hřebíčku, mochny lezavé, achátu, liščího aneb lasičího mozku a stračí krve. Ku přípravě kuřidla Saturnova se hodí mimo to všechny libovonné kořeny, jako kořen římské šalvěže a rozmariny, k přípravě kuřidla Jupiterova všechny libovonné plody, jako muškátový oříšek a hřebíčky, ku přípravě kuřidla Martova všechna vonná dřeva, jako santálové, cypřišové, živičnickové a aloové, ku přípravě kuřidla slunečního všechny pryskyřice, jako kadidlo, mastix, benzoe, storax, ladanum, ambra a pižmo. Ku přípravě kuřidla Venušina květiny jako růže, fialky, šafrán a podobně, ku přípravě kuřidla Merkurova všechny kůry a plodové skořápky, jako skořice, kůra kassiová, muškátový květ, kůra citronová, vavřínové bobule a všechna vonná semena a konečně ku přípravě kuřidla měsíčního hodí se listy všech rostlin, hlavně pak listí indické, myrtové a vavřínové. Mimo to je v magii pravidlem, že nutno v každém dobrém díle, v díle lásky, blahovůle a podobně, použití kuřidel dobrých, vonných a drahých, v díle pak zlém, v díle hněvu, nenávisti, neštěstí a podobně pak kuřidel smrdutých a méněcenných. Rovněž i dvanáctero znamení zvířetníku má svoje zvláštní kuřidla: Skopec myrrhu, Býk římskou šalvěž, Blíženci mastix, Rak kafr, Lev kadidlo, Panna santálové dřevo, Váhy galbanum, Štír moračinu, Střelec aloové dřevo, Kozoroh asant, Vodnář pryšec a Ryby tymián. Velmi účinné kuřidlo popisuje Hermes. Je složeno ze sedmi libovonných planetárních látek, ze Saturnovy římské

šalvěje, Jupiterova muškátového oříšku, Martova aloeového dřeva; Slunečního mastixu, Venušina šafránu, Merkurovy skořice a Měsíční myrty.

## Kapitola 45.

*O mastech a filtrech vzbuzujících lásku a jejich moci.*

Masti obsahující síly věcí přírodních a nebeských mají také přiměřený vztah k našemu duchu, kterého mohou rozmanitým způsobem posilovati, pozměňovati a proměňovati. Mohou i přenášeti jeho vlastní schopnosti, takže nepůsobí pouze na vlastní tělo, ale i na tělo svého bližního, jemuž může sdělit vlastní vlastnost podobnou paprsky zřakovými, očarováním či dotknutím. Protože náš duch jest jemný, čistý, průhledný, éterický a mastný výdechem krve, jest možno, aby s ním harmonovaly ku př. masti na oči, připravené z podobných výparů, ježto pro podobnost své podstaty jsou přitažlivější, takže mohou i ducha přetvořiti. Podobné síly mají i jiné masti a šťávy. Proto často i pouhým dotknutím můžeme přivoditi choroby, kouzla a lásku, zvláštními hmotami, kterými potřeme ruce nebo šaty. Podobně probouzejí lásku políbení, jsou-li držány v ústech určité látky, jak čteme u Vergilia, u něhož Venuše prosí Kupida tímto způsobem:

*Ut cum gremio accipiet laetissima Dido  
regalos inter mensas, laticemque Lycum,  
et dabit amplexus, atque oscula dulcia figet,  
occultum inspires ignem, fallasque veneco.<sup>24</sup>*

Ale zrak nad ostatní smysly čistší a citlivější, vtiskující nám obrazy předmětu ostřeji a hlouběji, shoduje se s naším duchem daleko více než ostatní smysly, což plyne ze snů, které nám poskytují více dojmů zřakových nežli sluchových a jiných. Pozměňují-li masti oční smysl zraku, působí tento velmi snadno na fantasi, která jsouc naplněna rozličnými postavami a tvary, vysílá je prostřednictvím zmíněného ku vnějšímu smyslu zřakovému, čímž vzniká představa takových duchů postav a tvarů, jako kdyby jejich představa vycházela z vnějších předmětů samých, takže se domníváme viděti hrůzné obrazy, demony a pod. Existují oční masti, které uschopňují vnímati démonické stíny ve vzduchu a já sám umím takovou masť připravit z lidské žluči, z očí černého kocoura a ještě z několika jiných látek. Podobnou masť možno připravit z krve dudčí, netopýří a kozlí. V ocelovém zrcadle, potřeném šťávou z černobýlu a vhodně nakouřeném, jest možno viděti citované duchy. Existují i kuřidla způsobující, že spící osoby mluví, chodí a jedná jako za bdění a dokonce provádějí i takové věci, jichž bdící lidé nejsou s to, aneb jichž by se ani neodvážili vykonati. Pomocí jistých látek vnímáme příšerné i příjemné tóny nikde neexistující a podobně. Proto šílenci a melancholické se domnívali viděti postavy a slyšeti tóny, které mimo ně neexistují, nýbrž bytují pouze v jejich fantasi. Proto se obávají, čeho není třeba se báti, podivně a neodůvodněně jsou podezřívaví, přechájejí, aniž by je kdo pronásledoval, zlobí se a hádají se, aniž by byl kdo přítomen, což jsou jevy, které možno vyvolati - jak později blíže objasníme - magicky, a to kuřidly, mastmi, nápoji, kouzelnými jedy, svítilnami a světly, zrcadly, obrazy, zaklínáními a formulami, tóny a hudbou na strunách vyrobených z určitých harmonizujících zvířat, dále rozmanitými obyčejí, zařízeními, obrazy, bohoslužbami a jinými pracemi. Podobným uměním nevyvolávají se toliko vášně, zjevy a představy, nýbrž pozměňují a rozličně přepodobňují se věci i lidé sami, jako vypravují básníci o Proteovi, Periklimenovi, Acheloovi a Metře, dceři Erisichthonově. Tak proměnila Kirké druhy Odysseovy a v chrámu lykaiského Dia byli kdysi proměňováni lidé po požití vnitřností z obětních zvířat ve vlky, což potkalo podle Plinia jistého Demarcha. Také Augustin vypravuje, že za svého pobytu v Itálii slyšel o několika ženách, jež podávaly pocestným v síru kouzelný jed, jímž je proměňovaly v tažná zvířata a když prý jim tato vykonala žádanou práci, proměňovaly je opět v lidi. Příhodilo se to prý jistému Praestantiovi. Také v Písmu svatém čteme, že čarodějové faraonů proměňovali hole v hady, vodu v krev a podobné.

<sup>24</sup> Když přijme tebe velešťastná Dido ve svém lůně na královském kvasu při dobrém víně, až vřele tě obejmě a vtiskne ti sladká políbení, vdechni jí omamný jed a tajemný žár.

## **Kapitola 46.**

### *O připevňování a zavěšování fyzických věcí.*

Poněvadž světová duše oplozuje svou silou veškeré hmoty, ať již přírodou zplozené či uměle vytvořené, tím, že do nich vlévá nebeské vlastnosti, čímž je uschopňuje k podivuhodnému působení, propůjčují nám hmoty své síly nejen v kuřidlech, mastech, nápojích a podobně, ale i tehdy, když je vhodně zabalené přivážeme na tělo nebo pověsíme na krk, podložíme-li je pod sebe, aneb když se jich třeba sebejemněji dotýkáme. Výše řečeným přivázáním, zavěšením, zavinutím, podložením a dotekem přemění se tělesné i duševní stavy v chorobu nebo ve zdraví, v odvahu nebo v bázeň, ve smutek nebo v radost atd. Jsou hmoty, jež svoje nositele činí laskavými nebo obávanými, příjemnými či odpornými, ctěnými a milovanými nebo nenáviděnými a protivnými. Náklonnosti takové vlévají se stejně, jako při roubování stromů, kde životní síla kmene se přivádí do větvičky připojené k němu pouhým obvazem. Něco podobného spatřujeme i u palmy samičí, která se sklání svými větvemi k palmě samčí. Zahradníci, pozorující toto, spojují tudíž obě palmy provazy, načež palma samičí se ihned vzpřímí, jako by se jí už dostalo síly palmy samčí prostřednictvím provazů. Stejně dotkneme-li se rejnoka elektrického třeba sebedelším prutem, pozorujeme, že nám ruka strne. Dotkne-li se kdo rukou či hůlkou nemocného mořského zajíce, omdlí. Podobně zaženeme všechna kouzla, připevníme-li měděným hřebíkem na dveře mořskou hvězdicu a liščí krev. Muži nelze obcovati se ženou, která nosí jehlu, zabalenou do látky upotřebené při pohřbu, když byla před tím vložena do hnoje a obalena hlínou z hrobu. Příklady, které jsem uvedl, dokazují, že lze si přivlastniti určité síly jistých hmot již pouhým přivázáním či zavěšením, stejně jako i jednoduchým třebas nití prostředkovaným stykem. Nutno jen znáti správně způsob zavěšení či přivázání, to jest, vše musí býti provedeno za určitých konstelací, odpovídajících magické operaci. Pak dlužno použití nití kovových neb hedvábných či z vlasů nebo šlach určitých zvířat zhotovených a vše zabaliti do rostlinných listů nebo zvířecí kůže, určitých látek atd. Vše musí spolu harmonovati. Chceme-li si kupříkladu získati sluneční síly nějaké hmoty, nutno ji zabaliti do vavřínových listů nebo do lví kůže a zavěsiti ji na krk zlatou neb šafránově zlatou nití v době, kdy slunce vládne nebem, neboť jenom tak můžeme si přivlastniti sluneční sílu oné látky. Přejeme-li si dosáhnouti síly saturnské nějaké hmoty, nutno ji zabaliti v době Saturnovy dominance do oslí kůže aneb do kusu rubáše - zvláště chceme-li vyvolati zármutek - a zavěsiti na černou nit. Podobně pracujeme i s jinými látkami tohoto druhu.

## **Kapitola 47.**

### *O prstenech a jich zhotovování.*

Také prsteny, které se ve starověku těšily značné oblibě, propůjčují nositeli, jsou-li zhotoveny ve vhodné době, svoje síly, činíce ho veselým nebo smutným, něžným nebo hrubým, odvážným nebo bázlivým, roztomilým nebo protivným. Ochraňují nás před chorobami, jedy, nepřáteli, zlými duchy a všelijakými jinými škodlivinami, aneb je také přivolávají. Výroba takovýchto prstenů je následující: V době ascendentu vhodné hvězdy na horizontu a za konjunkce neb jiného příznivého aspektu této hvězdy s lunou, zhotovíme prsten z kovu s hvězdou shodného a zasadíme do něho planetární kámen, podloživše dříve pod něj vhodnou planetární bylinku aneb kořínky. Nesmí se ovšem zapomenouti na vrytí obrazců, jmen a charakteru a na kuřidla. O tom pojednáme ještě na jiném místě, kde prostudujeme obrazy a charaktery. U Filostrata čteme, že Jarchas, jeden z nejproslulejších indických filosofů, zhotovil podle těchto pravidel sedm prstenů, označiv je silami a jmény sedmi planet a daroval je Apolloniovi, který každého dne nosil prsten onomu dnu odpovídající a dožil se takto 130 let, aniž pozbyl mladistvosti svéžesti. U Josefa čteme, že prý i Mojžíš, zákonodárce a vůdce Hebreů, zhotovoval prsteny lásky a zapomenutí, naučiv se v Egyptě magii. Podle Aristotela připisovali Kyreňané prstenu Battovu schopnost získávati vděčnost a pocty. Dále čteme, že nějaký filosof, jménem Eudemos, zhotovoval prsteny proti hadímu uštknutí, kouzlům a zlým duchům; totéž vypravuje Josef o Šalamounovi. Platon píše, že Gyges, král lydský, měl neobyčejně mocný a zázračný prsten; otočil-li prstenem, aby kámen byl obrácen ku dlani, stával se neviditelným, kdežto on sám viděl vše. Pomocí tohoto prstenu zneuctil královnu, zavraždil krále, svého pána a odstranil všechny, o nichž se domníval, že mu stojí v cestě. Při jeho zločinném konání nemohl ho nikdo zpozorovat, a tak se stal nakonec pomocí tohoto prstenu i králem Lydie.



## Kapitola 48.

*O silách míst a kterým hvězdám určitá místa odpovídají.*

Také místa mají podivuhodnou moc, a to buď prostřednictvím hmot, z nichž jsou složeny, anebo následkem hvězdných vlivů či jinak. Tak praví Plinius, že když někdo uslyší na nějakém místě poprvé kukati kukačku a vyhloubí-li tam dobře šlépěj své pravé nohy, tu na místech, která jsou posypána hlínou z oné jamky nevznikají mšice. Včely donutíme k návratu do úlu, posypeme-li je prachem z místa, kudy se plazil had. Posypeme-li tělo prachem, ve kterém se vyválel mezek, zmírníme žár lásky. Zavážeme-li do kusu černé lněné látky prach, ve kterém se popelil jestřáb, vyléčíme čtvrtodenní zimnici. Kamének z vlaštovčího hnízda léčí okamžitě člověka stíženého padoucníci a je-li nošen zvláště s krví neb srdcem vlaštovky - ochraňuje před touto nemocí. Přejde-li někdo, komu bylo puštěno žilou na lačný žaludek místo, kde byl někdo stížen záchvatem padoucnice, onemocní touto nemocí. Plinius praví, že epileptik se uzdraví, je-li do místa, kde ho stihl prvý záchvat, zaražen hřebík. Je-li do šatu zašita červenou nití bylina rostoucí na hlavě sochy, mizí bolest hlavy. Každá rostlina, utrhnutá potajmu před východem slunce na břehu potoka neb řeky, vyléčí třídenní horečku, je-li připevněna na levé rameno. Nemocný však nesmí tušiti, oč jde.

Planetárně se shodují se Saturnem všechna místa smrdutá, temná, podzemní, smutná, v nichž nalézají se mrtvoly, jako hřbitovy a hroby, bydliště lidmi opuštěná a stářím rozpadlá, místa tmavá a hrozná, osamělé jeskyně, propasti a prohlubiny, rybníky, kaluže, bahniska a pod. Jupiteru náležejí všechna vyvolená místa, jako shromaždiště nejvyšších úředníků, tribunály, učeliště, akademie, školy a všechna místa ozdobená, čistá a vůněmi naplněná. Martu odpovídají všechna místa ohnivá a zakrvácená, jako pece, pekárny, jatky, kříže, šibenice, bojiště, mučírny a pod. Slunci příslušejí místa jasná a veselá, jako paláce králů a knížat, jeviště, divadla, trůny a vše, co je královské a nádherné. Venuši jsou zasvěceny rozkošné prameny, zelené louky, kvetoucí zahrady, ozdobená lůžka, nevěstince a dle Orfea všechno modravé, pobřeží a lázně a vše ženské. S Merkurem se shodují dílny, školy, obchody, tržiště a podobně, s Lunou samoty, lesy, skály a veliké balvany, hory, křoviny, prameny, vody, řeky, moře, břehy, lodi, veřejné cesty, sýpky a podobně. Luna bývá nazývána také lesní poutnicí. Proto s ohledem na planetární rozdělení míst všichni chtějící probuditi lásku, zakopávají neb uschovávají nástroje svého umění, jako jsou prsteny, obrazy, zrcadla a jiné, na určitou dobu v nevěstincích, aby nasákly jaksi vlastnostmi lásky, což se podle jejich názoru děje právě tak, jako na příklad na místech smrdutých ležící předměty budou zaváněti, nebo jsou-li uloženy mezi kořením, nabudou opět kořenné a příjemné vůně.

Sem patří i světové strany. Chce-li někdo nasbírat bylinu Saturnovu, Martovu neb Jupiterovu, musí se obrátiti k východu aneb k jihu proto, poněvadž tyto planety stojí obyčejně východně od slunce a pak jejich domy, totiž Vodnář, Štír a Střelec jsou domy jižní; stejně tak Kozorožec a Ryby. Chce-li si někdo opatřiti hmoty Venušiny, Merkurovy nebo Lunární, jest mu hleděti k západu, poněvadž řečené planety stojí rády na západě, aneb k severu, poněvadž jejich hlavní domy Býk, Blíženci, Rak a Panna jsou znameními severními. Při operaci sluneční dlužno hleděti k východu nebo k jihu aneb nejlépe k samotnému Slunci a jeho světlu.

## Kapitola 49.

*O světlech a barvách, pochodních a svítilnách a jak jsou barvy podřízeny hvězdám, domům a živlům.*

Do veškerenstva bylo nejdříve vlito duchem božským světlo, velmi tvárná a jednoduchá kvalita, dílo a obraz rozumu. Avšak v Bohu Otcí samém jako Otcí světla je utajeno světlo prvotní a pravé, v Synu třpytivý, bohatě vyzářující lesk a konečně v Duchu svatém je skryt zářivý oheň, prostupující veškeren rozum a dle Dionysia i rozum serafínů. Na anděly vylito je světlo zářící rozumem a radostí, pronikající všechnu mysl rozličně dle povahy přijímající inteligence. Pak sestupuje světlo do těles nebeských, kde se stává plností života, působivým množením a viditelným jasem. Avšak v ohni je jaksi přirozeným životem nebesy propůjčeným. U člověka se shodují se světlem rozum a poznávání božských věcí a vůbec síly duchovní, které jsou rozličné dle složení těla, jak se domnívají peripatetikové, aneb, což je správnější, podle vůle rozdělující příčiny, která uděluje jednotlivci, co sama chce. Pak přechází světlo k fantasií, docházejíc konečně ke smyslům a hlavně ke zraku. Zde stává se viditelnou jasností, rozšiřujíc se střídavě na těla průhledná jako barva a zářivá krása a na těla temná, ve kterých je jakousi blahodárnou a tvůrčí silou. Tak proniká až ke středu země, kde se paprsky

jeho stlačují, přecházejíce v temný, mučivý žár. Všechno pociťuje sílu světla podle své schopnosti, vše spojuje se navzájem jeho oživujícím teplem, světlo proudí všemi bytostmi, řídíc ve všem vlastnosti a síly. Proto magové zakazují stavěti se do stínu nemocných, aneb odkrývati jejich moč za světla slunečního nebo měsíčního, poněvadž pronikající světelné paprsky nesoucí škodlivé vlastnosti zhoršují náhle zdravotní stav nemocného a mohou i jiného takovou zhoubnou vlastností nakaziti. Proto i čarodějové snaží se očarovaného pokrýti svým stínem. Podobně hyeny umlčí psy, dotknuvše se jich svým stínem. Lze také připravit určité svítilny, pochodně, svíčky a podobné z určitých hmot a tekutin, zvolených a sestavených se zřetelem ku hvězdným vlivům. Když je zapálíme, hoří samy, působí zázračně a nebesky, nad čímž lidé žasnou. Tak například Plinius vypráví podle Anaxilaa, že kobylí jed, vzešlý z páření, byv zapálen, vykouzluje před očima koňské hlavy. Podobně je tomu i s jedem oslím. Zapálíme-li vosk smíšený s komáry, vidíme ve vzduchu komáry a hadí kůže zapálená v lampě vyvolává okolo fantomy hadů. Přivážeme-li na révu za květu láhev s olejem a ponecháme-li ji tam až do uzrání hroznů a pak olej v lampě zapálíme, objeví se prý obrazy hroznů. Totéž lze prý vyvolati i s jinými plody. Smícháme-li zeměžluč s medem a krví dudkovou a směs tu zapálíme, zdají se přítomní býti většími než obyčejně. Zapálíme-li tuto směs v noci ve volné přírodě, zdá se nám, že hvězdy pohybují se jedna ke druhé. Inkoust připravený ze sepie má takovou vlastnost, že nalit do lampy vyvolává zjevy mouřeníků. Zapálíme-li svíčku zhotovenou z určitých látek Saturnových a zhasneme-li ji v ústech právě zemřelého člověka, vzbuzuje pokaždé když je zapálena největší smutek a bázeň v přítomných. O mnoha podobných světlech a lampách vyprávějí Hermes, Platon, Chyramides a z pozdějších Albert ve zvláštním pojednání. I barvy jsou jakási světla, která smíšená s hmotami, snaží se vystaviti je účinkům hvězd a nebeských těles s nimi souhlasných. V následujícím chceme pojednati o barvách světél planetárních a o tom, kterak podle toho nutno posuzovati povahy stálic, o nichž se tu zmíníme. Teď ale chceme ukázati, které barvy nižších hmot a smíšených těles se shodují s planetami. Všechny černé, zemité, oloveně šedé a tmavohnědé barvy se shodují se Saturnem; safírové, blankytné, zelenavé, šarlatové, poněkud tmavé, zlatové a stříbrem prostoupené barvy náležejí Jupiterovi; barvy červená, ohnivá, planoucí, fialová, purpurová, krvavá a železitá shodují se s Martem. Barvy zlatá, šafránově žlutá, purpurová a světlá se Sluncem; barvy krásně bílá, pestrá, zelená, červenavá, poněkud šafránově žlutá aneb purpurová s Venuší, Merkurem a Měsícem. Z nebeských domů shodují se domy prvý a sedmý s barvou bílou, druhý a dvanáctý se zelenou, třetí a jedenáctý se šafránovu žlutí, čtvrtí a desátý s červení, pátý a devátý s medovou žlutí, šestý a osmý s černí. Též živly mají svoje barvy, podle nichž určují lékaři složení a zvláštní znaky povahy. Barva zemité, vzešlá z chladna a sucha, jest tmavohnědá a černá a poukazuje na černou žluč a povahu Saturnskou. Barva modravá, přecházející do běli poukazuje na hlen, neboť chladno činí vlhké bílým a suché černým. Barva červená poukazuje na krev, barva ohnivá neboli planoucí a palčivá shoduje se však se žlučí, která pro svou jemnost a možnost mísení se s ostatními šťavami může vyvolati rozmanité barvy. Smísí-li se s krví, která pak ve směsi převládá, vzniká barva červená; převládá-li ve směsi žluč, vzniká barva začervenalá; je-li šťáv stejně, objeví se barva žlutavě červená; je-li žluč spálena s krví, tvoří se barva šedá; barva červená, převládá-li krev, a barva červenavá, převládá-li žluč; je-li tato spojena s melancholickou vlhkostí, tvoří se barva černá, spojí-li se však stejně s přirozeností melancholickou i flegmatickou, povstává barva šedá. Převládá-li flegma, je výslednicí barva podobná výkalům, převládá-li přirozenost melancholická, vzniká barva šedozeleň; je-li žluč jenom s flegmou, a to stejným dílem sloučena, resultuje se barva citronová; převládá-li jedno nebo druhé, vzniká barva bílá nebo bělavá. Všechny barvy jsou mocnější, jsou-li na hedvábí aneb na kovech, nebo na látkách průhledných, na drahokamech a na hmotách podobných nebeským, zejména však na živoucích bytostech.

## **Kapitola 50.**

### *O fascinaci a jejím způsobu.*

Očarování je upoutání vycházející z ducha čarodějova, které pronikajíc očima očarovaného, dochází až k jeho srdci. Nástrojem očarování je duch, to jest jakýsi čistý, jasný a jemný, ze srdečního tepla a čistší krve vytvořený výpar, očima stále vyzařující podobné paprsky. Vyslané paprsky berou sebou tento fluidický výpar, tento pak krev, jak patrně u krvavých a červených očí, ze kterých paprsek vyslaný do očí druhého bere sebou zároveň i fluidum zkažené krve a nakazuje podobně toho, jehož zastihne. Otevřené oko, živě na někoho upřené, vrhá paprsky, vodiče to ducha, podle jejich ostrosti do

očí člověka a duch hnaný vůli čarodějovou zasahuje oči očarovaného, vniká do nich, usazuje se v srdci, kaze takto jako cizí duch ducha postiženého. Proto praví Apuleius: „Tvoje oči pronikly mými až do nejvnitřnějšího srdce mého, budíce v mé hrudi nejprudší žár.“ Lidé se nejvíce okouzlují, když za stálého pohlížení na sebe obracejí zrak proti zraku, když lpí oko na oku a jeden paprsek se pojí s druhým. Tu dochází k nejmocnějšímu očarování. Tak zapaluje se pouhými zrakovými paprsky ta nejprudší láska, a to často jenom jedním pohledem náhle pronikajícím jako šíp celé tělo. Láskou nakažený duch a krev takto poraněného obracejí se po té proti milujícímu čaroději, jako duch pomsty a krev zavražděného padá na vraha. Proto Lucretius píše o takových kouzlech lásky:

*Idque petit corpus mens unde est saucia amore,  
namque omnes plerumque cadunt in vulnus et il'am  
emicat in partem sanguis quaque laedimur ictu:  
et si cominus est, hostem ruber occupat humor.*<sup>25</sup>

Tedy tak veliká je moc očarování, zvláště napomáhají-li vášnivé vůli výrony očí. Proto používají čarodějové rozmanitých mastí a jiných prostředků, aby tak neb onak zladili a posílili ducha. Aby lásku vzbudili, používají očních mastí, připravených z látek Venušiny, například hippomanu, holubí neb vrabčí krve a podobně. K nahnání strachu používají mastí připravených z látek Martických, jakými jsou oči vlka nebo hyeny a podobně. Chtějí-li přivoditi neštěstí aneb choroby, používají látek Saturnských a tak dále.

## Kapitola 51.

*O některých úkonech podivuhodně působících.*

Také jisté úkony a jistá jednání mají prý jakousi přirozenou sílu, a proto je věřeno, že tím neb oním způsobem lze vyléčiti i přivoditi různé nemoce. Tak se prý vyléčí čtyřdenní horečka, když přivážeme živému úhoři na krk odřezky nehtů nemocného, zašité v bílém plátně a úhoře pustíme opět do vody. Plinius praví, že když smísíme odřezky nehtů z rukou a nohou churavého s voskem a říkáme při tom, že hledáme lék proti horečce, ať již jednodenní, třídenní neb čtyřdenní, načež připevníme směs na cizí dveře před východem slunce, horečky tyto budou vyléčeny. Stejně tak i vyléčíme jiné choroby, když vložíme odřezky nehtů do mraveniště a schytáme ony mravence, kteří se na nehty vrhli a přivážeme je nemocnému na krk. Také je dobře, hodíme-li za sebe kusem dřeva bleskem zasaženého. Hodlající vyléčiti čtyřdenní horečku, omotávali mnozí hřeb z nějakého kříže vlnou a zavěšovali jej na krk; když pak horečka ustala, skryli hřeb ve slují, kam sluneční paprsky nevnikají. Vole a otoky ušních žláz se vyléčí dotekem ruky předčasně zemřelého člověka. Těžké porody urychlíme, hodíme-li přes lůžko, na němž odpočívá těhotná žena, kámen nebo střelu, kterou byly zabity tři živoucí bytosti po sobě; člověk, divoký kanec a medvědice. Téhož výsledku docílíme prý oštěpem vytrženým z lidského těla, oštěp však nesmí se dotknouti země. Z těla vytažené šípky, které se země nedotkly, podložené spícím, jsou prý kouzlem milostným. Padoucnici vyléčíme požíváním mas zvěře, zabitě touže zbraní, kterou byl zabit člověk. Říká se, že ti, kdož třikrát dotknou se očí vodou, v níž si umyli nohy, neonemocní očními nemocemi ani krhavostí. Mnozí léčí choroby pohlavní tak, že vytáhnou z nějaké látky vlákno, uvážou na ně sedm nebo devět knoflíků a při každém uvazování vysloví jméno nějaké vdovy. Při chorobách sleziny přiloží se ovčí sleziny na bolestivé místo a kdo léčbu provádí, říká, že připravuje lék proti nemoci sleziny; potom se slezina zazdí v ložnici, zapečetí, při čemž se dvanáctkrát opakuje jistá formule. Choroby sleziny vyléčíme také, pověsíme-li před ložnici hrnek s močí zelené ještěrky tak, aby nemocný vcházeje i vycházeje musil se hrnku dotknouti. Kdo utopí ještěrku v telecí moči, zmírní si pohlavní pud. Tvrdí se také, že ten kdo močí do moči psa, bude v milostných záležitostech línější a současně mu ochabnou bedra. Proti čarování pomáhá, pokropíme-li si vlastní močí z rána nohu. Existuje prý žabka lezoucí na stromy, které třeba naplívnuti do huby a opět ji pustiti, abychom se zbavili kašle. Podivuhodný a snadný experiment, uvedený Pliniem. Kdo želí úderu neb rány někomu uštědřeně, nechť si plivne do ruky, kterou udeřil neb zranil a postižený bude ihned zbaven bolesti, což bylo pozorováno u zvířete bitím ochromlého, jehož chuze se ihned zlepšila. Někteří ostří tak i údery, dříve než uhodí. Je-li nám jíti nebezpečným místem doporučuje se plivnouti do pravé botky nebo

<sup>25</sup> Tohoto těla žádá si mysl zraněná láskou, neboť všichni padáme touto ranou a kterou část zasáhne úder, tam tryskne krev a je-li nepřítel nablízku, tu stihne ho rudá šňáva.

střevíce před obutím. Také vyplivujeme před epileptickými chorobami, abychom se jich uchránili. Mnozí hledí vyprostiti sobě odpuštění božího za příliš smělé naděje pliváním do klína. Aby se zvýšil účinek léků, bylo zvykem při užívání vyplivnouti třikrát za trojího zařikávání. Vlci nevkročí na pole, zlámou-li se chycenému vlku nohy, do jeho těla vrazí se nůž, krev se nechá kolem pole dokola pozvolna po zemi vytékati, načež se zakope zdechlina na místě, odkud poprvé byla odtažena. Methoňané chránili vinnou révu proti jižnímu větru prostředkem, který nikdy neselhal; když vanul zmíněný vítr, roztrhli dva muži táhnouce protivnými směry bílého kohouta na dva kusy, nato obešli, každý se svým kusem vinici opačnými směry, až se zase sešli na místě odkud vyšli a tam obě polovice kohouta zakopali. Také se tvrdí, drží-li kdo zmiji v kouři na holi, že může předpovídati budoucnost a hůl, z níž jsme setřásli hada nebo žábu, pomáhá prý, jak Plinius praví, rodičkám. Sbírajíce kořínky a rostliny, jest nám dříve kolem nich narýsovatí nožem tři kruhy a pak teprve je vykopatí a kromě toho se střící nepříznivého větru. Je-li země měřen provazem nejprve od lokte k prostřednímu prstu a pak do ramen k témuž prstu a konečně od hlavy až k nohám a opakuje-li se tento způsob měření třikrát, tedy ten, kdo naznačeným způsobem později tímž provazem je měřen, upadne v zármutek a do neštěstí. Albert radí podle Chyranida, aby ten, komu žena z lásky udělala, vzal její košili vymočil se otvorem pro krk a pravé ramě a kouzlo zmizí. Plinius praví, že i to kouzelně působí, když sedí někdo vedle těhotných se sepnutýma rukama aneb sepne-li ruce v okamžiku, když užívá někdo lék: přihodilo se to Alkméně, když rodila Heraklea. Ještě hůře působí, sepne-li kdo ruce přes jedno nebo obě kolena. Podobně je kouzlem překládati nohy křížem; proto se to na poradách knížat a jiných mocnářů zapovídá jako něco, co překáží jednání. Stojí-li někdo za dveřmi a zavolá na toho, kdo právě leží u ženy, jeho jménem a zavolaný se ozve, stačí, když volající vrazí do dveří jehlu nebo nůže a zalomí, takže hrot zůstane vězet ve dveřích, aby muž ležící u ženy nebyl s to s ní obcovati potud, pokud hrot jehly nebo nože trčí ve dveřích.

## Kapitola 52.

*O vzezření a posuňcích, držení a postavě těla; co z nich odpovídá té které hvězdě a základy fyziognomie, metoskopie, cheiromantie a umění věšteckých.*

Vzezření a posuňky, pohyb a držení těla, jakož i celá naše postava napomáhá ku přijetí nebeských darů, neboť nás vystavují účinkům vyššího a vyvolávají v nás určité účinky právě tak, jak je tomu u čemeřice; trháme-li totiž při sbírání této byliny její listy zdola nahoru aneb shora dolů, zapříčinujeme tímto pohybem vystupování neb klesání šťáv. Jak působí vzezření a posuňky na obličej, imaginaci a animálního ducha, ví každý. Tak vzezření rodičů při souloži přechází také na dítky; z mírné a veselé tváře knížete raduje se všechno obyvatelstvo města, kdežto zachmuřený a smutný obličej je leká. Tak vzezření a postava plačícího snadno budí soucit a postava roztomilé osoby probouzí snadno lásku. Takové posuňky a postavy, jakož i harmonické poměry tělesné vystavují tělo nebeskému působení právě tak, jako vůně a léky ducha a vnitřní náklonnosti duši. Neboť jako určité konstelace zesilují léky a náklonnosti duše, tak dostává se i posuňkům a pohybům těla vlivem nebeských těles účinnosti. Z posuňků vztahují se k Saturnu ty, které jsou smutné a starostlivé, jako nařikání a bití do hlavy; z posuňků náboženských klekání, klopení zraku jako při zlořečení, bití v prsa, jak to činí vážní a saturnští lidé, což popisuje satirik následovně:

*Obstipo capite, et figentem lumina terra,  
murmura cum secum, et rabiosa silentia redit.  
Atque exporrecto trutinatur verba labello.<sup>26</sup>*

S Jupiterem shodují se veselá a ušlechtilá posuňky, důstojná gesta, tleskání, jako při pochvale a vzývavé poklekání se zdviženou hlavou. S Martem prudké, divoké, kruté, zlostné, vzdorné posuňky a vzezření jim odpovídající. Sluneční jsou posuňky vážné a statečné, procházky a pokleknutí na jedno koleno, jako před králem. Venuše libuje si v tanci, objetí, úsměvech a posuňkách radostných a roztomilých. Merkurovy posuňky jsou téžavé, nestálé, kluzké a podobně. Lunární pak jsou hybné, šelmovské, mladické atd.

<sup>26</sup> Sklánějí hlavu a k zemi oči upírají, když v samomluvě neb hněvu tiše reptají. Aneb odvažují slova vyčítavými rty.

Co jsme řekli o posuňcích, platí i o lidské postavě. Znaky člověka Saturnského jsou následující: Barva mezi černou a šafránově žlutou, hubenost, shrbenost, hrubá kůže, vyvstálé žíly, chlupaté tělo, malé oči, srostlé obočí, řídký vous, tlusté rty, k zemi sklopený zrak a těžká chůze, při níž se nohy otírají o sebe: člověk saturnský je chytrý, bystrý, bývá svůdcem a dokonce i vrahem. Člověk Jupiterův je pleti bílé s růžovým nádechem, pěkného těla i růstu: má pleš, větší, ne zcela černé oči, krátký nesouměrný nos, poněkud velké přední zuby, kadeřavý vous, dobrou mysl i povahu. Člověk martický se vyznačuje červenou barvou pleti, zrzavými vlasy, kulatým obličejem, šafránově žlutými očima a ostrým, vzpurným pohledem: je smělý, hrdý a chytrý. Člověk sluneční je pleti temné, barvy střední mezi žlutou a černou s růžovým nádechem, menšího růstu, pěkného však těla, hladké kůže, kadeřavých vlasů, šafránových očí; je moudrý, věrný a touží po chvále. S Venuší se shoduje člověk pleti bílé s jemným nádechem do temna a růžova, krásného těla, kulatého obličeje, krásných vlasů a hezkých černých očí. Člověk Venušin je charakterní, láskyplný, blahovolný, trpělivý a milý. Člověk Merkurův není ani bílé ani temné pleti, má podlouhlý obličej, vysoké čelo, rovný a poněkud dlouhý nos, hezké, tmavohnědé oči, řídký vous a dlouhé prsty; je bystrý, důkladný badatel, prohnáný a stihají ho velmi rozmanité osudy. Člověk Lunární je pleti bleděružové krásného vzrůstu, kulatého obličeje, často se zvláštním znaménkem, má tmavohnědé oči a srostlé obočí, je blahovolný, přívětivý a společenský. Také nebeská znamení a jejich postavení mají svoje zvláštní tvary a kdo se chce o nich poučiti, nechť studuje díla astrologická. Na tom se zakládá věšteství: fyziognomické, metoskopické a chiromantické, které nepředpovídá budoucnost jako příčinu, nýbrž jako znaky podobných účinků, z těžké příčiny pocházejících. A třeba by se zdálo, že tyto druhy věšteství předpovídají na základě nižších a slabších znaků, nesmíme jejich vývody přecházeti a zavrhovati, pokud prognóza nekotví v pověře, ale v harmonické shodě všech tělesných částí. Kdo dovede napodobiti nebe povahou, studiem, jednáním, pohybem, posuňky, vzhledem, stavem mysli a volbou času, může dosíci od něho velmi vysokých darů, poněvadž je podobnějším vysokým podstatám.

### **Kapitola 53.**

#### *O věštění pomocí augurií a auspicií.*

Existuje ještě několik druhů věšteství, závislých na příčinách přírodních, jichž praxe je opřena o věci rozmanité. Tak ku příkladu lékaři, rolníci, pastevcí, plavci a jiní, věští ze znaků pravděpodobných, o čemž mnoho psal Aristoteles ve své *Knize o časech*. Mezi těmito druhy věšteství zaujímaly první místo „auspicie“ a „augurie“, jichž si Římané vysoce vážili, takže bez nich nevyřizovali záležitosti ani veřejných ani soukromých; zvláště Etruskové byli v tomto umění mistry. Cicero píše o tom obšírně ve svém spisu o věštění. Je více druhů auspicií: předpovídalo se z běhu čtvernohých zvířat, z ptačího letu (augurie), z nebeských znamení, zejména z hromu a blesku, z pádu, t.j. spadla-li nějaká věc v chrámu neb jinde; pak byly auspicie obětní, z nichž některé se nazývaly nešťastnými a smutnými, například uteklo-li obětní zvíře od oltáře nebo zařvalo-li po uhození, aneb klesalo-li na stranu, na niž padnouti nemělo. Sem patří ještě „exaugurace“, totiž vypadla-li augurovi z ruky hůlka, již vyzbrojen pozoroval ptačí let a jiná znamení. Michal Scotus uvádí dvanáct druhů augurií a sice šest pravých: fernova, fervetus, konfert, emponentem, skimasarnova, skimasarvetus a šest levých: konfernova, konfervetus, viaram, herrenam, skassarnova a skassarvetus. Scotus vykládá tyto názvy následovně: Vyjdeš-li někam za obchodem a spatříš-li člověka aneb ptáka, kterak v pravo před tebou usedá, je to pro dotýcnou záležitost znamení příznivé; to jest fernova. Fervetus: Spatříš-li cestou člověka aneb ptáka, kterak vlevo před tebou tiše stojí, je to pro tvou záležitost znamení nepřítivné. Viaram: Přechází-li člověk aneb odletí-li pták před tebou zprava nalevo, je to pro obchod znamení dobré. Konfernova: Spatříš-li člověka neb letícího ptáka, kterak vpravo před tebou se zastaví, je to pro tebe znamení dobré. Konfervetus: Vidíš-li člověka neb ptáka, kterak v pravo před tebou se shýbá, je to pro tebe znamení nepřítivné. Skimasarnova: Sleduje-li tě cestou člověk aneb pták a dříve než k tobě dojde, vpravo se zastaví, je to pro tebe znamení dobré. Skimasarvetus: Zastaví-li se vpravo za tebou pták aneb člověk, je to znamení nepřítivné. Skassarnova: Zastaví-li se za tebou člověk aneb pták, dříve než k tobě došel, na místě, kde jsi ho spatřil, je to znamení příznivé. Skassarvetus: Zastaví-li se člověk aneb pták, jda mimo tebe, někde nalevo, je to pro tebe znamení nepřítivné. Emponentem: Přejde-li člověk aneb letí-li pták před tebou zleva napravo, aniž by se zastavil a zmizel-li ti z obzoru, je to pro tebe znamení dobré. Herrenam:

Přechází-li člověk aneb pták za tebou zprava nalevo a někde se zastaví, je to pro tebe znamení nepříznivé. - Potud Scotus. Staří věštili i z kýchání, jak vysvítá ze sedmnáctého zpěvu Homérovy Odyssey; domnívali se totiž, že kýchání vychází z posvátného místa - hlavy - ve které působí a přebývá rozum. Také prvé slovo, jež nám časně zrána při vstávání mimovolně napadne aneb, které vyřkne, je prý významné a zároveň auguriem.

## Kapitola 54.

*O různých zvířatech a věcech a o jejich významu v auguriích.*

Počínající dílo, jest nám si všimnouti vždy prvých auspicií. Chceš-li něco vykonati a nalezněš-li šaty ohlodané myšmi, upust' od svého úmyslu. Klopýtneš-li, vycházej z domu na prahu neb cestou, vrať se domů. Postřehneš-li při započetí práce nepříznivé znamení, odlož ji, aby ti neselhal celý plán aneb aby práce nebyla neúčinná. Proto vyčekaj, až za lepších znamení udeří tobě příznivá hodina. Vidíme, že velmi mnoho zvířat má v důsledku síly, jim přírodou propůjčené, věštné jakož i magické schopnosti. Kohout nám oznamuje svým kokrháním velmi přesně hodiny, rozpjatými křídly zahání lva. Mnoho ptáků nám oznamuje svým zpěvem a křikem brzký déšť, což činí i komáři štípáním. Delfini častým vymršťováním z vody ukazují blížící se bouři. Vedlo by nás daleko, kdybychom se tu snažili uvést veškeré předzvěsti, jimiž se od ptáků a jiných zvířat naučili Frygové, Kylikové, Arabové, Umbrové, Tuskové a jiní národové, kteří věřili auguriím, jež se osvědčily v mnoha pokusech a příkladech. Zjevení budoucnosti je ukryto ve všem, avšak nejdůležitější odhalování podávají ptáci. Jsou to dle básníků lidé, proměnění v ptáky. Proto pozorně naslouchej, co praví vrána a pozoruj jak drží tělo při sedění. Všimni si, přilétá-li zprava nebo zleva, žvatlá-li, křičí-li aneb zda mlčí, jde-li před tebou aneb za tebou, vyčkává-li přichozího, neb před ním ulétá a kam; toho všeho si všímej důkladně. Horapollon praví ve své knize „Hieroglyfika“: Pár vran znamená sňatek, ježto tento pták snáší po dvou vejcích, z nichž se vylíhnou sameček a samička; stane-li se však, což jest velmi vzácné, že se z vajíček vylíhnou dva samečkové aneb dvě samičky, nespojí se tyto samečkové se samičkami druhé vrány, ani samičky s druhými samečkami, nýbrž žijí odděleně o samotě. Proto pokládají ti, kteří se setkají s osamělou vránou, že je očekává vdovství. To naznačuje i černá holubice, jež žije po samečkově smrti vždy samotna. Neméně bedlivě nutno pozorovati havrany; dokonce se říká, že v důležitých věcech jest jim dáti před vranami přednost. Epiktétos, stoický filosof a vážený spisovatel se domníval, že tomu, proti kterému krákorá havran, hrozí újma na životě, statcích, ctí, ženě neb dětech. Také je dobře pozorovati labutě, znalé tajemství věd; jsou-li čilé, předpovídají plavcům a cestujícím zdar, nevyskytne-li se někdo silnější, kupříkladu orel, který svojí vladařskou mocí a majestátem zeslabuje, je-li znamením opačným, spolehlivost všech ptáků; neboť létá výše než ostatní, vidí do větších hloubek, nejsa nikdy vyloučen z Jupiterových tajemství. Zvěstuje povýšení a vítězství, kterého však nutno dosáhnouti krví, neboť nepije vody, nýbrž krev. Když Lokrové bojovali proti Krotoňanům, přinesl jim orel nad nimi se vznášející vítězství. Hieronovi poprvé táhnoucím do války, zvěstoval orel nenadále usednuvši na jeho štít, že se stane králem. Když se narodil Alexander Makedonský, seděli po celý den dva orli na domě, zvěstující takto dvoje vladařství nad Asií a Evropou. Luciu Tarquiniovi Priskovi, synu Korinťana Demarata, přišedšimu na útěku z domova pro povstání do Etrurie a odtud do Říma, sňal týž pták pokrývku z hlavy, vzlétl s ní do výše, načež mu ji opět posadil na hlavu, naznačuje tím, že se Tarquinius stane králem římským. Supi znamenají překážky, tvrdost a loupeživost, což potvrdila zkušenost při stavbě Říma; rovněž označují i místa budoucí porážky, objevující se sedm dní napřed a obracejí se k oné straně, kde budou poraženi, ježto na straně té naleznou větší množství padlých; proto staří králové vysílali zvědy, aby vyšetřili, kam supi míří. Fénix přislubuje však zcela zvláštní úspěch; když byl spatřen, byl založen nový Řím za nejlepších auspicií. Pelikán, který pro svoje mláďata nehrozí se žádného nebezpečí, znamená, že hrozí nebezpečí při vykonávání přátelských povinností. Pták pikta propůjčil městu Piktů svoje jméno a svojí barvou a hlasem naznačuje jemnost tohoto lidu. Volavka poukazuje na obtíže. Čáp, svorný pták, přináší svornost. Jeřábí přinášejí vždy něco účelného, varující před nepřátelskými úklady. Pták cucupha poukazuje na vděčnost, jsa jediným ptákem, který je svým rodičům ve vysokém stáří vděčný; avšak hroch je otcovrahem a značí nevděk a nespravedlnost. Origis, nejzávistnější pták, značí závist a nepřázeň. Z menších ptáků štěbetavá straka napravo, oznamuje radostné bydlení, letí-li zprava nalevo, opak toho. Sova ušatá je vždy ptákem

nešťastným, jakož i sýc, který přepadaje za noci náhle malá zvířátka a přicházejí neočekávaně jako smrt, je prý její zvěstovatel.

Namnoze značí však, ježto tma jemu neškodí, píli, ostražitost, význam to, který měl na Hieronově kopí. Výr předpověděl Didoně neštěstí, když se zamilovala do Ainea. Proto básník pje:

*Solaque culminibus ferali carmine bubo  
seape quaerit et longas in fletus ducere voces.*<sup>27</sup>

A na jiném místě:

*Ignavus bubo dirum mortalibus omen.*<sup>28</sup>

Tentýž pták lkal na Kapitolu, když zbraně římské podlehly u Numantie a když město Fregellae pro spiknutí proti Římanům bylo rozbořeno. Almadel praví, že když navštíví výři a sovy nezvyklá místa, znamená to, že obyvatelé těchto krajů a obydlí zemrou, neboť tyto ptáci vyhledávají mrtvolky a tuší je; lidé, jimž nutno brzy zemřít, jsou jim již jaksi mrtvolami. O jestřábu, poslu boje, Ovidius pje:

*Odimus accipitrem, quia semper vivit in armis.*<sup>29</sup>

Laelius, vyslanec Pompejův, byl zabit ve Španělech pikovníky a tento osud mu předpověděl jestřáb, který se nad ním vznášel. Tak praví Almadel, bojují-li ptáci téhož druhu mezi sebou, že to znamená změnu vlády, bojují-li však mezi sebou ptáci různých druhů a přilétají-li ptáci dosud tam nevidění, poukazuje to na nový osud dotyčné krajiny. Malí ptáčkové zvěstují svým příchodem či odletem vzrůst neb zmenšení rodiny, a čím je jejich let čilejší, tím je ona změna lepší. Z letu mladých ptáků předpověděl augur Melampus porážku Řecka, řka: Vidiš, že žádný pták neletí čerstvě a čile. Poněvadž umírající vlaštovky připravují svým mlád'atům kryt, znamenají bohaté dědictví neb odkaz po zemřelém. Setká-li se netopýr s uprchlíkem, znamená to, že uprchlík unikne, neboť netopýr peří nemající, přece létá. Setká-li se však s utíkajícím vrabec, je to znamení zlé, neboť tento utíkaje před jestřábem, vráží do sovy, která je mu nebezpečna. V milostných věcech je vrabec znamení dobré, poněvadž hnán svým silným pohlavním pudem, páří se sedmkrát za hodinu. Včely jsou králům znamením dobrým, neboť představují poslušný národ; komáři však poukazují na drzost a nestydatost, neboť se stále vracejí, nechť je sebe více zaháníme. I ptáci domácí jsou augury: kohouti svým kokrháním budí v pocestných naději. Když Livia nosila pod srdcem Tiberia, ohřívala slepičí vejce ve svém lůně tak dlouho až se z něho vylíhl kohout s překrásným hřebínkem, což augurové vykládali, že se narodí chlapec, který se stane panovníkem. Cicero vypravuje, že u Théb předpovídali po celé noci kokrhající kohouti Boiotům vítězství nad Spartany, neboť podle augurů dotčený pták, je-li přemožen, mlčí, avšak kokrhá, zvítězí-li. Podobně předpovídají budoucnost i jiná zvířata. Potkáme-li lasičku, hrozí nám nebezpečí; setkání se zajícem je chodci obávaným znamením, také neplodný mezek nevěští nic dobrého, svině je předzvěstí nepřívznivou, poukazujíc na záškodníky. Kůň naznačuje spor a boj. Proto u Vergilla volá Achises, spatřiv bílé koně:

*. . . Bonum o homo hospita portas,  
bello armantur equi, bella haec armenta minantur.*<sup>30</sup>

Potkáme-li koně zapřažené do vozu, tu přislíbují naději a mír, poněvadž svorně vůz táhnou. Osel má cenu nepatrnou, ale Mariovi, byl přece užitečným. Když Marius byl prohlášen za nepřitele vlasti, spatřil osla odmítajícího píci a utíkajícího k vodě, z čehož usuzoval, že mu osel naznačuje cestu k záchraně. Proto prosil přátele jdoucí mu na pomoc, aby se s ním odebrali k moři, kde vsedl do člunu a odpnul, čímž unikl zlobě vítězného Sully. Osel jako augurium označuje vždy práci, trpělivost a překážku. Spatří-li kdo vlka, je to znamení dobré, což se osvědčilo zvláště u sicilského Hierona, kterému vlk ve škole vytrhl tabulku, přislíbiv mu následnictví vladařské. Vlk však umlčuje hlas toho, na něhož se poprvé podívá. Za konsulátu Publia Africana a C. Fulvia rozsápal vlk u Minturna hlídku, když římské vojsko bylo na Sicilii uprchlíky přemoženo. Vlk znamená také věrné lidi, což se ukázalo u Romula a Rema, neboť věrnost, kterou oni vsáli z matky vlčice a také sobě uchovali, přešla v důsledku přírodního zákona i na potomky. Potkati lva je znamením dobrým, ježto je nejsilnější ze

<sup>27</sup> Často lká osamělá sova na vrcholcích střech pohřební písni a v nátku protahuje hlas.

<sup>28</sup> Líný výr jest lidem věštbou stálého neštěstí.

<sup>29</sup> Nenávidíme jestřába, poněvadž vždy je hotov k boji.

<sup>30</sup> Jaké to dobro nám neseš, hostinná půdo, válkou jsou ozbrojeni koně, války hrozí těmto stádům.

všech zvířat a nahání ostatním strachu. Potká-li však žena lvici, je to znamení neblahé, poněvadž zabraňuje početí, protože lvice nerodí dvakrát. V etruské knize věštebné čteme, že když zvířata mají nezvyklou barvu, věští to vojevůdcům hojnost a štěstí. Proto píše Vergilius Pollionovi:

*Iipse sed in pratis aries iam suave rubenti  
murice, iam croceo mutabit vellera luto.<sup>31</sup>*

Je také dobrým znamením, když potkáme mlátící voly, a ještě příznivějším, když se setkáme s voly orajícími, kteří přesto, že překážejí v cestě, jsou auspiciem dobrým. Potkáme-li cestou psa, je to znamení dobré, neboť pes vyžíval v lese Kyra, čímž ho zachoval pro trůn. Také anděl provázející Tobiáše, neodmítl průvodu psa. Bobr okusující si varlata, aby je zanechal myslivcům, je znamením neblahým, ježto poukazuje na škody přivoděné vlastní vinou. Z malých živočichů myši věští škodu, neboť onoho dne, kdy ohlodaly na Kapitolu zlato, byli oba konsulové římské Hannibalovou lstí u Tarentu zajati. Ještěrka je předzvěstí zlou, cvrčci však podporují cesty a přivolávají úspěchy. Pavouk, spouštějící se na vláknu, je znamením naděje na příjem peněz. Mravenci, kteří se zásobují a budují si bezpečné útluky, znamenají bezpečí a bohatství, jakož i brannou moc; když mravenci sežrali krotkého hada císaře Tiberia, naznačili mu, aby se měl na pozoru před nepokoji v lidu. Potkáš-li hada, střež se pomluv nepřátel, neboť toto zvíře není nebezpečné ničím jiným než tlamou. Do královského paláce se připlazivší had předpověděl Tarquiniovi jeho pád. V lůžku Sempronia Graccha byli nalezeni dva hadi; když mu kněz řekl, že když pustí na svobodu samečka nebo samičku, musí zemřít on nebo jeho manželka, dal Gracchus přednost životu své choti, zabil samečka a samičku pustil; v několika dnech skutečně pak zemřel. Zmije naznačuje špatné ženy a hříšné syny, úhoř nepřítele lidí, neboť žije osamoceně a nenalézáme jej ve společnosti jiných ryb. Avšak ze všech auspicií nejúčinnějším, nejmocnějším a pravdě nejbližším je člověk, a proto jest si bedlivě všimati osob, které potkáváme, jejich stavu, stáří, pohlaví, zaměstnání, poslušnosti, pohybů, tělesné konstituce, šatů, jména, slov, mluvy a vše to zkoumati, neboť když i zvířata zjevují předzvěsti, tu tyto jistě daleko působivěji a znatelněji jsou utajeny v lidské duši, což dotvrzuje i Tullius slovy, že v lidských duších nalézá se již od přírody určitá předpověď její věčnosti, aby se poznala všechna zauzlení a příčiny věcí. Při stavění Říma nalezená hlava s dobře zachovalým obličejem poukazovala již předem na velikost vlády Říma a dala Kapitolu jeho jméno. Když vojsko Brutovo chtělo bojovat proti Octavianovi a M. Antoniovovi, zastihlo u vchodu do ležení Ethiope a třebaže ho vojáci ihned skolili, dopadla pro ně bitva nešťastně a oba vojevůdce, Brutus i Cassius, padli. Rovněž setkání s mnicem není dobrým znamením, zvláště v ranních hodinách, ježto tento druh lidí živoří ponejvíce z odkazů, jako sup ze zdechlin.

## Kapitola 55.

*Jak zkoumají se světlem přírodního smyslu auspicie a několik pravidel k pokusům.*

O teologu Orfeovi čteme, že se naučil nejdříve znáti věštebná zvířata a ptáky, poukázav na význam augurií, jichž si staří národové velmi vážili a jež se zakládají na zákonech světla přírodního smyslu; zdá se, jakoby jakési předvídaté světlo sestupovalo na čtvernožce, ptáky a jiné tvory a činilo je schopnými k předpovídání budoucnosti. Totéž se domníval Vergil, píše-li:

*Haud equidem credo, quia sit divinitus illis  
ingenium, aut rerum fato prudentia major.<sup>32</sup>*

Vilém Pařížský však praví, že tohoto smyslu nepochopí nikdo, neboť se přibližuje svojí podobností daru prorockému. Jím propůjčila příroda některým zvířatům přímo zázračnou divinační schopnost, jakou vidíme kupř. u mnohých psů, kteří svým pudem věští loupežníky a neznámé osoby ukryté, načez se na ně vrhají s vyceněnými zuby. Stejně předvíдали supi budoucí porážky na bojištích a shromažďují se na takových místech, větríce kořist. Tímto pudem poznávají koroptve svoji matku, kterou nikdy neviděly a opouštějí onu, která jejich matce vejce ukradla a vyseděla. Tímto pocitem zmocňuje se často člověka strach a hrůza, když se něco přihodí, o čem ničeho neví, aniž čeho tuší. Tak loupežník ukrytý v domě budí v jeho obyvatelích určitý nepokoj, strach a hrůzu, aniž by o jeho přítomnosti věděli. Samozřejmě týká se to jen lidí některých, nikoliv všech. Mnohý pociťuje v domě přítomnost

<sup>31</sup> Sám skopec na lukách má vlnu lahodně načervenalou a mění ji v šafránovou žlut.

<sup>32</sup> Proto právě věřím, že jest v nich božský duch, aneb osudové vyšší porozumění věcí.



nevěstky, aniž by věděl, že je přítomna. Z historie je známo, že jistý Egyptan, jménem Heraiskus, muž bohem osvícený, poznával špatné ženy nejen očima, ale i tělem, a to z veliké dálky, pročež býval zachvacován v takových případech silným bolením hlavy. Vilém Pařížský se zmiňuje o jedné dívce v současné době, že vycítila na vzdálenost dvou mil svého milence, který ji navštěvoval. Týž vypravuje o jednom čápu, že čichem poznal nevěrnost své samičky, načež svolal čápy a vše jim sdělil; shromáždění čápi uznali jednomyslně samičku vinnou a usmrtili ji. Týž vypravuje o jednom koni, že se pářil nevědomky se svojí matkou a když později seznal svůj omyl, sám si ukousal pohlavní ústroje, aby se za zločin potrestal. Podobné příběhy vypravují o koních Aristoteles, Varro a Plinius; poslední vypravuje tuto podivuhodnou událost: Zmije přicházívála denně ke stolu jednoho Egyptana, jenž ji krmil. Jednou tam vrhla mláďata a jedno z nich uštklo syna hostitelova; zmije zabila své mládě a vícekrát do domu přišla. Z těchto příkladů vidíme, že zvířata jsou prostoupena světlem předtuchy a tušení a že se znaky hmot v jejich vzezření odrážejí, stejně jako i v jejich pohybu, hlasu, letu, chodu, barvě, potravě a pod. Neboť podle platoniků sídlí v dolních věcech jistá síla, větším dílem se shodující s těmi horními, a proto vidíme harmonovat zvířata s těly nebeskými a jejich těla i přirozenost jaksi obdařeny takovými silami, které odpovídají horním, jim odtud propůjčeným. Uvažujeme tudíž o tom, která ze zvířat odpovídají Saturnu, Jupiteru, Martu atd.; podle jejich vlastností vyzkoumáme i předzvěsti. Tímto způsobem označují všichni ptáci saturnští a martičtí, jako sovy, sýci a ostatní již uvedení, blížící se smrt a neštěstí; také výr, tento osamělý, noční saturnský pták, je jedním z nejnešťastnějších znamení. Básník o něm dí:

*Foedaque sic volucris venturi nuncia luctus.  
Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.*<sup>33</sup>

Ale labuť, roztomilý, Venuši odpovídající a Foibovi zasvěcený pták, je jednou z nejšťastnějších předzvěstí, zvláště plavcům, poněvadž se nikdy nepotopí. Ovidius proto píše:

*Cygnus in auspiciis semper laetissimus ales.*<sup>34</sup>

Věštební ptáci jsou i ti, kteří dávají auspicie hlasem a zpěvem, jako havran, datel, vrána, o které zpívá Vergilius:

*Saepe sinistra cava praedixit ab illice corvix.*<sup>35</sup>

Ku ptákům předpovídajícím budoucnost letem patří sokolí, orlí, supí, jeřábí, labuť a pod.; nutno pozorovat jejich let, zda letí pomalu či rychle, vpravo či vlevo a kolik jich letí. Rychlý let jeřábů věští špatné počasí, pomalý pak počasí jasné. Letí-li dva ptáci pohromadě, je to znamení neblahé, poněvadž dvojka je číslem zmatku. Podobně i jinde dlužno si všimati číselného poměru a přihlížeti ve výkladu k podobnosti, jak poučuje u Vergilia přepodobněná Venuše svého syna Ainea:

*Ni frustra augurium vani docuere parentes.  
Aspice bis senos laetantes agmine cygnos  
aetherea quos lapsa plaga Jovis ales aperto  
turbabat coelo, nunc terras ordine longo,  
aut capere, aut captas jam despectare videntur:  
ut reduces illi ludunt stridentibus alis,  
et coetu cinxere polum, cantumque dedere:  
haud aliter pupposque tuae pubesque tuorum  
aut portum tenet, aut pleno jubit ostia velo.*<sup>36</sup>

Nejpodivuhodnější způsob rady věštebními ptáky nalézáme u těch, kteří rozuměli ptačí řeči. Ve starých dobách byli to Melampus, Teiresias, Thales a zvláště Apollonios z Tyany, jenž výborně rozuměl řeči ptáků. Filostratos a Porfyrios vyprávějí o něm, že sedě jednou ve společnosti svých

<sup>33</sup> Tak obludný pták, zvěstující nadcházející žal, lenivý výr, předzvěst zla smrtelníkům.

<sup>34</sup> Labuť v auspiciích vždy nejradostnější pták.

<sup>35</sup> Často neblahé nám z dubu zvěstuje osudná vrána.

<sup>36</sup> Neučili mne rodiče marně auguriím. Viz na éteru šik dvanácti labutí radostných, které rozhání Diův pták, vrhnuv se na ně z otevřeného nebe, že nyní dlouhou řadou dosahují buď země, neb hledí na ni jako na útočiště: a jako ony mimo nebezpečí mávají křídly a v hejnu obletují nebem, vydávajíce zpěv, nejinak druhové tvojí a jejich děti, buď přistáli, neb plnými plachtami se přístavu blíží.

přátel, pozoroval vrabce na stromě; k nim přiletěl odněkud jiný vrabec silně a mnoho cvrlikající, jenž brzy opět odletěl. Pojednou se všichni zvedli a odletěli za ním. Tu pravil Apollonios: onen vrabec zvěstoval ostatním, že blízko města upadl osel s nákladem pšenice, jež se rozsypala na zemi. Po těch slovech někteří odešli, aby se přesvědčili, je-li tomu tak, jak řekl Apollonios a k svému úžasu shledali, že měl pravdu. Jen platonik Porfyrios praví ve 3. knize o obětech, že to byla vlašťovka. Jisto je, že každý zvuk zvířete vyjadřuje určitou jeho žádost, pocit, ať již radostný či smutný neb hněvivý. A nelze se diviti, že mnozí cvičení lidé těmto zvukům porozumí. Jak Plinius sděluje, prozradil toto umění Demokritos, vyjmenovav ptáky, z jejichž sražené krve vzniká had; požije-li někdo tohoto hada, porozumí ptačí řeči. A Hermes praví: Vypraví-li se kdo na honbu určitého listopadového dne a uvaří-li poprvé chyceného ptáka se srdcem lišky, pak všichni, kdo tohoto jídla požijí, porozumí řečem ptáků a zvířat. Arabové tvrdí, že všichni, kdož pojedli srdce neb jater dračích, porozumí myšlenkám zvířat a platonik Proklos se domníval a napsal, že srdce krtkovo přispívá k porozumění předtuch. I vnitřnosti obětních zvířat sloužily ku věštění a auspiciím, jichž objevitelem byl Tages, o němž píše Lucanus:

*Et fibris sit nulla fides, sed conditor artis  
finxerit ille Tages - -*<sup>37</sup>

Z vnitřností pokládalo římské náboženství za nejzpůsobilejší ku věštění játra: proto augurové, předpovídající z vnitřností obětovaných zvířat, pozorovali nejprve játra, z nichž jednu polovici věnovali občanům vlastní země, druhou pak nepřátelům. Srovnávajíc obě části, předpovídali augurové oněm či těmto vítězství. V následujících verších Lucanových čteme, že z vnitřností předpověděli porážku Pompejanů a vítězství císařských:

*Quodque nefas nullis impune apparuit extis,  
ecce vidit capiti fibrarum increcere molem.  
Alterius capitis pars aegra et marcida pendet,  
pars micat, et celeri venas movet improba pulsu.*<sup>38</sup>

Pak zkoumali i srdce. Bylo-li obětní zvíře bez srdce aneb chyběla-li hlavní část jater, považovali to za neblahé auspicie, nazvané auspiciemi smírnými, neboli vyžadujícími smírné oběti. Rovněž se pokládalo za neblahé znamení, uteklo-li zvíře od oltáře aneb když, udeřeno byvši, zařvalo, neb svalilo-li se na nepravou stranu těla. Tak čteme, že při obětech Julia Caesara onoho dne, kdy zasedl v rudém hávu na zlatou stoličce, chybělo dvakrát srdce ve vnitřnostech. Když Marius obětoval u Utiky, chyběla játra, taktéž když obětoval M. Marcellus. Když obětovali konsulové C. Claudius a L. Petellius, uschla najednou játra; tento zanedlouho onemocněl a zemřel, onen pak sešel se světa zbraní Ligurů. Všeobecně se věřilo, že k takovým věštbám obětním dochází působením božským aneb demonickým. Proto považovali staří vždy za vysoce důležité, stalo-li se s vnitřnostmi něco neobyčejného; když například Sulla obětoval u Laurenta, ukázalo se cosi koruně podobného na hořejším laloku jater, o čemž prohlásil haruspex Posthumius, že je to znamením vítězství a vladařství; Posthumius nutil také Sullu, aby vnitřnosti požil. I barvy vnitřností jest si povšimnouti; Lucanus praví:

*Terruit ipse color vatem: nam pollida tetrus  
viscera tincta notis, gelidoque infecta cruore  
plurimus asperso variabat sanguine livor.*<sup>39</sup>

Umění tato byla kdysi v tak veliké vážnost, že jich používali i nejmocnější a nejmoudřejší mužové; ani senát, ani králové ničeho nepodnikli bez auspicií. Nyní vše odstranila lidská nedbalost a autorita otců.

<sup>37</sup> A žilkám nebudiž věřeno, neb tvůrce umění to zjistil, onen Tages. . .

<sup>38</sup> Vždy zlo naznačují vnitřnosti, a nyní viděl na hrotu nakupenu žilnatou hmotu: na jedné straně visí část chorobná a skleslá, na druhé pak část kypí a rychlým tepem nedobrá pohybuje žilami.

<sup>39</sup> Pouhá barva poděsila věstce, neboť svrchovaná bledost měnila útroby zasažené ohavnými skrvcny a zbrocené ssedlou krví prolitou ze žil stříkající.

## Kapitola 56.

*O věštění z blesků, jak vykládati závažné a mimořádné zjevy.*

O věštění z blesku a o výkladu zázračných znamení a mimořádných zjevů vypěstovali etrusští vidci a kněží zvláštní vědu. Rozdělovali nebe na 16 krajů, pojmenovaných zvláštním jménem. Mimo to znali 11 druhů blesku a 9 bohů, již jimi vrhali, a vysvětlovali, co blesky z každé strany znamenají. Že zázračná znamení a mimořádné zjevy vždy něco značí, jest jisto, jenom je nutno, aby vykladač takových znamení byl velmi zručný ve srovnávání podobného a důkladně znal i současné záležitosti knížat a zemí. Neboť nebeská péče o knížata, národy a země je tak veliká, že ji nebe sděluje prostřednictvím hvězd, zázračných znamení, mimořádných zjevů, předzvěstí a napomenutí. Když v dřívějších dobách ukázal se týž neb podobný zjev, uvažovalo se o tom, co po něm následovalo a předpovídalo se buď totéž, aneb podobné: neboť tytéž věci mají tytéž znaky podobné. Zrození nebo smrti mnoha výtečných mužů a králů předcházela vždy podivuhodná znamení. Tak snášeli mravenci, jak vypravuje Cicero, Midovi, když byl ještě hochem, do úst pšeničná zrna, předpovídající mu takto veliké bohatství. Když Platon spal v kolébce, usazovaly se včelky na jeho rtech, čímž předpovídaly jemu líbeznou řeč. Když Hekuba nosila Parida pod srdcem, zdálo se jí, že porodila hořící pochodeň, hrozící zapáliti Troju a celou Asii. Matce Palaridově se zdálo, že ze sochy Merkurovy vytéká krev, jež zaplavuje celý dům a matce Dionysiově, že porodila satyra, kterýž podivuhodný sen se vyplnil. Když manželka Tarquinia Prisca viděla plamen, olizující hlavu Servia Tullia, předpověděla mu vladařství. Když se po dobytí Troje Aeneas přel se svým otcem Anchisem o vystěhování, objevil se na temeni Ascaniově plamen, aniž mu uškodil, jenž předpověděl Ascaniovi vládu a pohnul rodinu k vystěhování. Všechna veliká neštěstí byla předpověděna zázračnými znameními a mimořádnými zjevy. Tak čteme u Plinia, že za konsulátu M. Attilia a C. Portia přšlo mléko a krev, což předpovídalo, že příštího roku napadne Řím těžký mor. Rovněž v Lukanii přšlo houbovitě železo rok před usmrcením M. Crassa; s ním přišli o život všichni lukanští vojínové, jichž ve vojsku bylo mnoho. Za konsulátu L. Paula a C. Marcella přšla vlna blízko tvrze Corisanum, kde rok po té byl usmrcen T. Annius Milo. V cimbrických válkách byl slyšen z nebe třeskot zbraní a hlahol trub a Livius, popisuje válku makedonskou, praví: toho roku, kdy Hannibal zemřel, přšla po celé dva dny krev. A ve svém popisu druhé války punské sděluje, že v době, kdy Hannibal pustošil Itálii, přšla krvavá voda. Krátce před neštěstím u Leuktry zařinčely v chrámu Herkulově ve Spartě zbraně a v téže době otevřela se v thebském chrámu Herkulově závorami uzavřená vrata sama od sebe a zbraně na zdích pověšené byly nalezeny na zemi. Z podobných znamení lze souditi i na podobné události, jak se druhdy dělo. Nesmí se však při tom zapomenouti na vlivy nebeské, o čem obšírně pojednáme v následujícím.

## Kapitola 57.

*O geomantii, hydromantii, aeromantii, pyromantii, čtyřech základech věštění.*

Živly nás poučují o budoucnosti, těhotné osudy a podle nich jsou nazvány čtyři velebné druhy umění věšteckého: geomantie, hydromantie, aeromantie a pyromantie. Jimi se asi chlubí ona Lucanova kouzelnice, praví-li:

*At verum, tellus, aer, aetherque, chaosque,  
aequoraque et campi, Rhodopeia saxa loquentur.<sup>40</sup>*

Geomantie věští z pohybů, hluku, dmutí, chvění, trhlin, otvorů a výparů země a jiných podobných úkazů. O umění tom psal Arab Almadel. Existuje také ještě jiný druh geomantie, věštící z bodů na zemi naznačených, o kterém však nebudeme nyní pojednávat, míníce tak učiniti později. Hydromantie věští z vody, z jejího proudu, přibývání a ubývání, z rozvlnění, zabarvení a podobně. Sem patří také vidiny ve vodách, způsob věštění vynalezený Peršany. Varro vypravuje o jednom chlapi, že viděl ve vodě obraz Merkura, jenž mu sdělil ve 150 verších průběh války s Mithridatem. I Numa Pompilius pěstoval, jak známo, hydromantii, citovav zjevy bohů ve vodě a zvidaje tak budoucnost. Těž Pythágoras žijící velmi dlouho po Numovi věnoval se tomuto umění. Assyřané velmi si cenili oně hydromantie, nazývané dle poháru vodou naplněným lekanomantii. Do tohoto poháru byly vkládány zlaté, stříbrné plíšky a drahokamy, popsané určitými jmény, charaktery a obrazy. Sem náleží také líti

<sup>40</sup> A pravdu poví země, vzduch, éter a chaos, hladiny vod a nivy, i Rhodopské skály.

olova neb vosku do vody, z něhož se vytvářejí potom tvary k našemu přání se vztahující. Existovaly i věštbé prameny, jako pramen u Patrasu v Achaji a v Epidauru, nazývající se vodami Junoninými; bude o nich zmínka později, až promluvíme o orakulích. Pak sem náleží tak zvané věštby rybí, konané v Lykii na místě zvaném Dina. Blízko moře, v háji Apollonovi zasvěceném, byla v suchém písku vykopána jáma, do které věštec házel pečené maso; náhle se naplnila jáma vodou a objevilo se veliké množství ryb a jiných podivných a neznámých zvířátek, z jichž tvarů věštec věštil. Podrobně o tom vypráví podle Polycharma historik Athenaios ve stati o obyvatelích Lykie. Aeromantie věští ze vzduchu, z vanutí větru, z duhy, kruhů kolem měsíce a slunce, z mlhy a mraků, jakož i z obrazů objevujících se v mracích a ve vzduchu. Pyromantie věští z povahy ohně, vlasatic, ohnivých barev a ze zjevů a obrazů v ohni. Tak manželka Ciceronova předpověděla, že její choť se stane příštího roku konsulem, ježto chtějíc po vykonané oběti pohlédnouti do popelu, spatřila, jak z něho náhle vyrazil plamen. Plinius dí, že bledý, temně šelestící oheň, oznamuje změnu počasí, déšť předpovídají oharky ve svítilnách, plápolá-li oheň nepokojně, vrhají-li světla ze sebe plameny, aneb nelze-li svítilen skoro ani rozžati, hromadí-li se jiskry aneb lpějí-li na žárovém kotli po jeho vyzdvižení žhavé saze, vyrazí-li z popele plamen a vrhá-li kolem sebe jiskry, spéká-li se oheň na ohništi neb září-li silně uhlí, nastane brzo vítr. K těmto uměním věštickým patří také ještě kapnomantie, zvaná tak od kouře, poněvadž sleduje plameny a kouř, jich barvy, zvuky, pohyby a všímá si, zda vystupují vzhůru, neb jsou-li sraženy dolů, či zda krouží, jak Statius naznačuje v následujících verších:

*Vincatur pietas, poneque altaria virgo,  
quaeramus superos, facit illa acieque fagaci  
sanguineos flammaram apices, genitumque per auras  
ignem, et clara tamen mediae fastigia lucis  
orta, docet nunc in speciem serpentis inanem  
ancipiti gyro volvi, frangitque rubore.<sup>41</sup>*

Ohňů a plamenů se dotazovali staří o radu i v jínech Etny a na předhoří Nymfeiu u Apollonie a pokládali za dobré znamení, když plamen nevrátil předmětů hozených do jícnu; vymrštil-li je zpět, pak bylo to znamením nepříznivým. Též o tom pojednáme později ve stati o orakulích.

## Kapitola 58.

*O křísení mrtvých, dlouhotrvajícím spánku a hladovění.*

Arabští filosofové se domnívají, že někteří lidé, kteří se povznesli nad síly tělesné a nad smyslovost vůbec, jsou s to po jejím přemožení s pomocí nebes a inteligencí přijati do sebe božskou sílu. Protože lidské duše jsou nesmrtelné a duši dokonalých jsou poslušni všichni duchové, mají magové za to, že dokonalí lidé mohou silami nižší duše odloučené již od jejich umírajících těl povolati do nich zpět stejně, jako zabitou lasičku křísí dech její matky, aneb jako lvi křísí svoje mrtvá mláďata nepřetržitým na ně dýcháním. Protože vše podobné aplikováno na podobné, dostává podobnou povahu a ježto všemu, co trpí a co přijalo působení činného principu, dostává se i jeho povahy, domníváme se, že k takovému obživnutí přispívají i určité byliny a magické přípravky. Takové prostředky se prý připravovaly z popelu fénixe a ze svlečené hadí kůže, což by se mohlo považovati za vybájené a nemožné, kdyby dějiny toho nepotvrzovaly. Neboť se dočítáme o mnohých, kteří zahynuli ve vodě, v ohni, ve válce, neb jinak, že po několika dnech opět obživli, jak Plinius dosvědčuje o konsulu Aviolovi, L. Lamiovi, Coeliu Tuberonovi, Corsidiovi, Gabienovi a j. Podobně čteme o bajkaři Ezopovi, Tindareovi, Herkulovi a o Palicích, synech Jupitera a Thalie, kteří zemřevše, znovu ožili. Mnohé vzkřísili i magové a lékaři, jak svědčí dějiny o Asklepiovi a jak již dříve jsme podle Juby, Xantha a Filostrata vypravovali o Arabu Tillovi a o Apolloniovi z Tyany. Dočítáme se také o jistém Glauku, jenž když náhle zemřel, byl lékaři neočekávaně vzkříšen bylinou, zvanou drak; jiní pravili, že byl vzkříšen jakýmsi medovým přípravkem, z čehož vzniklo přísloví: Glaukos byl vzkříšen medem. Apuleius, jenž rovněž líčí jeden takový oživovací způsob, praví o egyptském proroku Zachlovi: prorok položiv jednu bylinku na ústa a druhou na prsa mrtvoly, obrátil se k východu a tiše a značně prosil

<sup>41</sup> Nechť je přemožena zbožnost, dej panno, ať na oltářích se dotážeme bohů! Pozoruje ona moudrým pohledem krvavé vrcholy pochodně, k nebi planoucí oheň, a uprostřed pochodně vzniká jasná světelná zář a plamen se dme v neblahý obraz hada a krouží a láme se červeně.

majestátně vycházející slunce, načež slavnostně ukázal přítomným veliký zázrak: prsa se vzdouvají a zvedají, tepna počíná bít, duch vstupuje opět do těla, mrtvola se zvedá a mladík mluví. Je-li to pravda, přemáhá často při smrti prudké vytržení duši v její schránce, znemožňujíc jí jakékoliv působení na tělo, takže pocit i pohyb je opustí, ačkoliv člověk ještě doopravdy nezemřel a leží pouze delší dobu bez projevu života jako mrtvý. Zvláště za moru se stávalo velmi často, že mnozí z pochovaných ve hrobě obživil, což se stávalo zvláště u žen trpících nemocemi dělohy. Rabbi Mojžíš vypravuje podle jedné knihy Galenovy, že kdosi onemocněl strnulostí, jež trvala šest dní, po kteroužto dobu ani nejedl, ani nepil a jeho tepny byly tvrdé. V téže knize se také praví, že jednomu vodnatelnému přestala bít tepna, celé tělo jeho znehybnělo, srdce více netlouklo, takže ležel jako umrlý. Zmíněný autor dále uvádí, že následkem pádu z výše, velikého křiku neb delšího prodlévání pod vodou nastoupí mdloby trvající 48 hodin, takže člověk leží jako mrtvý a obličej jeho má barvu nazelenalou. Týž uvádí případ, kdy mrtvý byl pochován 72 hodin po své zdánlivé smrti a zemřel skutečně až v hrobě, jsa zaživa pochován. Uvádějí se i příznaky, podle nichž lze zdánlivě mrtvé poznati; zemrou však dojista, není-li jim pomozeno, a to buď puštěním žilou, neb jinak, což však bohužel stává se velmi zřídka. Takto jest možno, že lékaři a magové křísí mrtvé, jako kdysi Marsové a Psillové obživovali osoby usmrčené hady. Zdá se býti možným, aby takové extase trvaly dlouho, aniž člověk zmirá, právě tak, jako existuje zimní spánek plchů, krokodilů a většiny hadů, kteří přespávají zimu spánkem smrti podobným natolik, že snad jen žárem ohně jest možno je probuditi k životu. Častěji jsem pozoroval, že plch, i byl-li rozřezán, zůstal nehybný jako mrtvý a teprve, když byl vařen, dávaly částice jeho těla známky života. Ačkoliv se to zdá býti neuvěřitelným, přece čteme u slovných historiků, že byli i lidé, kteří mnoho let prospali, aniž by zestárli, což tvrdí sám Plinius o jednom chlapci, jenž unaven letním vedrem a dlouhou chůzí, prospal 57 let. Rovněž o Epimenidovi čteme, že spal v jedné jeskyni 57 let, odkudž vzniklo přísloví: Spí déle než Epimenides. Jan Damašský vypravuje o jednom unaveném německém sedláku, že ulehnuv do sena, nepřetržitě prospal podzim i zimu, až teprve v létě, když se seno spotřebovalo, našli ho polomrtvého, probuzeného a úžasem bez sebe. Dějiny církevní posilují víru v takové úkazy, když vypravují o sedmi spáčích, kteří prospali prý 196 let. V Norsku se nalézá pod jedním břehem jeskyně, kde spalo, jak píše Pavel diakon a Methoděj mučedník, sedm mužů, aniž jim tak dlouhý spánek nějak škodil. Často sestupovali lidé do jeskyně, aby znepokojovali spáče, avšak vždy byli ochromeni; konečně zanechali vůkolní obyvatelé, varování tak zřejmým trestem, jakýchkoli pokusů znepokojovati spáče. Xenokrates, jeden z vynikajících filosofů, považuje takovýto dlouhý spánek za přirozený trest, přičtený věčností jistým duším za jejich viny. I Jan z Damašku dokazuje možnost a přirozenost takového spánku a nepokládá jej za nesmysl. Neboť, mohou-li jistí tvorové spáti po několik měsíců bez jídla a pití, vyměšování, chřadnutí a rozkladu, je totéž možné i u člověka, a to po mnoho dní, měsíců neb roků, podle napětí neb ochablosti jeho sil a duševních schopností, a to ať již je spánek vyvolán kouzelným nápojem, spavou nemocí, nemírným opojením, aneb jinými tomuto podobnými příčinami. Lékaři tvrdí, že existuje přípravek, jehož i malá dávka dostačí, aby člověk snesl po dlouhou dobu hlad, jako kdysi Eliáš posílen andělem jakýmsi pokrmem, se postil po 40 dní. Giovanni Boccacio vypravuje, že za jeho doby žil v Benátkách muž, jenž se každoročně po 40 dní postil, aniž čeho požil. A jest ještě podivuhodnější, že v téže době žila v jižním Německu paní, která po 30 roků ničeho nejedla, což by se zdálo neuvěřitelné, kdybychom neznali nového případu z doby přítomné. O bratru Mikuláši von der Flüe, švýcarském poustevníku, je známo, že po 22 let, až do své smrti, žil bez jakékoliv potravy. Pamětihodné jest, co vypravuje Theofrastos o nějakém Filinovi, že ničeho nejedl kromě mléka. Věrohodní autoři se zmiňují o rostlině, které když Skythové jednou požili, aneb aspoň v ústech drželi, nebylo jim třeba jísti, ani pít po 12 dní.

## **Kapitola 59.**

### *O věštění ze snů.*

Existuje též druh věštění ze snů, jak dokazují nejen filosofové a teologové, ale i dějinné doklady a denní zkušenost. Snem nevyrozumívám však obyčejné výplody fantasmie ve spánku, neboť bývají liché a bezvýznamné, byvše přeneseny z bdění do spánku, neb podmíněné tělesnou poruchou. Pokud totiž tělo trpí dobrým či zlým osudem, předvádí duše spícímu obrazy, jimiž ho unavovala za bdění; často také sen klame svým opakem. Sen, který mám však na mysli, je vyvolán v duši za duševního i tělesného zdraví působením nebeského světla. Pravidla výkladů nalezneme v knihách astrologických a

sice v partiích o těchto otázkách pojednávajících; pravidla ta jsou však velmi nedokonalá, neboť sny nejsou stejné u všech lidí, řídí se kvalitou a zvláštnostmi fantazie. Proto nelze podati jednotné a vždy platné metody vykládací; protože dle Synesia jsou úkazy u těchže věcí tytéž, u podobných pak podobné, je nutno, aby ten, kdo viděl častěji jedno a totéž neb něco podobného, spojil s viděním týž neb podobný význam, působení a následek. Aristoteles praví: Pocitem posilujeme paměť, ze vzpomínek na jednu událost častěji se přihodivší povstává zkušenost, z mnoha zkušeností pak vyrůstá znenáhla umění a věda. Stejně jest nutno si počínati u snů. Proto Synesios radí, aby každý si všímal svých vlastních snů a následků takových, s nimiž ve snu viděné se shoduje, dobře si viděné i prožité zapamatoval a takovým bedlivým sebezpozorováním si utvořil řadu pravidel, takže by potom každý, na nic nezapomínaje, mohl sobě sestaviti použitelnou věšebnou a vykládací metodu svých snů. Nejvýznamnější sny bývají ony, které se staly za průchodu Luny oním znamením, které ovládá devátý dům základního horoskopu, ročního horoskopu, aneb když prochází devátým znamením vůbec (Střelec). Nejpravdivější a nejspolehlivější věštby nepodává nám příroda, ani lidské umění. Budoucnost zjevují nám čistě duše z božského vnuknutí. Tím řekli jsme vše, co se vztahuje na věštby a orakula.

## **Kapitola 60.**

*O nadšení a věštbách ve bdění, o síle melancholické povahy, kterou někdy i démoni jsou vábeni do lidských těl.*

Nejenom osoby spící, ale také i bdící mohou někdy věštiti, je-li jejich duše volná a je-li vedena nějakou zvláštní pohnutkou. Takové věštění jmenuje Aristoteles nadšením a odvozuje je z temperamentu melancholického. Ve svém pojednání o věštění píše: „Melancholické umí výborně předvídati a vykládati, představující si rychle stav věcí a zachycující velmi snadno dojmy z nebeského světla“. Ve svých „Problémech“ tvrdí tentýž filosof, že Sibylly a bakchantky, jakož i Niceratus ze Syrakus a Ammon věštili a básnili jenom následkem svého melancholického temperamentu. Tedy příčinou nadšení u lidí je povaha melancholická, ovšem nikoli ta, zvaná černou žlučí, jež je povahy velmi zlé a odpornej, takže její převážení v lidském těle vyvolává dle fyziků a lékařů nejen šílenství, ale i posedlost lidského těla zlými duchy, nýbrž touto povahou rozumíme onu tak zvanou přirozenou a bílou žluč. Vznícena a hořící vyvolává nadšení směřující k vědě a věštbě, zvláště, působí-li ještě nějaký jiný nebeský činitel, hlavně Saturn. A poněvadž Saturn je chladný a suchý jako tato povaha, vlévá do duše denně nadšení, které posiluje a udržuje. A jsa mimo to původcem tichého rozjímání, mající v nenávisti vše veřejné, a nejvyšší planetou, neodvolává pouze duši z oboru jejího vnějšího zaměstnání, ale povznáší ji nad věci pozemské až k nejvyššímu, propůjčuje jí vědu a znalost budoucna. To měl na mysli Aristoteles, když ve svých „Problémech“ napsal: „Následkem své melancholické povahy stali se mnozí téměř božskými lidmi a předpovídali budoucnost; jiní se stali básníky“. Dále praví, že všichni mužové znamenití ve vědách byli melancholiky, s čímž souhlasí i Demokritos a Platon tvrdíce, že někteří melancholické vynikají duchem tak velice, že se podobají více bohům než lidem. Melancholické, nejdříve nevzdělaní, neobratní a lehkověrní, jakými byli Hesiodos, Ion, Tynnichus z Chalkidiky, Homeros a Lucretius, byli často náhle uchvázeni nadšením, stavše se básníky a mnohdy sotva rozuměli svým vlastním podivuhodným a božským zpěvům. Proto praví božský Plato o Ionovi: „Pohasne-li oheň nadšení, nerozumějí sami básníci dobře tomu, co napsali, třebaže podle slov odborníků v různých uměních a vědách, vyslovili pravdu.“ Dokonce melancholický temperament jest tak mocný, že jeho působením přitahují se někdy do lidských těl i nebeští démoni, za jejichž přítomnosti a na jejichž popud upadají lidé do stavu blouznivého nadšení, promlouvající podivuhodně, jak dosvědčuje celý starověk; prý se tak děje v trojím směru podle tří duševních sil: imaginace, rozumu a nazírání. Setřásla-li duše, vedena melancholickým temperamentem, okovy těla a pouta údů a přešla-li cele ve stav imaginace, stává se náhle obydlím nižších démonů, kteří ji často propůjčují podivuhodnou zručnost v nesnadném umění. Tak pozorujeme, že nejnevzdělanější člověk se stává mnohdy náhle nejlepším malířem, architektem, aneb mistrem v jakémkoliv umění. Předpovídají-li nám takoví démoni budoucnost, pak týká se poruch živelných a událostí časových, jak kdysi Sibylly Římanům věštily. Povznese-li se konečně duše ve stav nazírání, stává se sídlem vyšších duchů, dovídajíc se od nich božská tajemství božského řádu, stupňů andělských a všeho, co přísluší k poznání věčných věcí a ku spáse duší. Co se týče předpovědí

budoucná, věští nám to, co souvisí s božskou prozřetelností, jako například budoucí zázraky, příchod budoucích proroků a změny zákona. Tak předpověděly Sibylly Krista, dlouho před jeho příchodem. Vergilius tušil asi blízký příchod Kristův, když vzpomněv kumejské Sibylly v básni věnované Polliovi, píše:

*Ultima Cumaei iam venit temporis aetas,  
magnus ab integro seclorum nascitur ordo,  
iam redit et virgo, redeunt Saturnia regna,  
iam nova progenies coelo demittitur alto.*<sup>42</sup>

A poněkud dále naznačuje vyhlazení dědičného hříchu slovy:

*Le duce si qua manent sceleris, vestigia nostri  
irrita, perpetuo solvent formidine terras.*<sup>43</sup>

A připojuje:

*Ille Deum vitam accipiet, divisque videbit  
permixtos heroas, et ipse videbitur illis,  
pacatumque reget patriis virtutibus orbem.*<sup>44</sup>

I potření hada a zničení dřeva smrti, to jest zničení jedu stromu poznání dobrého i zlého, naznačuje slovy:

*Occidet et serpens, et fallax herba veneni.*<sup>45</sup>

Avšak, že přece jen zbude jakási stopa po prvotním hříchu, naznačuje dalším:

*Panea tamen suberunt. priscae vestigia fraudis.*<sup>46</sup>

Konečně, povznášeje se co nejvýše, vyzývá Očekávaného jako Syna Božího následujícími slovy:

*Chara Deum soboles magnum Jovis incrementum,  
aspice connexo nutantem pondere mundum,  
et terras, tractusque maris, coelumque profundum:  
aspice venturo laetentur ut omnia seculo.  
O mihi tam longae maneat pars ultima vitae,  
spiritu et quantum sat erit tua dicere facta.*<sup>47</sup>

Jsou i věštby, které zaujímají střední místo mezi věštěním přirozeným a nadpřirozeným. Tak smrti blízcí a stářím vysílení lidé předvídají někdy budoucnost, ježto, jak praví Plato ve své „Republice“, ti, jimž smysly již tolik nepřekážejí, vidí daleko ostřeji; také se přibližují stále více a více onomu místu, kam spějí, a jejich pouta jsou již uvolněna, nepodléhají více jako dříve svému tělu, a proto také snadněji vnímají světlo božského zjevení.

## **Kapitola 61.**

*O složení člověka, jeho vnějších a vnitřních smyslech a rozumu; o trojích žádostech duše a vášních vůle.*

Mnozí teologové se domnívají, že Bůh tělo prvního člověka nestvořil bezprostředně, nýbrž že je sestavil a utvořil ze živlů prostřednictvím nebeských duchů; s tímto názorem souhlasí podle nauky Platonovy také Alkinoos, tvrdě, že nejvyšší Bůh je stvořitelem celého světa, tedy i bohů a démonů,

<sup>42</sup> Poslední již věk času dle Kumejské věštby dochází, a veliký řád ér mohutně se rodí, vrací se Panna a vládá Saturnova a již z vysokého nebe sestupuje nové potomstvo.

<sup>43</sup> Za tvé vlády, jestliže zůstávají ohavné stopy naší viny, nechť zbaveny jsou země věčné hrůzy.

<sup>44</sup> On přijme život bohů, uzří bohy spolu s heroy, a sám bude viděn mezi nimi a bude vládnouti otcovskými ctnostmi uklidněným světem.

<sup>45</sup> Zahubí i hada i potměšilou bylinu jedovatou.

<sup>46</sup> Zastaralé lži přece jen zbude sled.

<sup>47</sup> Bohům vzácný, veliký potomku Dia, viz jak radostí chvěje se baň světa, i země, okruhy moře i hluboké nebe; viz, jak vše se raduje v budoucím věku. Ó nechť trvá mi dech ku zvěstování tvých děl.

kteří jsou proto nesmrtelní. Ostatní věci a druhy smrtelných bytostí stvořili z rozkazu nejvyššího boha bohové mladší, neboť kdyby je byl utvořil sám Bůh, byly by také nesmrtelné. Bohové vzali tudíž ze země, ohně, vzduchu a vody určité částice, sloučili je navzájem a utvořili takto ze všeho jedno tělo, které podrobili duši, a vykázali v něm jednotlivým citům zvláštní místa, jako hněvu prsa, žádostem břicho, ušlechtlejším smyslům hlavu, jako tvrz a záštitu těla celého. Pak došlo na různé orgány mluvy.

Smysly dělíme na vnější a vnitřní; vnějších obecně známých smyslů je pět a jejich základem je rovněž pět orgánů. Jsou uspořádány tak, že nejčistší jsou ony, které se nacházejí na vyšších částech těla. Oči jsou umístěny nejvýše, a proto jsou také nejčistší, neboť jsou spřízněny s povahou světla a ohně. Na druhém místě co do čistoty jsou uši, které možno přirovnati ke vzduchu. Na třetím místě je nos, jehož povaha nalézá se uprostřed mezi vzduchem a vodou. Orgán chuti jest již hutnější a přibližuje se nejvíce povaze vody, a konečně je tu po celém těle rozvětvený orgán hmatu, odpovídající zemské hustotě. Jemnější jsou ony smysly, které vnímají věci z dálky, jako zrak a sluch a do jisté míry i čich, který vzduchem vnímá mnohé, co není v jeho blízkosti. Chuť jest omezena pouze na vjemy zblízka. Pocit neboli hmat je činným ve dvojnásobném směru, neboť nevnímá pouze věci z bezprostředního styku, ale jako zrak postřehuje prostřednictvím vzduchu, tak i hmat vnímá prostřednictvím hole neb prutu tělesa tvrdá, měkká a tekutá. Hmat jest jediný ze všech smyslů, který je společný všemu živoucímu. U člověka jest ostatně hmat smyslem nejspolehlivějším, neboť co se týče chuti a pocitu předčí sice člověk zvířata, ale v ohledu ostatních tří smyslů jsou mnohá zvířata člověka dokonalejší. Ku příkladu psi vidí, slyší a číjí ostřeji než člověk.

Vnitřních smyslů podle Averrhoesa je čtvero. Prvním jest smysl obecný, který shromažďuje a zpracovává všechny představy a dojmy smyslů vnějších, druhý jest smysl imaginační, jehož úkolem jest - poněvadž sám ničeho nevnímá - obrazy zachycené jinými smysly podržeti a předati je smyslu třetímu, myslí, která obrazy ty poznává a posuzuje, aby materiál takto rozlišený, spořádaný, rozpoznáný a posouzený odevzdala k uschování paměti, čtvrtému to vnitřnímu smyslu. K fantasmii a síle myslivé vztahují se všeobecné rozmluvy, nařízení, žádost a nelibost, jakož i popud jednání, a co se týče duchovna, úsudek, nadání, vědomosti, moudrost, rozvaha a šťastná rozhodnost. Ona ukazuje nám ve snu budoucnost, a proto se také často nazývá fantasmie duchem fantastickým; je posledním stupněm inteligence, protože dle Jamblicha je vrozena všem duševním silám, zobrazuje všechny tvary, podrobnosti druhů, účinky a viděné, nebo předává opět dojmy jiných sil jiným a donucuje věřiti tomu, co bylo viděno a rozumem pochopeno. Především hotoví si obraz podle zvláštností každé věci; tyto obrazy shromažďuje a srovnává, nalézajíc je podobnými, aneb pracujíc k tomu, aby se shodovaly; vyvolává veškeré duševní činnosti, slučuje vnější s vnitřním a působí dokonce i na tělo.

Smysly mají svoje orgány v hlavě, neboť smysl obecný zaujímá v mozku nejpřednější místo se silou imaginační, ačkoliv Aristoteles vykazuje smyslu obecnému místo v srdci; síla myslivá dlí v nejhořejší a střední části hlavy, paměť pak v části nejzazší. Četné jsou dále nástroje hlasu a mluvy, totiž svaly uvnitř prsou mezi boky, hrudník, plíce, průdušky, hrdlo, vše chrupavčité podle zvrtných nervů, hlasivky a všechny svalovité orgány dýchání. Vlastním orgánem mluvy jsou však ústa, ve kterých se tvoří slova a řeč, a sice jazykem a průduškami, zastupujícími nástroje, podnětím vyvozujícím hlas, otevřením zubů a úst, jako u strun na lyře a konečně i nosem přispívajícím k dobrému i špatnému hlasu. Nejvýše nad pocitovou duší, rozvíjející svoje síly po orgánech těla, stojí netělesný duch, jenž je povahy dvojitý: na jedné straně zkoumá příčiny, vlastnosti a průběh věcí v přírodě, oddává se tak rozjímání o pravdě, pročez nazýváme ho duchem rozjímavým, kdežto druhá povaha či síla ducha, kterou tento rozlišuje, se zaměstnává úplně úsudky a jednáním, pročez je nazývána duchem činným. Tak uspořádala příroda síly u člověka, aby mohl poznati vnějšími smysly věci hmotné, smysly vnitřními pak podobnosti těl a konečně duchem věci abstraktní, které nejsou ani tělesné, ani čemu tělesnému podobné. Z tohoto trojího řádu duševních sil vznikají v duši tři druhy žádostí: první, přirozená žádost je určitým sklonem přírody ku svému cíli, jako když kámen směřuje k zemi. Tendence tato sídlí ve všem. Druhá, živočišná vztahuje se ke smyslům a dělí se v odmítavost a chtivost. Třetí žádost, duchovní, zve se vůlí a rozlišuje se od smyslné tím, že nežádá si ničeho, čeho nepochopila.

Ačkoliv sama vůle směřuje k možnému, přece, jsouc svojí podstatou svobodná, může tíhnouti i k nemožnému, jak tomu bylo u d'ábla, jenž chtěl se rovnati Bohu. Vůle se stále pozměňuje k nižším silám. Z jejích zkažených žádostí vznikají čtyři vášně, jež trápí někdy tělo. První vášní je rozkošnictví, jakási změkčilost ducha nebo vůle, která se žádostivě oddává příjemným pocitům, které podávají



smysly. Jinými slovy je to sklon duše k vysilujícím rozkošem. Druhá vášeň je ochabnutí, zemdlení neb rozložení sil, vznikající tím, když při rozkoši se ve sladkosti požitku rozplývá veškerá duchovní síla, jež mizí, když se mu cele podrobuje. Třetí vášní je vychloubáčnost, vypínavost, když se totiž někdo domnívá, že dosáhl v něčem nejvyššího, čímž se nepřístojně honosí a vypíná. Čtvrtou a poslední vášní je škodolibost, zlomyslnost, určitá radost z neštěstí bližního, bez vlastní ho prospěchu. Pravím výslovně bez vlastní prospěchu, neboť když se někdo raduje zistně z neštěstí, které potkalo jeho bližního, činí tak více z lásky k sobě, než z nelásky k druhému. Bolest plodí čtvero opačných vášní: hnus, zármutek, strach a hoře nad zdarem druhého bez vlastní škody, což jmenujeme závistí. Je to zármutek nad cizím štěstím, jako soucit je zármutek nad cizím neštěstím.

## **Kapitola 62.**

*O vášních ducha, jich původu, zvláštěnostech a druzích.*

Duchovní vášně jsou jistými pohyby neboli sklony, vyplývajícími z pojetí nějaké věci dle toho, pohlížíme-li na ni jako na věc dobrou či špatnou, příznivou či neblahou. Pojetí může být trojí: smyslové, rozumové a duchovní; jimi se řídí duchovní vášně. Sledují-li vášně pojetí smyslové a přihlédají k časnému dobru nebo zlu z hlediska zisku nebo škody, příjemnosti nebo nepříjemnosti, nazývají se vášněmi přirozenými neb zvířecími. Sledují-li pojetí rozumové, přihlédají-li k dobru nebo zlu z hlediska ctnosti a hříchu, pochvaly a hany, užitečnosti a zbytečnosti, počestnosti a hanebnosti, nazývají se vášněmi rozumovými či dobrovolnými. Sledují-li konečně vášně pojetí duchovní a přihlédají k dobru neb zlu ze stanoviska spravedlnosti a křivdy, pravdy a klamu, nazývají se vášněmi duchovními, neboli starostmi svědomí. Podkladem duševních vášní jest však síla žádostivosti duše samé, jež dělí se na pud chtivosti a odmítání, jež různým způsobem hledí k dobru neb zlu. Pud chtivosti uvažuje mnohdy o dobru a zlu ze stanoviska obecného, a tu vzniká láska nebo rozkoš, na druhé straně pak nenávisť. Aneb nevidí dobra vůbec a pak povstávají žádost a touha. Rozjímá-li o zlu jako o nepřítomném, ale hrozícím, doléhajícím, vzniká ošklivost a snaha uniknouti. Aneb dívá se na dobro i zlo jako na přítomné, a tu vzniká na jedné straně potěšení, radost a rozkoš, na straně druhé pak zármutek, soužení a bol. Odmítání uvažuje o dobru a zlu ze stanoviska obtížného dosažení nebo uhájení, útěku neb zapuzení, a to brzo s důvěrou, což vyvolává naději a odvahu, brzo s nedůvěrou, čímž vznikají zoufalství, tesknota a strach. Mnohdy stupňuje se hněvivé vzrušení až k pomstě, k níž dochází jedině následkem dřívějšího zla, jakým je utrpěná křivda nebo těžké ublížení. Tak nacházíme v duši 11 vášní: lásku, nenávisť, žádost, ošklivost, radost, bolest, naději, zoufalství, odvahu, strach a hněv.

## **Kapitola 63.**

*Kterak vášně ducha mění vlastní tělo, pozměňujíce jeho vlastnosti a působíce na ducha.*

Imaginační síla neboli fantazie vládne duševním vášním závislým na smyslovém chápání. Podle různosti vášně pozměňuje a přeměňuje tato vlastní tělo různě, zjevně, pozměňujíc jeho nahodilé vlastnosti, pohybujíc duchem nahoru nebo dolů, vně neb dovnitř a rozmanitě působíc na údy. Tak v radosti je duše pužena navenek, ve strachu dovnitř, při uctivosti stoupá k hlavě. V radosti se rozšiřuje srdce, v bolu se svírá. Podobně děje se v hněvu neb úzkosti, jenomže rychleji. Hněv nebo pomstychtivost vyvolávají také horkost, červeň, trpkou chuť a průjem. Strach bývá provázen chladem, tlučením srdce, němotou a bledostí, smutek potem a barvou namodralou. I soucit, jsa jistým druhem smutku, zachvátí často tělo soucítícího, jako by bylo tělem litovaného. Je známo, že pouto lásky mezi milenci bývá někdy tak silné, že čím trpí jeden, tím trpí i druhý. Úzkost vyvolává suchost a černání. Jaký žár vyvolává milostná vášeň v játrech a žilách, vědí dobře lékaři, kteří podle těchto známek u vášnivého milence poznávají osobnost milence. Tak poznal Erasistratos, že Antichos vzplál k Stratonice láskou. Je také známo, že velmi prudké vášně mohou přivoditi i smrt, a lid ví, že někdy přílišnou radostí, láskou neb nenávisť lidí umírají, ale také často se uzdravují. Tak čteme o Sofoklovi a sicilském tyranu Dionysiovi, že oba, obdrživše zprávy o svém úspěchu v tragedii, zemřeli. Jedna matka, spatřivši svého syna vraceti se z bitvy u Cannen, náhle zemřela. Jak působí zármutek, je rovněž obecně známo, a my víme, že často pošli psi zármutkem nad smrtí svých pánů. Někdy mají takové vášně vzápětí vleklé choroby, jindy zase uzdravení. Mnozí dívajíce se z výše, chvějí se bázní, před

očíma se jim tmí, je jim nevolno a často pozbývají i vědomí. Někdy dochází k pláči, horečce a padoucnici, mnohdy však tyto nepříjemnosti mizí; jindy se zase projevují jiné podivuhodné účinky, jak tomu bylo u Kroisova syna, němého od narození, jemuž veliká úzkost a touha navrátily mluvu, již mu příroda tak dlouho odpírala. Tak při náhlém přepadení stávají se údy náhle neživotnými, necitlivými a nehybnými; někdy se však život do nich opět vrací. Co zmůže prudký hněv a veliká odvaha, vidíme na Alexandru Velikém, z něhož v Indii za bitvy sršel oheň a zářilo světlo. Tak i o Theodorichově otci čteme, že sršely z celého jeho těla jiskry na všechny strany a dokonce byly provázeny i sykotem. I u zvířat se toto někdy děje. Vypravuje se o jednom Tiberiově koni, že chrлил oheň.

## **Kapitola 64.**

*Kterak vášně ducha působí na tělo podobností napodobeného. Dále o proměně a přemístění lidí a jakými silami mohutnost imaginační nejen tělu, ale i duši vládne.*

Uvedené vášně působí na tělo napodobivostí, to jest vyvolávají zjevy obdobné, je-li zároveň činná živá imaginační síla; například, dostáváme chuť, slyšíme-li něco, vidíme-li někoho jísti pikantní jídla aneb i když si to pouze představuje. Vidíme-li někoho zívati, zíváme rovněž a mnozí cítí v ústech kyselou chuť, mluví-li se o octu. Ošklivý pohled pobuňuje chuť a budí odpor. Mnozí omdlévají, spatřili-li lidskou krev. Někteří mají hořko v ústech, když vidí, jak někomu je předkládáno hořké jídlo. Vilém Pařížský vypravuje o jednom člověku, jenž potřeboval-li projímadla, pohlédl pouze na lék a účinek se dostavil. Zde nepůsobily ani podstaty, ani chuť, ani vůně, nýbrž pouhá shoda představy. Z téže příčiny trpí spící ve spánku nesnesitelné útrapy pálení, když se jim zdá, že hoří, aneb že se nacházejí v plamenech, ačkoliv ve skutečnosti není ohně nablízku a vše je působenou pouze podobností představivosti. Někdy dokonce i lidská těla bývají proměněna, přetvořena a přenesena v jiná místa, což se děje sice častěji ve spánku, ale stává se i za bdění. Tak Cyppus, pozdější volený italský král, usnuv přemítaje o býčím zápasu, jehož byl vášnivým milovníkem, druhého dne se probudil s rohy na hlavě, jichž vznik nelze jinak vysvětliti, nežli že vegetativní síla vzrušenou fantasií vydrážděná pudila rohotvornou šťávu ku hlavě a vykouzila rohy. Přemýšlí-li totiž někdo o něčem nepřetržitě, vytváří se v jeho nitru obraz představované věci, jenž reprodukuje se v krvi, která pak vtiskuje tento obraz údům, které oživuje, vlastním i cizím. Tak například imaginace těhotné ženy vtiskuje plodu znamení toužené věci, aneb imaginace člověka kousnutého vzteklým psem vyvolává v jeho moci obrazy psů. Tak mnozí náhle zešediví a jeden hoch během jediné noci působením snu vyrostl v dokonalého muže. Mnozí řadí sem i jizvy krále Dagoberta a stigmata sv. Františka; onen obával se příliš přepadení, tento pak stále rozjímal o ranách Kristových. Mnozí bývají přenášení řeckami, ohněm a nedostupnými místy, což se děje tak, že představy prudké touhy strachu neb odvahy vtiskují se duši a sloučeny s výparý dráždí ústroj v dotknutí se jeho základu a zároveň i fantasií, která je principem místního pohybu. Tak údy a orgány pohybu se podráždí a jsou nepochybně přenášeny na místo, které duše imaginovala, ovšem nikoliv viditelně, nýbrž vnitřní fantasií. Duše vládne tělem tak mocně, že je sama přenáší na místa, jež si představuje neb o nichž sní. Lze uvést mnoho příkladů poukazujících na záračnou moc ducha nad tělem. Tak píše Avicena o jednom člověku, jenž ochromoval podle libosti. Jediným příkladem obdobného druhu je případ Vibia, jenž nezešílel snad nešťastnou náhodou, nýbrž dobrovolně; chtěl totiž hrátí šilence domníval se, že jeho šílenství je toliko geniálním přednesem a zatím zešílel opravdu. Augustin vypravuje o lidech libovolně pohybujících ušima a o jiných, kteří mohou stáhnouti kůži temenní až k čelu a zase zpět, aniž by pohnuli hlavou. Jiný se mohl opět potití podle libosti. Také je známo, že mnozí dovedou kdykoliv prolévati slzy, jiní opět mohou dle libosti vyvrhovati požití jídlo, jakoby jejich tělo bylo pytle. Ještě dnes nalezneme jednotlivce, umějící napodobiti hlasy ptáků a jiných zvířat tak dokonale, že jich nelze rozeznati od pravých. Sám Plinius uvádí mnoho příkladů, kdy ženy proměnily se v muže a Pontanus dosvědčuje, že za jeho doby totéž se přihodilo se ženou z Cajety a s jistou Emilií; provdávše se, proměnily se po letech v muže. Jak mocně působí imaginace na duši, ví každý, a poněvadž se přibližuje k podstatě duše lépe než smysly, proto také mocněji na ni působí. Silnou, magicky řízenou imaginací, sny a inspirací probudíme velmi často v dívkách nejvroucnější lásku. Tak vlivem snu zamilovala se Médea do Jásona. Někdy silnou imaginací nebo rozjímáním uvolní se duše z těla úplně, jak vypravuje Celsus o jednom knězi, jenž dle své vůle upadal do bezvědomí a ležel jako mrtvý; když ho bodali a pálili, nepocítoval bolestí, nýbrž

ležel nepohnutě a nedýchal. Hlasité volání lidí slyšel podle svých slov jako by znělo z dálky. O předmětu tomto pojednáme šířeji ještě v dalším.

## **Kapitola 65.**

*Jak duševní vášně mohou působiti navenek i na cizí bytost.*

Jsou-li duševní vášně, provázející fantasii, prudké, mohou pozměnit nejen vlastní tělo, ale mohou i působiti rozšířeně na tělo cizí, a tímto způsobem vyvolati určité podivuhodné účinky v živlech i ve hmotách; stejně mohou odehnati i způsobiti onemocnění těla i duše. Hlavními příčinami tělesného zdraví jsou duševní vášně. Duše velmi nadšená a živou imaginací vzrušená přináší zdraví i chorobu nejen tělu vlastnímu, ale i tělu cizímu. Avicena má za to, že velbloud může padnouti, chce-li kdo tomu svou imaginací. V moči člověka psem pokousaného vidíme obrazy psů. Podobně působí i imaginace těhotné ženy na cizí tělo, neboť plodu se dostává znaků imaginované věci. Proto v groteskních představách těhotných žen dlužno hledati příčinu znetvoření plodu. Marek Damašský vypravuje o jednom takovém případě ze Santa Pietry v Pise. Císaři a českému králi Karlu byla představena dívka, která od narození byla celá chlupatá jako divé zvíře, poněvadž její matka v době těhotenství velmi často patřila v náboženském vzrušení na obrázek sv. Jana Křtitele, který visel nad jejím lůžkem. Takové věci nedějí se však jen u lidí, nýbrž i u nejhlupejších zvířat. Tak čteme o patriarchu Jakubovi, že vloživ hole do vody, pestře zbarvil Labanovy ovce. Poněvadž imaginace pávů a jiných ptáků sedících na vejci silně působí na zbarvení peří, můžeme vypěstovati i bílé pávy, ověsíme-li posadu bílými šátky. Z uvedeného vysvítá, že podrážděná fantasie může působiti nejen na vlastní síly, ale i na tělo cizí, dosáhlo-li její podráždění určité síly. Chtějí-li čarodějové uškoditi, snaží se působiti na lidi pevným pohledem. Téhož názoru je i Avicena, Aristoteles, Algazel a Galén. Výpary nemocného těla mohou velmi snadno nakaziti i jiné, jak to zřejmě pozorujeme u moru a vyrážek. Ve výparech očí tkví síla tak mocná, že jest možno jí bližního okouzlit a nakaziti. Tak bazilišek a katablepa pohledem usmrcují a mnohé ženy skytské, illyrské a tribalské mohly usmrtiti všechny, na které vrhly svůj zhoubný pohled. Nelze se tudíž diviti, že duše jednoho může působiti na tělo i duši druhého, neboť duše je daleko mocnější, silnější, zhavější a hybnější, než výpary tělesné a také se jí nedostává působivých prostředků. Mimo to nemá cizí duše nad tělem méně moci, než cizí tělo. Člověk působí na druhého již pouhým stavem mysli a charakterem. Proto varují filosofové před obcováním s lidmi zlými a nešťastnými, ježto jejich škodlivými paprsky naplněná duše okolí kazí. Naproti tomu měli bychom vyhledávati společnost lidí dobrých a šťastných, poněvadž nám mohou velmi prospěti. Neboť jako assa foetida a pižmo naplňují všechno svým zápachem, tak z člověka zlého vždy něco zlého a z člověka dobrého vždy něco dobrého přechází na člověka druhého, a často na něm utkvívá dlouhou dobu. Působí-li nyní svrchu uvedené vášně tak mocně na fantasii, působí zajisté tím více na rozum, který sám o sobě jest vyšší a dokonalejší než fantasie. Ještě silněji pak působí na schopnost nazíravou, neboť obrátí-li se tato všemi duševními silami k nebi o milost, jest schopná často poskytnouti božské dary nejen tělu vlastnímu, ale i cizímu, jemuž je nakloněna. Pomysleme jen na zázraky, jež konali Apollonios, Pythágoras, Empedokles, Filolaos a mnozí proroci a naši svatí. To však objasníme podrobněji později, až budeme jednati o náboženství.

## **Kapitola 66.**

*Jak vášně duševní velmi jsou podporovány vhodným nebem a jak nezbytná je v každém díle síla duše.*

Nebeská síla velmi podporuje duševní vášně, jež, harmonují-li at' již svou přirozenou shodou či úmyslnou volbou s nebem, stávají se velmi účinnými a mocnými. Ptolemaios praví: „Kdo zvolil lepší, neliší se od toho, kdo všeho nabyt od přírody.“ - Aby nám bylo nebe příznivo, jest nám při každém díle přihlížeti k tomu, aby naše myšlenky, náklonnosti, představy, volby, rozhodnutí a podobné harmonovaly s nebem. Neboť vášně ladí našeho ducha. podle své podoby, vystavující nás a naše hmoty rychle hořejšímu působení, jež s nimi souhlasí. Svoji hodnotou a přibuzenstvím s hořejším přijímají daleko více dary nebeské, než vše jiné; neboť naše duše může býti uvedena v souhlas imaginační silou s nějakou hvězdou tak, že se náhle naplní jejími silami, stávajíc se jakousi nádrží jejich účinků. Na rozjímavého ducha, obrátivšího se od smyslna, imaginace, přírody a uvažování a zaměstnaného cele duchovnem, můžeme bráti zřetel jen potud, pokud se vystavuje působení

Saturnovu. Mnohého dosahuje náš duch vírou, to jest pevnou důvěrou, napjatou pozorností a rozhodnou odevzdaností aktivního i pasivního, onou vírou, jež v každé hmotě pomáhá a jež každému dílu, které jsme si předsevzali vykonati, propůjčuje sílu, takže v našem nitru vzniká obraz přijímané síly a hmoty v nás, aneb námi uskutečňované. Při každém díle, při každém upotřebením hmoty jest nám tudíž vysloviti mocné chtění, napnouti imaginaci a vzbuditi důvěřivou naději a nejpevnější víru. To velmi ku zdaru přispívá. Ze zkušenosti víme, že pevná víra, důvěřivá naděje a láska k lékaři, jakož i důvěra v lék velmi mnoho napomáhají k uzdravení, ba mnohdy zmohou více, než samotný lék. Neboť nehledě k tomu, že síla léku působí, účinkuje tu i duchovní síla lékařova, která je dosti silnou, aby vlastnostem chorého těla dala jiný směr, zvláště když nemocný lékař dává důvěru, čímž stává se schopným přijmouti sílu lékaře i léku. K magickému působení je nutna pevná víra a neochvějná důvěra; nesmíme ani v nejmenším pochybovati o zdaru, ba nesmíme ani na to pomyslíti. Neboť jako pevná a neochvějná víra mnohdy divy působí i tam, kde se započalo nesprávně, tak rozptyluje každá nedůvěra, každá starost duchovní sílu magickou, jež zakolísá mezi dvěma extrémy. Proto také toužebně očekávané působení se nedostavuje a účinek se ztrácí, ježto týž bez pevné a neochvějné síly naší duše nemůže se ani sloučiti ani sjednotiti s věcmi a operacemi.

### **Kapitola 67.**

*Jak lidský duch může se spojit s dušemi a inteligencemi nebes, a tím vtisknouti nižším věcem podivuhodné síly.*

Filosofové, zvláště pak arabští, praví, že když lidská duše svými vášněmi a sklony velmi pozorně o nějakém díle pracuje, spojuje se s dušemi hvězd a s inteligencemi, což působí, že do věcí a našich operací se vlévá jakási podivuhodná síla jednak proto, poněvadž duše všechno poznává a může vykonati, jednak z toho důvodu, že všem věcem již od přírody je vrozena poslušnost vůči duši a že vše nutně působí a uskutečňuje to, co si duše přeje nejtoužebněji.

V tom tkví základ působení charakterů, obrazců, magických formulí, určitých slov a mnoha jiných zázračných pokusů. Proto myšlenky horoucně milující osoby působí ve věcech lásky, kdežto myšlenky člověka nenávidného jsou s to přivoditi škodu a zkázu. Tak je tomu se všemi věcmi, jimž se duše vášnivě oddává. Vše, co potom duše koná a nač myslí, ať již jsou to charaktery, obrazce, slova, řeči, posunky aneb jiné věci, je podporováno žádostí duše a získává podivuhodnou sílu, tryskající nejen z duše toho, jenž v onu hodinu, kdy je prodchnut nejmocnějším chtěním, operuje, nýbrž i z postavení a vlivu nebe na duši. Zmocní-li se naší duše velká vášeň nebo síla, tu použije často sama od sebe pravé a nejučinnější hodiny a nejvhodnější a nejlepší příležitosti. Tak praví i Tomáš Akvinský ve své 3. knize spisu „Proti pohanům“. Proto mocné vášně ve věcech v určité hodině duši započatých jsou provázeny účinky téměř zázračně působivými. Nutno však věděti, že podobné věci prospívají pouze jejich tvůrci nebo tomu, jenž jest jim nakloněn, jakoby byl jejich tvůrcem; jiným snad pouze velmi nepatrně. Obecným pravidlem je, že každá duše silná svým chtěním a svou vášní, zesiluje a usměrňuje pro žádaný cíl takové věci; proto kdo chce se prakticky magii věnovati, musí znáti zvláštnosti své duše, její sílu, míru, řád a stupeň moci ve vesmíru.

### **Kapitola 68.**

*Jak náš duch může libovolně přeměňovati a poutati nižší věci.*

Lidská duše má schopnost proměňovati věci i lidi, přitahovati je, překážeti jim a připoutávati je ku předmětu své touhy. Všechny věci jí poslouchají, když její vášeň či síla dosáhne určité výše, aby ovládla to, co upoutává. Horní působí a přitahuje k sobě dolní, a dolní se mění neb je zasaženo stejně jako horní. Hmoty vyššího stupně nějaké hvězdy poutají, přitahují aneb překážejí hmotě nižšího stupně dle toho, souhlasí-li spolu, či nesouhlasí. Tak lev se bojí kohouta, poněvadž kohout obsahuje v sobě více sluneční síly než lev. Magnet přitahuje železo, poněvadž magnet v řadě nebeského medvěda má vyšší stupeň; diamant ruší sílu magnetu, protože v oblasti martických sil je mocnější. Podobně i člověk, jemuž se dostalo duševními vášněmi či vhodným použitím přírodních věcí darů nebeských a který si osvojil sluneční sílu, může slabšího okouzlit, nutě ho k obdivu a poslušnosti. V oblasti měsíční síly může zotročiti a způsobiti onemocnění, v okruhu síly saturnské uklidňuje, rozveseluje či zesmutňuje, jupiterovské donucuje k uctívání, martické vyvolává strach a spory,

v oblasti síly Venušiny budí lásku neb rozkoš a v okruhu síly Merkurovy směřuje k přesvědčivosti a povolnosti atd. Důvodem však těchto kouzel jest jasně vyjádřená žádost za spolupůsobení nebeského účinku. Taková kouzla lze zrušiti neb znesnadniti pouze mocnější opačnou vášní. Stejně jako duševní chtění spoutává, tak i ruší a zabraňuje. Obáváš-li se Venuše, odporuj jí Saturnem, strachuješ-li se Saturna neb Marta, odolávej jim Venuší či Jupiterem, neboť dle astrologů jsou tyto planety znepřáteleny, čemuž nutno rozuměti tak, že tyto planety vyvolávají v dolních věcech protivné vášně, neboť na nebi, kde vládne hojnost všech věcí a láska, nemůže býti nenávisti, ani nepřátelství.

## **Kapitola 69.**

### *O řeči a síle slov.*

V předchozím jsme ukázali velikost síly duševních vášní a nyní uvedeme, jak stejně mocná síla je obsažena ve slovech a názvech věcí, zvláště pak v souvislých řečech a modlitbách. Neboť slovy se lišíme od zvířat, a proto se nazýváme rozumnými. Pojem „rozum“ nelze ovšem zde chápati ve smyslu duše vášně schopné, kterou -jak dí Galenos – mají s námi měrou větší či menší společnou i nerozumná zvířata, nýbrž rozumnými zoveme se pro rozum, vyjádřitelný slovy a řečmi, jimiž předčíme vše živé. Slovo Logos značí proto u Řeků rozum, řeč i slovo. Rozlišujeme slovo vnitřní a slovo vyslovené. Slovo vnitřní je myšlenkovým pojmem a hnutím duše, k němuž dochází myšlenkou nevyslovenou, jako například, když sníme, že mluvíme a disputujeme, aneb když za bdění přednášíme v duchu často celou řeč. Slovo vyslovené působí v určitém směru hlasem a zvláštní výslovností, jsouc vyvozováno dechem člověka v ústech a jazykem. Matka Příroda spojila takto, aby umožnila dorozumění a tlumočení myšlenek, tělesný hlas a řeč s duchem a myslí, aby je ti, na které se obracíme, mohli vnímati. Slova jsou tedy nejvhodnějším dorozumívacím prostředkem mezi mluvícím a poslouchajícím; nevyjadřují pouze myšlenky, ale jsou i nositeli síly mluvícího, který jí vysílá určitou energií vstříc svým posluchačům, což se někdy stává tak silně, že mění nejen posluchače, ale i těla jiná, ba i neživé věci. Slova představující - ať již srozumitelně či tajuplně - věci vyšší, duchovní, nebeské a nadpřirozené, jsou působivější ostatních, zvláště jsou-li pronesena řečí vznešenou a osobou svatou. Tato slova jsou právě tak znaky a představami neboli svátostmi, utajujícími sílu nebeských a nadpřirozených věcí, jakž i těch věcí, jež označují a jejichž vehiculum jsou, pro moc, kterou jim propůjčila síla toho, z čeho pocházejí.

## **Kapitola 70.**

### *O moci vlastních jmen.*

Vlastní jména jsou při magických operacích dle tvrzení všech magů velmi potřebná, neboť přírodní síla věcí, jež postupuje nejdříve od předmětů ke smyslům, pak k imaginaci a k mysli, kde teprve pojem vzniká, vyjadřuje se nakonec hlasem a slovem. Proto praví platonikové, že ve hlasu, slovech a jménech je ve formě znaku ztajena síla věci samotné stejně, jako sám život, který nejdříve takřka ze semen hmoty v mysli je počat, zrozen hlasem a slovem a uchován písmem. Proto magové tvrdí, že vlastní jména věcí jsou jakési paprsky, stále všude přítomné a uchovávající sílu věcí, pokud v nich vládne jejich podstata a pokud je z nich možno věci rozeznati jako dle vlastních a živoucích obrazců. Neboť jako Stvořitel světa vytváří pomocí nebeských vlivů a živlů planetárními silami různé druhy věcí, tak vznikají jejich vlastní jména z vlastností jejich účinků a těles v nich působících, jsouce propůjčena tím, jenž počítá a pojmenovává hvězdy.

O těchto jménech Kristus praví: „Vaše jména jsou zapsána na nebesích.“ Když člověk poznal účinky nebeských těles a vlastností jednotlivých věcí, pojmenoval je podle toho, čím byly, jak je psáno v knize Mojžíšově: „Bůh předvedl všechno stvořené Adamovi, aby pojmenoval každou věc; a pojmenování to jí zůstalo.“ Taková jména uchovávají zázračné síly označených věcí. Každé pojmenování věci má svůj původ předně v působení nebeské harmonie a pak v lidském označení, třebaže se obě někdy neshoduje. Souhlasí-li však v nějakém slovu nebo jménu obě označení, nebeské i lidské, jest takové pojmenování následkem své dvojnásobné síly, přirozeně i vědomě člověkem udělené ve vhodnou dobu a se zřetelem k potřebným okolnostem s přesně vytčeným úmyslem, dvojnásob působivé. U Filostrata čteme o jedné dívce zemřelé v Římě v den svatby, již dopravili k Apolloniovi, že obživla, když tento, otázev se na její jméno, se jí dotkl a vyslovil jakési tajemné

slovo. U Římanů bylo zvykem, že hleděli vyzvědět mimo jména města, které obléhali, i jméno jeho ochráněného božstva. Jakmile vše zvěděli, vyvolali jistou formulí ochranné božstvo z města, zakleli město i jeho obyvatele a po odstranění bohů je pak dobyli, jak píše Vergilius:

*Excessere omnes adytis arisque relictis,  
Dii quibus imperium hoc steterat.*<sup>48</sup>

Kdo by chtěl blíže poznati formule, jimiž byla vyvolávána ochranná božstva obleženého města a zaklínání nepřítele, necht' si je vyhledá u Livia a Macrobia: více o tom vypravuje Serenus Sammonicus ve své „Knize o tajemstvích“.

## **Kapitola 71.**

*O souvislých řečech a zpěvech, moci zařikávání a zaklínání.*

Mimo síly slova a jmen existuje síla ještě mocnější, a to v souvislých řečech skrytou v nich pravdou, která působí, mění, poutá a zabraňuje, takže zatemňována ještě více září a bojem proti ní se upevňuje. Tato síla pravdy nezáleží ve slovech jednoduchých, nýbrž v celých větách, jimiž se něco tvrdí nebo popírá; sem patří zpěvy, exorcismy a podobně. Ve zpěvech a modlitbách, jimiž chceme přitáhnouti sílu nějaké hvězdy aneb vyšší bytosti, jest nám přesně přihlédati k silám, účinkům a zařízením s určitou hvězdou shodným; o darech a moci hvězd nutno se zmiňovati ve zpěvech pochvalně, vznešeně a slavně; avšak chceme-li co překaziti a zničiti, nutno to snižovati a zavrhovati. Čeho chceme dosíci, o to jest nám snažně prositi, naproti tomu chceme-li co zničiti a překaziti, pak jest nám žalovati a nenáviděti. Sluší se, aby mluva takových zpěvů byla krásná a elegantní a aby se svým členěním shodovala s určitým poměrem číselným a měrným s předmětem souhlasícím. Mimo to magové předpisují, abychom se při vyzývání a prosbě dovolávali jména některé hvězdy nebo vyšší bytosti, vztahující se ke zpěvu, jejich zázraků, běhu a drah v její sféře, jejího světla, vznešenosti jejich vládců, její krásy a jasů, mocných a zázračných sil, které obsahuje a podobně. Tak u Apuleja Psyché vyzývá Cereru: „Prosím a vyzývám tě při tvé plodonosné pravici, při radostných obřadech obžinek, při tichých tajemstvích košů, při letu služebníků tvých, draků, při brázdách sicilské země, nádherném vozu, houževnaté zemi, při skvělé svatbě Proserpiny, při stopách zářících náleží dcery a při všem ostatním, co attická svatyně v Eleusině mlčením zahaluje.“ Mimo vyzývání všelikých jmen hvězd vyžadují magové, aby se vyzývala i jména inteligencí hvězdám vládnoucích, o nichž pojednáme na vhodném místě. Kdo by si přál v tomto ohledu příkladů podrobnějších, necht' si přečte hymny Orfeovy, neboť v magii přírodní není ničeho působivějšího, dbáme-li pozorně správné harmonie a jiných okolností mudrcům známým. Vraťme se však k našemu předmětu. Takové zpěvy, odpovídající řádu hvězd a podle předpisu přednesené jsou plny ducha a smyslu a použije-li se jich ve vhodné době s prudkou vášní, soustředují v zaklínáči - v důsledku čísla a míry svých článků a z nich pramenícího tvaru a intensity imaginace - nejvyšší moc a na zaklínaný předmět působí bezprostředně, aby jej okouzlili nebo řídili ve smyslu magovy vášně a řeči. Nástrojem čaroděje je však velmi čistý, harmonický, teplý a životný duch, provázený pohybem a vášní, harmonicky utvářený, nadaný citlivostí a vnímatelným rozumem. Vlastnosti tohoto ducha, jeho podobnosti nebeskou a volbou příhodné doby docházejí magické formule z nebe nejlepší sil, vyšších a působivějších, než jsou duchové a výpary života rostlin, bylin, kořenů, pryskyřic, koření, kuřidel a podobně. Proto se snaží magové při zaklínání věci nadechnouti a vydechovati slova svých zpěvů se silou ducha na určitý předmět, aby všechn obsah duše byl přihnán k zaklínanému předmětu, uzpůsobenému tak, aby zmíněné síly do sebe přijal. Nutno podotknouti, že stejně jako každá modlitba, písmeno a slovo obvyklého rytmu a formy vyvolávají obvyklé účinky, tak působí i neobvykle, jsou-li proneseny neb napsány neobvyklým pořadem či pozpátku.

---

<sup>48</sup> Všichni bohové, jimž tato říše byla zasvěcena, vyšli z opuštěných svatyní a oltářů.

## Kapitola 72.

*O podivné moci zařikávání.*

Kouzelné formule či zpěvy jsou prý tak mocné, že se lidé domnívají, že mohou zvrátiti celou přírodu. Apuleius praví, že magickým zaklínáním lze obrátiti tok rychlých vodních proudů, upokojiti moře, utišiti větry, zastaviti slunce, stáhnouti z nebe měsíc, strhnouti hvězdy, proměnit den v noc a ji prodloužiti. Lucanus píše o tomto předmětu:

*Cessa vere vices rerum, dilataque longa  
haesit nocte dies, legi non paruit aether,  
torpuit et praeceps audito carmine mundus.*<sup>49</sup>

Krátce před těmito verši pak:

*Carmen Thessalicum dura in praecordia fluxit,  
non fatis adductus amor.*<sup>50</sup>

A na jiném místě:

*Mens hausti nulla sanie polluta veneni  
excantata perit.*<sup>51</sup>

Podobně zpívá Vergilius v Damonu:

*Carmina vel coelo possunt deducere lunam.  
Carminibus Circe socios mutavit Ulyssis.  
Frigidus in pratis contando rumpitur anguis,  
Atque satas alto vidi traducere messes.*<sup>52</sup>

Ovidius praví v jedné své básni:

*Carmina laesa Ceres sterilem vanescit in herbam,  
deficiunt laesi carmine fontis aquae.  
Illicibus glandes cantataque vitibus uva  
decidit, et nullo poma movente fluunt...*<sup>53</sup>

Kdyby to nebylo pravdou, nenalezli bychom v zákonech tak přísných trestů pro ty, kdož ovoce očarovali.

Tibullus praví o jedné čarodějce:

*Hanc ego de coelo ducentem sidera vidi,  
fluminis haec rapidi carmine vertit iter.  
Haec cantu finditque solum, manesque sepulchris  
elicit, et tepido devocat ossa rogo.  
Cum libet, haec tristi depellit nubila coelo:  
Cum libet, aestivo convocat orbe nives.*<sup>54</sup>

Vším tím chlubí se kouzelnice u Ovidia, když praví:

*Cum volui ripis ipsis mirantibus amnes  
in fontes rediere suos, concussaue sisto:*

<sup>49</sup> Zmizely věru síly věcí, dlouhou nocí spoután byl den; éther vymkl se zákonu, ustrnul náhle svět zaslechnutým zpěvem.

<sup>50</sup> Zpěv thessálský vnikl ve tvrdá prsa, neboť osud nepřivodil lásky.

<sup>51</sup> Mysl se mate nikoliv použitím kouzelného jedu, ale zaklínáním.

<sup>52</sup> Zpěvy mohou z nebe strhnouti lunu, zpěvy Kirké proměnila druhy Odysseovy, zaklínáním puká i zmrzlý had na lukách, ba i setbu jsem viděl přenášeti ve vzduchu jinam.

<sup>53</sup> Ceres poraněná zaklínáním neplodnost přivádí v bylinu, vysychají vody pramene kouzlem poraněmé; z dubů žaludy, hrozny z révy a ovoce ze stromů padají, ač nikdo netřese.

<sup>54</sup> Viděl jsem, jak z nebe stahovala hvězdy, jak měnila cestu řeky náhlým zařikáním. Tímto i zemi sápara a duše lákala z hrobů a kosti zbavovala horkého ohně. Chce-li, zahání jím mraky z nebe, chce-li, v létě svolává z nebe sněhy.

*Stantia concutio cantu freta, nubila pello,  
nubilaque induco, ventos abigoque vocaque:  
vipereas rumpo verbis et carmine fauces,  
vivaque saxa sua convulsaque robora terra,  
et sylvas moveo, jubeoque tremiscere montes,  
et mugire solum, manesque exire sepulchris,  
te quoque luna traho - -<sup>55</sup>*

Všichni básníci o tomto předmětu pění a filosofové také nepopírají, že kouzelnými formulami lze mnoho podivného vykonati, jako ku příkladu zničit setbu, zahnat a přivolat bouři, léčit choroby a podobně. Cato léčil dobytčí nemoce jistými kouzelnými formulami, které nalezneme ještě v jeho spisech o rolnictví. I Šalamoun znal, jak praví Josef, podobná kouzla. Afričan Celsus vypravuje, že podle nauky egyptské léčí se tělo 36 démony, kteří ovládají jednotlivé tělesné části a shodují se s tímž počtem zvířetnickových dekanů. Tito démoni bývají voláni zvláštními formulami, aby chorobné části těla uzdravovali.

### **Kapitola 73.**

*O síle písma, zažehnávání a nápisech.*

Účelem slov a řeči je projevit nitro duše, vyjádřit nejtajnější myšlenky a oznámit vůli mluvícího. Písmo je však posledním projevem ducha, je souhrnem, určením, ohraničením a opětováním řeči a slov. Co tkví v duchu, hlasu, slovu a řeči, lze vyjádřit hlasem, a tak také vše, co lze vyjádřit, lze napsat. Magové proto tvrdí, že při každém díle nutno použití jak zařikávání, tak i psaného, neboť tím vším vyjadřuje operatér svoji vůli. Sbíráme-li byliny aneb kameny, jest nutno vyslovit, za jakým účelem tak činíme. Zhotovujeme-li obrazec, nevyslovíme pouze jeho účelu slovy, nýbrž vyjádříme jej i písemně. I Albert schvaluje ve svém „Zrcadle“ zařikávání a psaní, poněvadž bez nich by byla naše díla bez úspěchu. Neboť zdar nepřináší zařízení určité věci, nýbrž způsob, kterým se ona věc provádí. Vidíme rovněž, že podle stejných předpisů i staří pracovali, jak potvrzuje Vergilius, když píše:

*Terna tibi haec primum triptici diversa colore  
licia circundo, terque haec altaria circum  
effigiem duco.<sup>56</sup>*

A zanedlouho:

*Necte tribus nodis ternos Amarilli colores,  
necte Amarylli modo, et Veneris, dic, vincula necta.<sup>57</sup>*

A tamtéž:

*Limus ut hic durescit, et haec ut cera liquescit,  
uno eodemque igni, sic nostro Daphnis amore.<sup>58</sup>*

### **Kapitola 74.**

*O tvarech, shodě a převedení písmen na znamení nebeská a planety v různých řečech s názornou tabulkou.*

Bůh propůjčil člověku rozum a řeč, což jsou dle Herma Trismegista výsady jeho hodnosti, moci a nesmrtelnosti. Avšak lidskou mluvu rozdělil všemohoucí Bůh ve své moudrosti v rozličné jazyky, jimiž dle jejich rozmanitosti dostalo se také různých a zvláštních charakterů písmen, a to vždy dle

<sup>55</sup> Chci-li, v udivených březích tekou řeky do svých pramenů, příboj utišuji a klidné vody zaklínáním vzbouřím, mraky zaháním i přivolám, větry tiším i probouzím; hrdla zmijí lámu slovy a zpěvem, pohybuji svojí vznícenou silou oživeným i balvany, zemí i lesy, poroučím, aby se třásly hory, otevírala země a mrtví vycházeli z hrobů. I tebe, Luno, stahuji. . .

<sup>56</sup> Třemi tkanicemi trojbarevnými ovinul jsem tebe a třikrát kolem oltáře vedl jsem tvůj obraz.

<sup>57</sup> Tři uzle nyní udělej trojbarevné, Amarylle, a znovu zavaž a rci: Venušina pouta svazují.

<sup>58</sup> Hlína, jak zde tvrdne a vosk se rozchází v jednom ohni, tak Dafnis v naší lásce.



určitého řádu, čísla a tvaru: nejsou náhodné, nevytvořila jich a neuspořádala lidská libovůle, nýbrž sám Bůh tak, aby souhlasila nejen s nebeskými, ale i s božskými látkami a silami. Ze všech písem jest však písmo hebrejské nejposvátnější, a to i tvarem písma, samohláskovými body a přízvuky, takže představuje hmotu, tvar i ducha. U božího trůnu, jímž jest nebe, bylo písmo toto nejdříve zobrazeno na základě postavení hvězd, neboť dle rabínů hebrejská písmena vytvořená na základě hvězdných tvarů, jsou plna nebeských tajemství, a to jak co do podoby, tvaru a významu, tak co do čísel jimi representovaných a harmonického spojení. Proto zasvěcenější hebrejští kabalisté slibují vyložití vše, co vyšlo z prvotní příčiny a co lze zase na ni uvést zpět, podobou těchto písmen a znaků, jich signaturou, jednoduchostí, odloučením, zakřivením, přímostí, nedostatkem, plností, velikostí, nepatrností, korunováním, otevřením, zakončením, uspořádáním, představením, spojením a kombinací písmen, bodů a přízvuků, jakož i výpočtem čísel v písmenech těch obsažených. Mimo to dělí Hebrejci písmena své abecedy ve tři skupiny, totiž na 12 písmen jednoduchých, 7 dvojitých a na 3 matky a praví, že značí jako charakter y hmot dvanáct nebeských znamení, sedm planet a tři živly: oheň, vodu a zemi. Vzduch nepovažují za živél, nýbrž jaksi za pojítka ducha a živlů. I body a přízvuky jim přidělují. A jako nyní duch Stvořitele a Pravda všechno vytvořili a vytvářejí z planetárních a zvířetnickových aspektů za pomoci živlů, tak tvoří se jména všech věcí, z charakterů a bodů těchto písmen díla boží označujících, jako jejich symboly a stálí nositelé jejich podstat. V těchto charakterech, jejich tvaru, čísle, postavení, uspořádání a kombinaci tkví takové tajemství, že Origines se domnívá, že když přeložíme z nich sestavená jména do jiné řeči, ztrácejí svoji sílu; nejsouce již přirozeným označením; neboť jenom původní jména, která jsou správně dána, poněvadž jejich označení je přirozené, mají též přirozenou moc. Jinak jest tomu již se jmény danými podle dobrozdání, neboť nepůsobí jako znaky, nýbrž jako určité přírodní věci. Existuje-li však nějaká prvá a původní řeč, jejíž slova mají přirozený význam, je to jak známo hebrejščina. Kdo dobře rozumí jejímu uspořádání a dovede správně kombinovati její písmena, zná pravidla každého nářečí. 22 písmen hebrejské abecedy je základem světa a všeho tvorstva v něm bytujícího a pojmenovaného, vše, co bylo vysloveno a stvořeno, vzniklo z nich a dostává z jich kombinací jméno, bytí a sílu. Kdo však je chce vyzkoumati, musí tyto kombinace postupně studovati tak dlouho, až porozumí božskému jménu a textu Písma sv., neboť jména a slova proto působí při magických operacích, ježto princip, jímž příroda magicky působí, jest jméno Boží. Jsou to však věci příliš vysoké, než abychom mohli o nich v této knize podrobně pojednat, a proto se vrátíme raději k rozdělení písmen. Podle nauky hebrejské skládají se ze tří matek JOD, VAU, ALEF, sedmi písmen dvojitých THAU, REŠ, PHE, BET, DALET, GIMEL, KAF, a dvanácti jednoduchých: ŠIN, KOF, CADE, ÁJIN, SAMECH, NUN, MEM, LÁMED, TET, HÉ, ZAJIN, CHET. - Podobný poměr nacházíme u Chaldejců. Podle tohoto vzoru jsou přidělena i písmena ostatních řečí nebeským znamením, planetám a živlům v jich pořadí, neboť u Řeků odpovídají ALFA, EPSILON, ETA, IOTA, OMIKRON, YPSILON, ÓMEGA sedmi planetám, BETA, GAMMA, DELTA, ZETA, KAPPA, LAMBDA, MÝ, NÝ, PÍ, RÓ, SIGMA, TAU nebeským znamením a posledních pět THETA, XÍ, FÍ, CHÍ, PSÍ představují čtyři živly a světového ducha. Latinská písmena jsou rozdělena podobně, jenže jinak rozestavena, neboť patero samohlásek: A, E, I, O, U, a dvě souhlásky J a V odpovídají planetám, dvanáct souhlásek: B, C, D, F, G, L, M, N, P, R, S, T, nebeským znamením a zbývající Q, X, Z, živlům; dechové písmeno H značí světového ducha. Y, jež není ani řeckým ani latinským písmenem a jehož se užívá jen ve slovech řeckých, následuje povahu svého jazyka. Ostatně třeba poznamenati, že dle mudrců, jsou hebrejská písmena nejpůsobivější, podobajíce se nejvíce věcem nebeským a světu, kdežto písmena ostatních řečí nejsou tak účinná, poněvadž jsou od nich velmi vzdálena. Jich pořadí objasňuje přiložená tabulka. Kromě toho všechna písmena representují dvojí čísla, totiž roztažená, která vyjadřují číselnou hodnotu písmen jednoduše podle pořadí a souborná, která vždy čísla přecházejících písmen k sobě připočítávají. Potom jsou ještě čísla integrální, utvořená z psaných jmen podle různých druhů výpočtů. Kdo zná sílu těchto čísel, může v každé řeči pomocí písmen vyzvědět podivuhodná tajemství, jakož i seznati minulost a budoucnost. Mimo to jsou ještě jiná tajemná spojení mezi písmeny a čísly, o kterých pojednáme až v knihách příštích, neboť hodláme již tuto knihu ukončiti.

Korespondence hebrejské, chaldejské, řecké a latinské abecedy se znameními zvířetníku, planetami a živly.

א	א	א	B	B
ב	ב	ב	Γ	C
ג	ג	ג	Δ	D
ד	ד	ד	Z	F
ה	ה	ה	K	G
ו	ו	ו	Λ	L
ז	ז	ז	M	M
ח	ח	ח	N	N
ט	ט	ט	Π	P
י	י	י	P	R
כ	כ	כ	Σ	S
ל	ל	ל	T	T
מ	מ	מ	A	A
נ	נ	נ	E	E
ס	ס	ס	H	I
ע	ע	ע	I	O
פ	פ	פ	O	V
צ	צ	צ	Y	I <sup>cons.</sup>
ק	ק	ק	Ω	V <sup>cons.</sup>
ר	ר	ר	Θ	K
ש	ש	ש	Ξ	Q
ת	ת	ת	Φ	X
	,	ג	X	Z
			Y	H